STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 09430

GESHIKHTE FUN DER SOTSYALISTISHER BEVEGUNG

K. Fornberg

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschhorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified. If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x153, or by email at digitallibrary@bikher.org

געשיכטע

פון דער

סאָציאַליסטישער בעוועגונג

ערשטער טייל

פון

דר. ק. פאַרנבערג

אַ קורס לעקציעס געגעבען אין דער

אידישער פאָלקס־אוניווערזיטעט

דורך קאָררעספאָנדענץ

הויפט פערקויף: ליטעראַרישער פערלאַג
256 איסט בראָדוויי
ניו יאָרק.

Copyright 1914 by
DR. K. VORNBERG
All rights reserved.

ערשטע לעקציע

סאציאליזם און סאציאליסטישע בעוועגונג

(אן אלגעמיינער טהעארעטיש־היסטארישער איבערבליק).

סאציאליזם און סאציאליסטישע בעוועגונג זיינען צוויי פער־שיעדענע בעגריפען.

אונטער **סאציאליזם** פערשטעהען מיר א געוויסע געזעלשאפטליכע **ארדנונג**, אדער, נאך עפטער, טעאריעס, לעהרען וועגען א געוויסע געזעלשאפטליכע ארדנונג.

אונטער **סאציאליסטישע בעוועגונג** פארשטעהען מיר די שטרעבונגען און די טהעטיגקייטען פון א געוויסען קלאס, דעם פראלעטאריאט, איינצופיהרען אט די בעשטימטע געזעלשאפטליכע ארדנונג.

ווען מיר שרייבען די געשיכטע פון סאציאליזם האבען מיר צו טהון מיט איינצעל־פערזאנען, מיט דענקער, מיט שריפטשטעלער. ווען מיר שרייבען די געשיכטע פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג, האבען מיר צו טהון הויפטזעכליך מיט דעם פראלעטאריאט אליין, מיט די ארבייטער־**מאסען**; די איינצעל־פערזאנען קומען נאר אין בעטראכט אויף אזוי פיעל, וויפיעל זיי ווירקען אויף די מאסען, אדער פאר די מאסען.

שוין פון דעם אליין איז געדרונגען, אז די געשיכטע פון דער סאציאליסטישער בעוועגונג מוז זיין פיעל אינגער, ווי די געשיכטע פון סאציאליזם. גרויסע גייסטער קענען אין זייערע גייסטיגע שאפונגען לעבען לאנג פאראויס פאר זייער צייט. כאטש אויך זיי זיינען „קינדער פון זייער צייט“ און די פארמען און דער אינהאלט פון זייער דענקען זיינען שטארק בעאיינפלוסט פון צייט און אומשטענדען, דאך זיינען זיי בכח ארויסצוזאגען געדאנקען און אויפצושטעלען אידעאלען, וועלכע קענען אדער מקוים ווערען מיט טויזענדער יאהרען שפעטער, אדער בכלל גאר ניט מקוים ווערען. די גרויסע מאסען אבער קענען זיך ארגאניזירען און בעוועגען און קעמפפען נאר דעמאלט, בעת זיי ווערען געשטופט און געטריבען פון די גרויסע לעבענס־אינטערעסען און לעבענס־

נויטען. זייערע געזעלשאַפטליכע צוקונפט־אידעאַלען קענען ווערען א מעכטיגע, טרייבענדע קראַפט נאָר אונטער דעם שטאַרקען דרוק פון די פונדאַמענטאַלע לעבענס אינטערעסען (עקאָנאָמישע הויפּט־זעכליך) פון דער געגענוואַרט.

אָט דערפאַר זעהען מיר טאַקע, אַז די געשיכטע פון סאָציאַליזם ציהט איהרע ערשטע פעדים שוין זינט יאהרטויזענדע; די געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג אָבער הויבט זיך ערשט אָן צום סוף פון 18טען יאָהרהונדערט, טראָגט אין פערלויף פון דער 1טער העלפט פון 19טען יאהרהונדערט דעם כאַראַקטער פון עקספּערימענטען, מעהר אָדער וועניגער אינטערעסאַנטע, מעהר אָדער וועניגער ערנסטע, געלונגענע, אָבער שטענדיג נאָר צייטווייליגע און פאַראיבערגעהענדע. און נאָר אין דער 2טער העלפט פון פאָריגען יאָהרהונדערט הויבט זי אָן אָנצונעהמען איהר קלאָהרע, ריכטיגע געשטאַלט אין איהרע בעשטימטע, בעשטענדיגע פאָרמען.

וואָס איז אזוינס סאָציאַליזם? דאָס וואָרט סאָציאַליזם ליגט איצט ביי אַלעמען אויף די ליפּען און ווערט געברויכט און מיסברויכט אין דעם פערשיעדענסטען זינען. „מיר זיינען אַלע סאָציאַליסטען"—האָט מיט יאָהרען צוריק געזאָגט א קאַפּיטאַליסטישער ענגלישער שטאַאטסמאַן (וויליאַם הארקורט), און דער דאַמאַלסדיגער ענגלישער קרוינפּרינץ און שפּעטערדיגער קעניג עדוארד דער 7טער האָט איהם צוגעבאַמקעט. מען קען זיך לייכט פאָרשטעלען, וואָס פאַר א סאָרט „סאָציאַליזם" דאָס איז. די קאַפּיטאַליסטישע פּרעסע פון איהר זייט פאַרשרייט אַלס „סאָציאַליזם" יעדען פאָרטשריטליכען, ארבייטער־פריינדליכען, ארבייטער־שיצענדען געזעץ. פון דער צווייטער זייט ווערט ביי אונז אין די ראַדיקאַלע ארבייטער־קרייזען גופא אָנגענומען פאַר סאָציאַליסטישע קוראַנטנע געלד יעדע רעוואָלוציאָנערע אָדער כלומרשט רעוואָלוציאָנערע פראַזע. מען האָט ביי אונז צ. ב. ביז איצט נאָך ניט געלערנט מבחין צו זיין צווישען אַנאַרכיזם, סינדיקאַליזם און סאָציאַליזם, כאָטש זיי זיינען סותר איינער דעם אנדערן, אָדער זיינען, ווי אין פאַל מיט'ן אַנאַרכיזם, גאָר דער היפך איינער פון אַנדערן.

אויך אין ערנסטען טעאָרעטיש־וויסענשאַפטליכען זינען ווערט גערעדט פון פערשיעדענע סאָרטען סאָציאַליזם; מען רעדט צ. ב. פון „שטאַאט־סאָציאַליזם", בעת די מלוכה זוכט צו קאָנטראָלירען

אָדער אַליין אָנצופיהרען געוויסע צווייגען פון עקאָנאָמישער טהע־טיגקייט; מען רעדט וועגען „אגראַר־סאָציאַליזם“, בעת מען פּלאַ־נעוועט איינצושרענקען דאָס רעכט פון פּריוואַט־אייגענטהום אויף ערד און באָדען, אָדער נאָר אויף די הכנסות פון דער ערד; מען רעדט אויך וועגען „עטישען סאָציאַליזם“, בעת מען זוכט אויף דעם גרונד פון מאָראַלע פאָדערונגען איינצופיהרען מענשליכערע בעציהונגען צווישען מענשען בכלל און צווישען די בעלי־בתים און די ארבייטער בפרט; מען רעדט אויך וועגען „רעליגיעזען סאָציאַ־ליזם“, בעת מענשען זוכען, אוים מורא פאר גאָט, צו ווערען א ביסעל פריינדליכער צו זייערע מיט־מענשען.

כדי זיך צו קענען ארויסקלייבען פון דיזען גרויסען לאַבירינט, פון אָט דעם מישמאַש פון נעמען און ווערטער און בעגריפען, דאַרף מען זיך קלאָהר מאכען, 1טענס: וואָס איז אַזוינס דער תוך פון סאָציאַליזם בכלל? און 2טענס, וואָס איז אַזוינס דער מאָדערנער סאָציאַליזם בפרט?

דער ענטפער אויף דער ערשטער פראַגע לויטעט: „דער סאָ־ציאַליזם איז אַזאַ צושטאַנד פון דער געזעלשאַפט (געזעלשאַפטס־אָרדנונג), וואו די בעלי־בתישקייט ווערט געפיהרט מיט די מיטלען פון „כלל אויפ'ן יסוד פון קהל'שען („קאָלעקטיווען“) אייגענטהום“. און יעדע טעאָריע, אָדער לעהרע, וועלכע פאָדערט אָדער שילדערט אַזאַ סאָרט געזעלשאַפטליכען צושטאַנד אָדער אָרדנונג איז א סאָ־ציאַליסטישער לעהרע.

די סאָציאַליסטישע בעל־הביתישקייט קען אָדער זיין בע־שרענקט אויף דעם געמיינזאַמען, קהל'שען בעזיץ און פיהרונג פון דער פּראָדוקציע, ד. ה. נאָר דער אופן ווי די זאַכען ווערען געשאַפען זאָל זיין א געמיינזאַמער, קאָלעקטיווער; אין דעם פאַל הייסט עס סאָציאַליזם אין ענגערן זינען פון וואָרט; אָדער אויך די קאָנסומציע זאָל זיין א קאָ־לעקטיווע, ד. ה. דער אופן ווי אַזוי די געשאַפענע פּראָדוקטען ווערען פערברויכט זאָל אויך ארונטערפאַלען אונטער א געמיינזאַמער, קהל־שער פיהרונג און קאָנטראָלע; אין דעם פאַל הייסט עס קאָ־מוניזם.

אָט די דעפיניציע, די איינפאַכע ערקלעהרונג פון דעם, וואָס איז אַזוינס סאָציאַליזם, גיט אונז די מעגליכקייט אָבצוזונדערן איהם פון די פּיעל פּסולת. דער כלל איז, אַז דאָרט, וואו עס איז

ניטאָ אַלס יסוד דער קאָלעקטיווער אייגענטהום און די געמיינזאַמע געזעלשאַפטליכע פיהרונג פון דער פּראָדוקציע, דאָרט האָבען מיר ניט קיין סאָציאַליזם.

דער סאָציאַליזם, ד. ה. דער געמיינשאַפטליכער אייגענטהום אויף דעם גרונד און באָדען, האָט עקזיסטירט אין די גאָר אַלטע צייטען ביי די מייסטע פעלקער. געוועהנליך פלעגט דער גאַנצער שבט אָדער אַ גרעסערער טהייל פון איהם זיין דער בעל־הבית איבער דער ערד. דער סאָציאַליזם אַלס געזעלשאַפטליכער צו־שטאַנד איז אַלזאָ געאַנגען פאַראויס פאַר דער אַזוי־אָנגערופענער ציוויליזאַציע. אויף דעם לאַנגען, שווערען, אין בלוט און געוואַלט אויסגעטראָטענעם וועג, דורך שקלאַפעריי און עקספּלואַטאַציע, דורך מאָרד און רויב, איז די ציוויליזאַציע, וואָס איז געגרינדעט אויף פּריוואַט אייגענטהום, געגאַנגען דורך יאָהרטויזענדע, ביז זי האָט זיך אַריבערגעלעבט און געוואָרען אַ שטער פאַר׳ן פאָרשריט. דער סאָציאַליזם אין זיין נייסטער, העכסטער פאָרמע איז געוואָרען דער אידעאַל און די ישועה פון דער מענשהייט אין דער צוקונפט.

דער סאָציאַליסטישער אידעאַל האָט זיינע ערשטע נביאים און פערטהיידיגער בעקומען שוין מיט יאָהרטויזענדע צוריק.

דער ערשטער פון די סאָציאַליסטישע אבות איז געווען דער גרויסער גריכישער פילאָזאָף פּ ל א ט אָ (געבאָרען אין יאָהר 427 פאַר קריסטוס). אין זיין „רעפּובליק" האָט פּלאַטאָ געוואָלט ווייזען, ווי אַזוי די געזעלשאַפט קען און מוז אויפגעבויט ווע.ן אויף דעם יסוד פון גערעכטיגקייט. און ער איז געקומען צום שלום, אַז דאָס איז מעגליך נאָר יעמאָלט, אויב עס וועט ניט עקזיסטירען קיין פּריוואַט אייגענטהום (אויך ניט קיין פּריוואַט פאַמיליע), נאָר קהל׳שער אייגענטהום אין דער פאָרמע פון געמיינזאַמען פער־ברויך (קאָמוניזם אַלזאָ). דאָך אָט דער קאָמוניזם האָט זיך בע־צויגען נאָר אויף דעם קלאַס פון די „וועכטער", ד. ה. אויף דעם העכסטען, רעגיערענדען קלאַס פון דער געזעלשאַפט. די גרויסע מאַסען האָבען געזאָלט שקלאַפען און שאַפען פאַר יענע אַלדעם גוטס.

דאָך, אויב די סאָציאַליסטיש־קאָמוניסטישע ט ע אָ ר י ע איז צוערשט אַרויסגעזאָגט געוואָרען ביי די גריכען, האָבען די אידען דאָס רעכט צו שטאָלצירען דערמיט, וואָס ביי זיי איז דער קאָמוניזם געווען באמת אַ ן ע ר ש י י נ ו נ ג א י ן ל ע ב ע ן ג ו פ א. די סעקטע פון די ע ס ע י ע ר

(„אסיים“), וועלכע האָט עקזיסטירט אין דער צייט פון בית־שני אי־בער 200 יאָהר, האָט אַנערקענט דעם פּרינציפּ פון קאָמוניזם. זייענדיג אַסקעטען („פּרושים“) און ניט וועלענדיג הנאה האָבען פון די תאוות פון דער וועלט, פלעגען זיי אָבגעבען אַלץ וואָס זיי פלעגען פערמעגען פאַר דעם געמיינזאַמען, קאָמוניסטישען געברויך.

סאָציאַלע אידעען געפינט מען פאַרגאַנדערגעוואָרפען שוין פריהער ביי די נביאים: ביי מיכה, עמוס, הושע, ישעיה און ירמיה. דאָס זיינען געווען אונקלאָהרע פאָרשטעלונגען און פאָדערונגען פון געזעלשאַפטליכען אייגענטום און סאָציאַל־עקאָנאָמישער גלייכהייט. נאָר זייערע סאָציאַלע אידעאַלען זיינען געווען איינגעוויקעלט און דורכגעוועבט מיט זייער גאָט־אידעע, ד. ה. מיט דער אידעע פון אַן אַלט־נייעם מדבר־גאָט, י ה ו ה, וועלכער „האָט פיינט פערד מיט רייטוועגען“ (ישעיה) און „פּאַלאַצען און פעסטונגען“ (הושע).

אין אַ רעליגיעזען מלבוש זיינען געווען איינגעוויקעלט אויך פערשיעדענע סאָציאַליסטישע געדאַנקען ביי אַ טייל פון די גרינדער פון קריסטענטום (דער פערפאַסער פון 3טען עוואַנגעליום). און אין פערלויף פון מיטעלאַלטער האָט עקזיסטירט און איז געווען פערשפּרייט דער אַסקעטישער קלויסטערליכער קאָמוניזם. אויך די פערשיעדענע סעקטען־בעוועגונגען האָבען געטראָגען אַ רעליגיעזען סאָציאַליסטיש־קאָמוניסטישען כאַראַקטער. צווישען זיי איז די וויכטיגסטע און אויפ'ן קלאָהרסטען אופן אויסגעשפּראָכענע, די בעוועגונג פון די ווידער־טויפער מיט טהאָמאַס מינצער בראש. מינצער האָט א ו י ס ד ר י ק ל י ך ג ע פ אָ ד ע ר ט אַז „אַלע זאַכען זאָלען זיין קהל'שע און זאָלען אויסגעטהיילט ווערען צו יעדן נאָך זיין נויט“. אין מעהרען האָבען זאָגאַר עקזיסטירט 70 געמיינדען פון ווידערטויפער מיט אַ בעפעלקערונג פון 400 ביז 1000 נפשות, און אין פערלויף פון 3 דורות (אָנפאַנגענדיג מיט דעם יאָהר 1536) האָבען זיי פּראַקטיש דורכגעפיהרט זייערע קאָמוניס־טישע אידעאַלען. זיי זיינען ענדליך אונטערגעגאַנגען נאָר דורך די געוואַלט־מיטלען פון זייערע שונאים.

אַ נייע אויפלעבונג צו העכערע פאָרמען האָט דער סאָציאַליזם בעקומען ערשט אונטער דער ווירקונג פון די נייע סאָציאַל־עקאָנאָ־מישע צושטענדען אין דער פרייערער, וועלטליכער גייסטיגער אַט־מאָספערע פון די הומאַניסטען. 19 יאהרהונדערטען זיינען אַוועק נאָך פּלאַטאָ ביז עס איז אויפגעשטעלט געוואָרען אַ נייע, העכערע סאָציאַליסטיש־קאָמוניסטישע סיסטעם אין דער פאָרמע פון אַן או־

טאָפּיסטישע מלוכה־אָרדנונג. דער ענגלענדער טהאָמאַס מאָרוס איז דער מאַן וועלכער האָט אין זיין „אוטאָפּיע“ (ערשינען אין יאָהר 1516) ארויסגעזאָגט געדאַנקען, וועלכע קאוטסקי כאַראַקטעריזירט אַלס „די התחלה פון מאָדערנעם סאָציאַליזם“. זיין סאָציאַליסטיש־קאָמוניסטישע סיסטעם בעציהט זיך אויף דער גאַנצער בעפעלקערונג פון דער מלוכה. זי אַנערקענט דעם קהל'שען איי־גענטהום אויף די פּראָדוקציאָנס־מיטלען, ווי אויך די פיהרונג פון דער פּראָדוקציע דורך דער מלוכה; זי פאָדערט אַלגעמיינע ארבייטס־פליכט, א 6־שעה'דיגען ארבייט־טאָג און די פערזאָרגונג פון אַלעמען מיט די נויטיגע ארבייט־מיטלען.

מאָרוס עפענט מיט זיך א גאַנצע רייהע פון אוטאָפּיע־שריי־בער, וועלכע האָבען אין די נעכסטע יאָהרהונדערטען זיך בעוויזען אין אַלע לענדער.

דאָך דיזע סאָציאַליסטישע אוטאָפּיעס, ווי אויך די התחלות פון סאָציאַליסטישע טעאָריעס פון 18טען יאָהרהונדערט, זיינען בלויז געווען די איינצעלנע שוואַלבען, וואָס זאָגען אָן מיט א צייט פאָר־אויס דאָס אָנקומען פון פריהלינג. עס זיינען געווען נאָר אויסדרו־קען פון ערוואַכען פון געזעלשאַפטליכען דענקען ביי יחידים, ביי פאָרגעשריטענע גייסטער, אונטער דער ווירקונג פון די סאָציאַל־עקאָנאָמישע ענדערונגען וואָס זיינען פאָרגעקומען אין לעבען פון די פעלקער.

ווילען מיר אָבער מאַכען נאָך א טרים נעהנטער צו דער סאָ־ציאַליסטישער **בעוועגונג**, אזוי מוזען מיר קודם כל געבען א תשובה אויף דער צווייטער פראַגע: וואָס איז אזוינס דער מאָדערנער סאָציאַליזם? ווייל אָט דער מאָדערנער סאָציאַליזם איז די נשמה פון דער בעוועגונג.

דער מאָדערנער, אָדער וויסענשאַפט־ליכער סאָציאַליזם איז די לעהרע פון קאַרל מאַרקס און פריעדריך ענגעלס. זיינע הויפּט־יסודות זיינען צוערשט פעסטגעלייגט געוואָרען אין זייער ביידענס שריפט פון ענדע 1847־טען יאָהר, „דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט“. דורך אָט דער שריפט איז דער סאָציאַליזם ארויסגעפיהרט געוואָרען פון פינסטער־ניש אין ליכט; פון צופאַל איז ער געוואָרען א נויטווענדיגקייט. דער סאָציאַליזם האָט אויפגעהערט צו זיין איינפאַך אַן אידעאַל, א פרומער, גוטערוואונש פון גוט־געזינטע מענשען, נאָר ער איז געוואָרען בעוויזען און בעגרינדעט אַלס א היסטאָרישע נויטווענ־

דיגקייט, אַלס אַ מדרגה פון מענשליכער געזעלשאַפט וואָס מוז קומען דורך דעם טעכנישען פאָרטשריט און דורך דער ענטוויקלונג פון די אינעווייניגסטע סאָציאַל־עקאָנאָמישע סתירות פון דער קאַפּיטאַליסטישער געזעלשאַפט (די לעהרע פון היסטאָרישען מאַטעריאַליזם). אויך איז דורך דער דאָזיגער שריפט בעוויזען געוואָרען, אַז דער גרויסער ארבייטער־קלאַס איז דער טרעגער פון דער נייער אָרדנונג און זיין שיקזאַל איז ענג פערבונדען מיט דעם שיקזאַל פון דער נייער סאָציאַליסטישער אָרדנונג, און נור אין איהר ליגט זיין ישועה. קיין רעטונג כל זמן די קאַפּיטאַליסטישע סיסטעם געהט אָן. (די לעהרען פון קלאַסענקאַמפּף און „צוזאַמענברוך“).

זאָגט דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט: „וואָס עס צייכענט אויס דעם קאָמוניזם (דעם מאָדערנעם סאָציאַליזם ק. פּ.) איז ניט די אָבשאַפונג פון אייגענטום בכלל, נאָר די אָבשאַפונג פון בורזשואזעם אייגענטום. דער מאָדערנער בורזשואזער פּריוואַט אייגענטום איז דער לעצטער און פולסטער אויסדרוק פון שאַפען און בעזיצען פּראָדוקטען אויפ'ן יסוד פון קלאַסען־געגענזאַצען, דורך די עקספּלואַטירונג פון איין טייל מענשען דורך די אנדערע..... מיט דער ענטוויקלונג פון דער גרויסער אינדוסטריע ווערט פון אונטער די פיס פון דער בורזשואזיע אוועקגענומען דער פונדאַמענט, אויף וועלכען זי שאַפט פּראָדוקטען און נעהמט זיי צו פאַר זיך. זי שאַפט קודם־כל איהרע אייגענע מקברים. איהר אונטערגאַנג און דער זיעג פון פּראָלעטאַריאַט זיינען גלייך אונפערמיידליך“.

איצט, אז מיר ווייסען שוין דעם בעזונדערן כאַראַקטער פון מאָדערנעם סאָציאַליזם, איז אונז לייכט צו מאַכען דעם לעצטען טריט צו אונזער אייגענטליכער אויפגאַבע, דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג.

די סאָציאַליסטישע בעוועגונג, אָדער סאָציאַל־דעמאָקראַטיע, איז די „אָרגאַניזאַציע פון פּראָלעטאַריאַט, וועלכע בעטראַכט אַלס איהר אויפגאַבע אויפ'ן באָדען פון קלאַסען־קאַמפּף צו עראָבערן די פּאָליטישע מאַכט, כדי מיט הילף פון אָט דער פּאָליטישער מאַכט צו קענען פערווירקליכען דעם סאָציאַליסטישען אידעאַל“.

דער מאָדערנער סאָציאַליזם גיט די וואָפען צום קאַמפּף געגען דער עקזיסטירענדער אָרדנונג; די סאָציאַל־דעמאָקראַטיע אָרגאַניזירט די אַרמעען צום קאַמפּף און לערנט זיי ווי די וואָפען צו נוצ־

ברויכען, כדי צו קענען אויפ'ן בעסטען אופן און אין דער קירצעס־טער צייט דורכפיהרען די סאָציאַלע רעוואָלוציע.

אָט דער בעגריף וועגען דער ס אָ צ י אַ ל ע ר רעוואָלוציע איז דער לעצטער, וועלכען מען מוז זיך קלאָהר מאַכען, אויב מען וויל פערשטעהן דעם בעזונדערן כאַראַקטער פון דער סאָציאַ־ליסטישער בעוועגונג. וואָרום כאָטש רעוואָלוציעס זיינען שוין פאָרגעקומען א סך, „זיינען אָבער אַלע רעוואָלוציעס, וואָס זיינען פאָרגעקומען ביז איצט, בעשטאַנען אין דעם, וואָס די הערשאַפט פון איין קלאַס איז פערשטופט געוואָרען דורך דער הערשאַפט פון אַן אַנדער קלאַס" (ענגעלס). און טאַקי דערפאַר האָבען מיר ביז נאָך גאָר ניט לאַנג, לערך, ניט געהאַט קיין סאָציאַליסטישע בע־וועגונג, ווייל די אַלע פריהערדיגע רעוואָלוציעס האָבען ניט גע־שטרעבט און ניט געפיהרט צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע, ד. ה. צו דעם אָבשאַפען פון פריוואַט אייגענטהום און פון קלאַסען־הער־שאַפט אַלס די יסודות פון דער עקאָנאָמישער געזעלשאַפטליכער און פּאָליטישער אָרדנונג. מען קען רעכענען די התחלה פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג צוענד פון 18טען יאָהרהונדערט. איהר פאָרגעשיכטע ציהט זיך אין פערלויף פון 1טען העלפט פון 19טען יאָהרהונדערט; ערשט אין מיטען פון פאָריגען יאָהר־הונדערט, בויענדיג אויף די יסודות פון דער מאָדערנער וויסענ־שאַפטליכער סאָציאַליסטישער טעאָריע, הויבט זי אָן בעקומען איהר קלאָהרע געשטאַלט און איהרע אייגענאַרטיגע פאָרמען. א פעסט־דיסציפּלינירטע, שטאַרק־געבויטע, געאייניגטע און געשלאָסענע גרויסמאַכט ווערט זי ערשט צוענד פון 19טען יאָהרהונדערט.

די מאָדערנע סאָציאַליסטישע בעוועגונג איז א פּועל־יוצא פון קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג. זי איז געוואָרען מעגליך ערשט יעמאָלט, ווען דער קאַפּיטאַליזם האָט זיך גענומען פערשפּרייטען איבער דער וועלט. דער קאַפּיטאַליזם גופא איז אָבער נאָך גאַנץ יונג. ערשט אין דער 2טער העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט איז ער ענטשטאַנען. זייענדיג בעגינסטיגט דורך די פיעלע טעכנישע ערפינדונגען און סאָציאַלע ענדערונגען האָט די מאָדערנע קאַפּיטאַ־ליסטישע גרויס־אינדוסטריע אָנגעהויבען אויפצוקומען, צוערשט אין ענגלאַנד און פון דאָרט האָט זי אין פערלויף פון 19טען יאָהרהונדערט די וועלט עראָבערט. דער קאַפּיטאַליזם האָט אויף זיין גרויסען עראָבערונגס־צוג געשאַפען דעם פּראָלעטאַריאַט, ד. ה. די גרויסע

אַרבייטערמאַסען, וועלכע האָבען מעהר קיין אייגענטהום ניט, נאָר זייער לוין־שקלאַפען; ער האָט זיי קאָנצענטרירט מאַסענווייז אייגע לעבען די אַנדערע אין די שטעדט און פאַבריקען; דורך דער עקספּלואַטאַציע פון איין זייט און דורך דער שרייענדער סתירה צווישען זייער אייגענער נויט און עלענד און דער קאַפּיטאַליסטישער עשירות און לוקסוס פון דער צווייטער זייט האָט ער אין זיי דעם רעוואָלוטירענדען גייסט אויפגעוועקט און ערצויגען; אויף דעם אַשתמיד פון זיין ברוטאַלער, געוואַלטזאַמער, ענגהערציגער אויסנוצונג פון זיין הערשאַפט איבער דער מלוכה פאר זיינע אייגענע עגאָאיסטישע קלאַסען־אינטערעסען, האָט ער ביי די פּראָלעטאַריער־מאַסען זייער קלאַסען־בעוואוסטזיין און די אחדות־געפיהלען געשמידעט.

אָט אַזוי איז געוואַקסען דער פּראָלעטאַריאַט פיזיש און גייסטיג, זיך פערמעהרט און פערשטאַרקט אין צאָהל און זיך ענטוויקעלט און אויפגעקלעהרט אין גייסט. און צוזאַמען מיט איהם איז געוואַקסען און זיך ענטוויקעלט און שטאַרקער געוואָרען אויך די סאָציאַליסטישע בעוועגונג. פריהער איז די בעוועגונג געווען אַ נאָך־שלעפּעריין און נאָך־העגגעריין נאָך די אַנדערע קלאַסען, נאָכהער איז זי געוואָרען זעלבסטשטענדיג, אונאבהענגיג. פריהער האָט זי בלינד געטאַפּט דעם וועג, נאָכהער האָט זי קלאָהר געגומען זעהן פאר זיך דעם ברייטען, גלייכען וועג צו דער סאָציאַלער רעוואָלוציע. און אַלץ מיט פעסטערע, זיכערערע טריט און מיט שטאָלצערן מוט איז דער אַרבייטער־קלאַס געגאַנגען פון מדרגה צו מדרגה, אַלץ נעהענטער צו זיין בעפרייאונג.

די געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג איז דערפאַר אין די ערשטע עפּאָכען מעהר און ענגער פערבונדען מיט דער אַלגעמיינער געשיכטע פון דער צייט. און שילדערענדיג אין די נעכסטע פאָרלעזונגען די התחלות פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג, וועלען מיר מוזען ווידמען פיעל אויפמערקזאַמקייט דעם טעכנישעקאָנאָמישען און סאָציאַל־פּאָליטישען קאַפּיטאַליסטישען רעוואָלוציאָנס־פּראָצעס, וועלכען די פּאָרגעשריטענסטע אייראָפּעאישע לענדער — ענגלאַנד און פראַנקרייך — האָבען דורכגעמאַכט. ערשט אין די ווייטערדיגע, העכערע ענטוויקלונגס־שטופען, ווען די סאָציאַליסטישע בעוועגונג האָט בעקומען אַ זעלבסטשטענדיגע עקזיסטענץ, האָט אויך איהר געשיכטע אָנגענומען אַ מעהר זעלבסטשטענדיגען כאַראַקטער.

צווייטע לעקציע

געזעלשאַפטליכע קלאַסען און סאָציאַלע אידעאַלען אין צייט פון דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע

ניט פראַנקרייך, נאָר ענגלאַנד איז דאָס לאַנד, וואו די גרויסע עקאָנאָמיש־אינדוסטריעלע רעוואָלוציע האָט זיך צוערשט אָבגעשפּיעלט און דער מאָדערנער קאַפּיטאַליזם האָט צוערשט זיינע וואָרצלען געלאָזען. און פון דעסטוועגען געהערט דער אויבען־אָן אין דער געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג דוקא צו פראַנקרייך און ניט צו ענגלאַנד.

פאַר וואָס איז עס אַזוי? אַן ענטפער אויף דער פראַגע גיט קאַוטסקי. ער שרייבט:

„עס זיינען שוין אוועק פיער דורות זינט די גרויסע פראַנצויזישע רעוואָלוציע האָט זיך אָנגעהויבען און פון דעסטוועגען ווירקט נאָך דיזע געוואַלטיגע געשעהעניש עד היום. און עס איז ניט מעגליך צו פערשטעהן אין גאַנצען די קלאַסען־הפכים פון דער איצטיגער צייט, אויב מען זאָל ניט פערשטעהן יענע קאַטאַסטראָפע, וועלכע האָט צום ערשטען מאָל אויסגעבראָכען אָהן אַ רעליגיעזען צודעק און האָט אויפגעדעקט דעם תוך פון דער בורזשואזער געזעלשאַפט.“ („קלאַסען־געגענזעצע אין פראַנקרייך“).

נאָך שטאַרקער דריקט זיך אויס וועגען דעם ענין דער בעוואוסטער געשיכטע־שרייבער פון פראַנצויזישען סאָציאַליזם, פּאָל לואי. ער שרייבט: „די רעוואָלוציע פון 1789 איז אפילו פאַר די סאָציאַליסטען די גרעסטע געשעהעניש אין דער היסטאָריע. עס איז געוועזען אַ טעות איהר צו בעטראַכטען נאָר ווי אַ פּאָליטישע פּאַסירונג; זי האָט געהאַט אַ גאַנץ בולט'ן עקאָנאָמישען און סאָציאַלען שטעמפּעל.“ („געשיכטע פון סאָציאַליזם אין פראַנקרייך“).

ניט פּלוצלונג, ניט אונערוואַרטעט איז אָט די גרויסע רעוואָלוציאָנערע קאַטאַסטראָפע געקומען. דער קעניגליכער הויף, דער אַדעל, די הויכע גייסטליכע — אָט די אַלע פּריווילעגירטע און הערשער פון דער צייט פאַר דער רעוואָלוציע, פון דעם אַזוי גערופענעם

„אַלטען רעזשים", זיי האָבען געמעגט אין זייער עגאָאיסטישער פער־בלענדעניש און קאָפּלאָזיגקייט זיך אַליין אַרייַנטרייבען בלינד אין תהום אַריין — אָבער די פריירע, פערשטענדליכערע מענשען האָבען שוין מיט יאָהר צעהנדליגע פאַר דער קאַטאַסטראָפע אָנגעהויבען צו פיהלען, אז די אַלטע געזעלשאַפט האַלט ביים צוזאַמענברעכען. אַלס „דער יאָהרהונדערט פון אויפקלעהרונג" — איז דער 18טער יאָהרהונדערט געקרוינט געוואָרען. און דיזע אויפקלעהרונג איז געגאַנגען ווייט און ברייט און איז אַרייַנגעדרונגען טיעף. די דענ־קער פון 18טען יאָהרהונדערט אין פראַנקרייך האָבען ניט נאָר אָראָפּגעריסען די הייליגקייטעס שלייערען פון דער רעליגיע (וואָל־טער און די מאַטעריאַליסטען), פון דער מאָנאַרכיע (מאָנטעסקייאו), ציוויליזאַציע (רוסאָ), נאָר אויך פון פריוואַט אייגענטום.

קאָמוניסטישע אידעען האָבען גענומען אין 18טען יאָהרהונ־דערט אַרויסשפּרינגען פון פערשידענע זייטען. שוין אין ערשטען דריטעל פון 17טען יאָהרהונדערט איז דער גלח זשאַן מעסליע (Jean Meslier) אין זיין „צוואה" ביטער אַרויסגעטראָטען גע־גען פריוואַט אייגענטום אַלס דעם קוואַל פון יעדער אונגלייכהייט און האָט געפאָדערט „פאַר אַלע מענשען דאָס גלייכע רעכט צו לעבען און זיך פריי צו בעוועגען, צו געניסען זייער נאַטירליכע פרייהייט און צו האָבען אַ חלק אין די גיטער פון דער ערד, אַר־בייטענדיג פלייסיג צוזאַמען אום צו שאַפען די אַלע זאַכען וואָס זיינען נויטיג און נוצליך פאַר דעם לעבען".

און בעת וואָלטער האָט אויסגעפונען אָט די פערלאָרען־געוואָרע־נע „צוואה" און איהר געלאָזט אָבדרוקען (אין יאָהר 1762), זיינען שוין אַנדערע קאָמוניסטישע שריפטשטעלער געווען טעטיג אין פראַנקרייך. צווישען זיי זיינען געווען די בעריהמטעסטע מאַבלי (Gabriel Bonnot de Mably, 1709-85) און בעזונדערס מאָרעלי (Morelly) אין זיין בעריהמטען „געזעצבוך פון דער נאַטור". (פערעפענטליכט אין יאָהר 1755). דער ערשטער מאַכט די בי־טערסטע אַטאַקעס אויף דאָס פריוואַט אייגענטום. דער צווייטער בעגנוגט זיך ניט מיט דער קריטיק פון פריוואַט אייגענטום, נאָר ער לאָזט זיך אַריין אין אַ גענויער אויסאַרבייטונג פון דער נייער קאָמוניסטישער געזעלשאַפטליכער אָרדנונג, וואו יעדער איינע־צער וועט ווערען בעשעפטיגט פון דער מלוכה און וועט ווערען אויסגע־האַלטען פון איהר, וואו האַנדעל וועט ניט עקזיסטירען א. ז. וו.

דאָך די גייסטיגע רעוואָלוציע, וועלכע האָט אין פערלויף פון 18טען יאָהרהונדערט פון אַלע זייטען מיט אַלץ מעהר וואַקסענדער און אַלץ אַ מעכטיגערער קראַפט זיך גענומען דורכרייסען אין דער פילאָזאָפיע, ליטעראַטור, וויסענשאַפט, רעכטס לעהרע און פּאָליטישע עקאָנאָמיע, איז באמת געוועזן נאָר די אָבשפּיגלונג פון דעם ערב־באַנקראָט פון דער אַלטער עקאָנאָמיש־געזעלשאַפטליכער אָרדנונג.

אין יענעם „אַלטען רעזשים“ איז בראש פון דער נאַציע, וועלכע מען האָט געשאַצט דאַמאָלסט אין 16־24 מיליאָן נפשות, געשטאַנען דער קעניג, געזעצליך אַ זעלבסטהערשער, אַן אַבסאָלוטער מאָנאַרך. דאָס איז ער אויך פּאַקטיש געווען, ווייל אַדעל און קירכע, די פריהערדיגע געגנער פון קעניג, זיינען געוואָרען איצט זיינע דיענער און העלפער. דער קעניג האָט דאָס גאַנצע לאַנד פערוואַלטעט דורך זיינע בעאַמטע און אָרדנונג געהאַלטען אין איהר דורך זיין אַרמעע. צוזאַמען מיט דער קאָנצענטרירונג פון דער מאַכט, האָט דער קעניג קאָנצענטרירט אין זיינע הענד אויך די הכנסות פון שטאַאַט און איז אויך געוואָרען דער אייגענטימער פון אַ גרויסען טייל פון באָדען פון לאַנד. אַ פולער פינפטעל פון פראַנקרייך האָט יעמאָלט געהערט צום קעניג און אַ זיבעטעל פון לאַנד האָט געהערט צו דער קעניגליכער פאַמיליע.

לעבען קעניג איז געשטאַנען דער אַדעל. זייענדיג קליין אין צאָהל (אין גאַנצען נאָר 25,000־30,000 פאַמיליעס), זיינען דאָך אָט די פּריצים געווען אמת'ע פּיאַווקעס, וואָס האָבען אויסגעזויגען דאָס בלוט און מארך פון פאָלק; דירעקט האָבען זיי געזויגען אין געצויגען ביי די פּויערים און ניט דירעקט, אַלס פּאַראַזיטען ביים קעניגליכען הויף, האָבען זיי די גאַנצע נאַציע אויסגעזויגען. 15,000 פּערזאָנען זיינען געווען אָנגעשטעלט ביים הויף אליין און זיי האָבען בעצויגען איבער 40 מיליאָן ליוור (ארום 20 מיליאָן דאָלאַר אויף היינטיגע געלד) אַ יאָהר. אין דער אַרמעע האָבען זיי פערנומען די אָפיציר־שטעלען און האָבען אויך בעצויגען 46 מיליאָן ליוור אַ יאָהר, בעת די אַלע סאָלדאַטען צוזאַמען האָבען געקאָסט נאָר 44 מיליאָן. אין פּענסיעס און מתנות פלעגען זיי בעקומען צעהנדליגע מיליאָנען אַ יאָהר.

דעם נאָהענטסטען פּלאַץ צווישען די פּריוויליגירטע הערשער

און עקספּלואַטאַטאָרס האָט פערנומען די קאַטוילישע קירכע. א פ י נ פ ט ע ל פון דער ערד פון גאַנץ פראַנקרייך האָט צו איהר געהערט און דאָס איז געווען אַלץ דער בעסטער, פּרוכטבארסטער באָדען. אין 4,000 מיליאָן ליוור (2,000 מיליאָן דאָלאר אויף היינ־טיגע געלט) האָט מען אָבגעשאַצט דעם ווערטה פון אָט דעם קירכ־ליכען באָדען. דער מעשר האָט איהר אריינגעטראָגען נאָך 123 מיליאָן ליוור א יאָהר. דער ווייט גרעסטער טייל פון אָט די, און פון א סך אנדערע הכנסות, פלעגט אריינפאַלען אין די קעשענעס פון דעם גאַנץ קליינעם הייפעל הויכע גייסטליכע; די נידעריי־גערע גלחים זיינען געווען אָרים, אָבגעריסען, אָבגעשליסען. קיין וואונדער ניט וואָס אין דער צייט פון דער רעוואָלוציע האָבען זיי זיך אָבגעריסען און פעררעטען זייער קלאַס.

דער פריש אויסגעבאַקענער אדעל פון די העכערע, גוט בע־צאָהלטע בעאמטע, בראש פון וועלכע עס זיינען געשטאַנען די העכ־סטע געריכטען („פּאַרלאַמענטען"), זיינען געווען דער לעצטער רינג אין דער קייט פון די פּריווילעגירטע וואָס זיינען געווען פער־אינטערעסירט אָנצוהאַלטען די „אַלטע אָרדנונג".

קעהרען מיר זיך אום צו דער צווייטער קייט פון די אַלע וואָס זיינען געווען אונצופריעדען מיט דעם „אַלטען רעזשים" און האָבען רעוואָלטירט געגען איהם, געפינען מיר קודם כל א גרויסען טייל פון די העכערע קלאַסען אליין. צווישען דעם אדעל גופא זיינען געווען א סך פינאנציעל רואינירטע און אונצופריעדענע, אנדערע גייסטיג ענטוויקעלטערע און רעוואָלוציאָנער געזינטע. צווישען די גייסטליכע איז דער גרעסטער טייל, דער נידעריגער קלאַס, געווען פערהונגערט און אונצופרידען. צו דער זעלבער צייט איז דער דריי־טער שטאַנד אויפגעוואַקסען און זיך פערמאָסטען צו פערנעהמען א פיהרענדע ראָלע אין דער געזעלשאַפט, יענער „דריטער שטאַנד" וועלכע איז — לויט דעם שפּרוך פון אבאַט סיאייס — „ביז דער רע־וואָלוציע געווען גאָר ניט און האָט זיך פערמאָסטען צו ווערען אַלץ".

דער „דריטער שטאַנד" האָט יעמאָלט אריינגענומען אין זיך די גאַנצע איבעריגע בעפעלקערונג, אויסער די דערמאָנטע ערשטע שטאַנדען; אין איהם זיינען אריין די קאַפּיטאַליסטען, די האַנד־ווערקער, די פּויערים און די פּראָלעטאַריער.

בראש איז געשטאַנען די „הויכע פינאַנץ": די פּאַכטער פון די שטייערן, די קרעדיטאָרען פון דער מלוכה. זיי האָבען מורא

געהאַט פאַר אַ באַנקראָט פון דער מלוכה און דערפאַר זיינען זיי געווען פאַר רעפאָרמען. און נאָך מעהר האָבען געמוזט פּראָטעס־טירען געגען דער אַלטער אָרדנונג די גרויסע האנדעלסלייט און אינדוסטריעלע אונטערנעהמער. די שוואַכקייט פון דער פראַנצוי־זישער אַרמעע, די פיעלע מפּלות וואָס פראַנקרייך האָט געהאַט אין די מלחמות פון 18טען יאָהרהונדערט פון איין זייט און די פיעלע אינעווענינגסטע אבצאָהלונגען און שטערונגען פון האנדעל און פער־קעהר אין לאַנד גופא, ווי אויך די קינסטליך געטריבענע, פון קעניג אליין בעגינסטיגטע ספּעקולאַציע מיט תבואה, דאָס אַלץ האָט ניט געלאָזען ענטוויקלען, ניט דעם האַנדעל, ניט די אינדוסטריע. דער־פון דער געשריי „פרייהייט און גלייכהייט", „לאָזט טהאָן, לאָזט געהן", וועלכע זיינען געווען די לאָזונגען פון דער רעוואָלוציע אויפ'ן פּאָליטיש־רעכטליכען און עקאָנאָמישען פעלד.

נעקסט צו די קאַפּיטאַליסטען איז געקומען די אינטעליגענץ. די געזעלשאַפטליכע ארבייטס־טיילונג, די וואַקסענדע בעדירפנישען, די צענטראַליזירטע מלוכה פיהרונג, די פערשפּרייטונג פון ביל־דונג, זיי אַלע האָבען געשאַפען דעם קלאַס פון אינטעליגענטען: טעכניקער, דאָקטוירים, לעהרער, בעאַמטע, אַדוואָקאַטען, ליטעראַ־טען, זשורנאַליסטען, א. ז. וו. די לעבענס אינטערעסן פון אַט דעם וואַקסענדען און גייסטיג העכסט ענטוויקעלטען און פאָרגעשריי־טענסטען קלאַס זיינען געווען געווענדעט געגען דער אַלטער אָרדנונג; און עס איז געווען אַט דער קלאַס, וואָס האָט זיין שטעמפּעל ארויפגעלייגט אַזוי שטאַרק אויף דעם כאַראַקטער פון דער פראַנצויזישער רעוואָלוציע.

צום דריטען שטאַנד האָבען געהערט אויך די האַנדווערקער. די אַלטע צעכען האָבען נאָך עקזיסטירט און האָבען בעזעסען זייערע פּריווילעגיעס. זיי זיינען אָבער געוואָרען ענגע, פערדאַרטע מאָ־נאָפּאָליסטישע אָרגאַניזאַציעס פון אַ קליין הייפעל פּריווילעגירטע מייסטערס. אין שאַרפען געגענזאַץ צו די מייסטערס זיינען גע־שטאַנען די געזעלען, וועלכע האָבען געשטרעבט צו ווערען אַליין מייסטערס, אָבער זיינען ניט צוגעלאָזען געוואָרען. עס זיינען אָבער געווען אַ סך ערטער וואו דער צעך־צוואַנג האָט ניט עקזיס־טירט. דאָרט האָבען זיך בעזעצט די פיעל געזעלען, וואָס האָבען ניט געקאָנט ווערען קיין מייסטערס. אין פּאַריז זיינען עס געווען צוויי בעצירקען: סט. אַנטואַן און טעמפּל. אין יענע פרייע שטעדט

און שטאָרטישע בעצירקען פלעגען, געוועהנליך, אויך די קאפי־טאַליסטען עפענען זייערע מאַנופאַקטורען, פאַבריקען און גרויסע ווארקשטאַטען. דערפאַר פלעגען דאָרט זיך איינגעפינען א סך געלערנטע לוינאַרבייטער און ניט געלערנטע טאָגעלוינער, וועלכע פלעגען זיך רעקרוטירען טיילוויז פון די האַנדווערקער, טיילוויז פון דער לאַנד בעפעלקערונג; אויך די קליינהענדלער, שענקער א. ד. גל. האָבען געלעבט לעבען די שיכטען פון דער אַרבייטער־בעפעלקערונג און זיינען געווען עקאָנאָמיש פערבונדען מיט זיי.

גרויס אין צאָהל און שטענדיג אויפגעבראַכט, ברענענדיג מיט האַס געגען אַלץ און אַלעמען און דערפאַר גרייט אויף אַלערליי רעוואָלוציאָנערע אַרויסטרעטונגען, איז געווען אין די שטעדט דער לומפען־פּראָלעטאַריאַט, בעזונדערס אין פּאַריז. ביי דעם כראָני־שען הונגער און אַרבייטסלאָזיגקייט איז די צאָהל פון בעטלער אויך געוואָרען געוואַלטיג גרויס. אין 1,200,000 נפשות האָט מען זיי געשאַצט אין יאָהר 1777. אין פּאַריז האָבען זיי געבילדעט 1 זעקסטעל פון דער בעפעלקערונג.

די פויערים זיינען געשטאַנען מיט א מדרגה נאָך נידעריגער ווי דער שטאָדטישער פּראָלעטאַריאַט. די אָרימקייט זייערע איז געווען הימעל שרייענדיג, דער ווילקיר פון די בלוט־צאַפּער, די פּריצים איז געווען ניט צו דערטראָגען; פון 50 ביז 75 פּראָצענט פון הכנסה פלעגען די פויערים מוזען אָבגעבען אַלס אָבצאָהלונגען; דערצו נאָך די לאַסט פון מיליטער־דיענסט און פון צעהנדליגע אַנדערע פּערזענליכע דיענסטען; די פינסטערע אונוויסענהייט איז געגאַנגען האַנד אין האַנד מיט דער שרייענדסטער אָרימקייט. די ערד איז געווען אויסגעזויגען, פון קיין מיסטיגונג האָט מען ניט געוואוסט, דערפאַר אַזוי פיעל הונגער־יאָהרען. און אַזוי ווייט איז מען געווען געזונקען דאָס ערב דער רעוואָלוציע איז צווישען 1 און 2 דריטעל פון אַקערלאַנד געבליבען ניט בעאַרבייט. ניט קענענדיג אַריבערטראָגען דעם הונגער, די נויט און דעם שווערען יאָך, פלעגען די פויערים מאַסענוויז לויפען אין די שטעדט, בע־זונדערס אין פּאַריז. ביי די איבערגעבליבענע, צום לאַנד צוגע־קייטע, איז אַלץ טיעפער געוואַקסען דער האַס און די אויפרעגונג. מען האָט נאָר געוואַרט ביז די שטאָדט, די הויפּט שטאָדט בעזונ־דערס, וועט דעם רוף געבען און דער שטורם האָט זיך באַלד פער־שפּרייט איבער'ן גאַנצען לאַנד.

גרױם איז געװען די רעװאָלוציאָנערע אַרמײ — װײניגסטענס 9 צעהנטעל פון פאָלק זײנען געװען פעראינטערעסירט אין דער צושטערונג פון דעם אַלטען רעזשים. דערפון די אונגעהײערע מאַכט פון דער רעװאָלוציע. אָבער אין אָט דער גרױסער אַרמײ איז די אײניגקײט געװען זעהר אַ בעשרײנקטע. בײם אָראָפּרײסען דעם אַלטען בנין איז עס נאָך געגאַנגען גלאַטיג. די אָבשאַפונג פון די פּריװילעגיעס פון אַדעל און קירך, די אַנערקענונג פון אַלגעמײנע פּאָליטישע רעכטע און פון בירגערליכע זיכערקײט זײנען געװען אַלגעמײנע, נאַציאָנאַלע פאָדערונגען. דערפאַר די רײנע, גרינדליכע אַרבײט פון דער נאַכט פון 4טען אױגוסט 1789, בעת אַלע פּריװילעגיעס פון די בײדע העכערע שטאַנדען זײנען אָבגעשאַפט געװאָרען. דערפאַר אױך „די ערקלעהרונג פון מענשענרעכטע“ מיט איהר גרונד־פּרינציפּ: „אַלע מענשען װערען געבאָרען און פערבלײבען פרײ און גלײך־בערעכטיגט“.

אָבער אָט די גרױסע רעװאָלוציאָנס אַרמײ װאָס איז פון פיעל פערשידענע עלעמענטען און קלאַסען צוזאַמענגעזעצט געװאָרען, האָט אין זיך געטראָגען אינעװײניגסטע סתירות און קלאַסען הפכים. און שױן דער צװײטער פּאַראַגראַף פון דער „ערקלעהרונג פון מענשענרעכטע“ ענטפּלעקט אָט די װיכטיגסטע פון די „סתירות“. אַלס נאַטירליכע רעכטע פון די מענשען, פון װעלכע מען קען זיך ניט אָבזאָגען, װערען ערקלעהרט בנשימה אחת: „פרײהײט, א י י ג ע נ ט ה ו ם, זיכערקײט און װידערשטאַנד געגען אונטערדריקונג“. אַלזאָ דאָס פּריװאַט־אײגענטהום װערט פּארהײליגט שױן דאָרט, כאָטש דאָס אַלײן איז שױן אַ פּריװילעגיע פון דער מינאָריטעט פון דער בעפעלקערונג.

אין דער פּראַקטיק האָט אָט דער אינװײניגסטער װידערשפּרוך צװישען פרײהײט און אײגענטהום אָנגענומען די פאָרמע פון װידערשפּרוך צװישען דער בורזשואזיע און דעם פּראָלעטאַריאַט, צװישען אַ נײעם קלאַסענשטאַאט און דער סאָציאַלער רעפּובליק.

באַלד נאָך דעם װי די ערשטע רעװאָלוציאָנערע שכרות איז פערבײ, איז געװאָרען קלאָהר, אַז אױף די חורבות פון דעם אַלטען רעזשים געהט די בורזשואזיע אױפבױען איהר אײגענע הצלחה און קלאַסען־הערשאַפט.

דעם 20טען אָקטאָבער 1789 זײנען אַרױסגעגעבען געװאָרען

„קריגסגעזעצען", וועלכע מאַכען אַן אונטערשיעד צווישען די „גוּ־טע בירגער" און דעם „המון", דעם „מאָב". אין די לעצטע מעג מען שיסען, אויב זיי קלייבען זיך צוזאַמען און ווילען זיך ניט פונאַנדערגעהן. און דאָס איז דאָך געווען דערזעלביגער „מאָב" וואָס האָט אויף אַזאַ „ניט געזעצליכען" אופן די באַסטיליע גע־שטורעמט דעם 14טען יולי; וואָס האָט אַקאָרשט דעם 5טען און 6טען אָקטאָבער די קעניגליכע פאַמיליע געצוואונגען אַריבערצוּ־פּעקלען זיך פון ווערסאַיל אין פּאַריז און דורך דעם צו גאָר נישט געמאַכט די בלוטיגע קאָנספּיראַציעס פון דער הויף־קליקע; דאָס איז געווען דערזעלביגער „פּעבעל", וואָס האָט די גאַנצע רעוואָ־לוציע אויף זיינע פּלייצעס אַריבערגעטראָגען, בעצאָהלענדיג דער־פאַר זעהר טייער מיט זיין בלוט.

אָט די קריעגסגעזעצען זיינען נור געווען די התחלה. וואָס ווייטער די רעוואָלוציע איז געגאַנגען פאָראויס אין דער אַרבייט פון אויפבויען אַ נייע אָרדנונג אויף׳ן פּלאַץ פון דער אַרונטער־געריסענער אַלטער, איז אָט די אינוויינינגסטע סתירה געוואָרען בולט׳ער, שרייענדער. די בורזשואַזיע האָט זאָגאַר צו פריה אַביסעל איהרע קאָרטען געפענט און איהרע הערשאַפטס־געלוסטען צו אָפען אַרויסגעוויזען.

נאָך די קריגסגעזעצען פון 20טען אָקטאָבער 1789, בילדען די געזעצען וועגען פעראיינען פון 11טען יוני 1791 אַ ווייטער־דיגען טריט אויפ׳ן וועג פון אויסגעשפּראָכען־קאַפּיטאַליסטישער קלאַסען־הערשאַפט; דורך די געזעצען ווערט פראַנק און פריי געעפענט די טירען פאַר אַלערליי קאַפּיטאַליסטיש־פינאַנציעלע פעראיינינגונגען, אָבער עס ווערט בעשטראָפט יעדע פעראייניגונג פון אַרבייטער פון אַ פאַך (טרייד) מיט דעם צוועק צו פּאַרטיי־דיגען זייערע „כלומרשט׳דיגע" געמיינזאַמע אינטערעסען. און צום סוף איז געקומען די קאָנסטיטוציע פון 3טען סעפּטעמבער 1791 און האָט געוואָלט שוין גאַנץ פריה אָט די נייע קלאַסען־הערשאַפט קרוינען און פערפעסטיגען. זי האָט איינגעפיהרט אַ דאָפּעלטע וואַהל־סיסטעם, מיט וואַהל־מענער אַנשטאָט דירעקטע וואַהלען; מיט 249 דעפּוטאַטען וואָס ווערען געוועהלט לויט דער צאָהל פון דער בעפעלקערונג און אַנדערע 249 וואָס ווערען געוועהלט „לויט דער סומע פון די דירעקטע אָבצאָהלונגען". אויף אַזאַ אופן האָבען די פערמעגענדע קלאַסען בעקומען די פּאָליטישע

הערשאַפט אין זייערע הענד; די פּאָליטישע און בירגערליכע גלייכ־הייט האָט זיך פערוואַנדעלט אין איהר היפוך — אין דער הער־שאַפט פון אַ נייעם פּריווילעגירטען קלאַס.

די פראַנצויזישע רעוואָלוציע איז בלי ספק געווען פיעל מעהר ווי אַ פּאָליטישע רעוואָלוציע. זי האָט אַ טיעפען סאָציאַ־לען און עקאָנאָמישען יסוד אונטער זיך געהאַט. זי האָט ניט נאָר די הערשאַפט איבער דער מלוכה איבערגעגעבען אין אַנ־דערע הענד, נאָר אויך געוואַלטיגע ענדערונגען ארויסגערופען אין דעם בעזיץ פון נאַציאָנאַלען פערמעגען. אָבער די אויפטואונגען פון דער רעוואָלוציע האָבען ניט געבראַכט קיין „גלייכהייט און ברידערליכקייט צווישען די מענשען“. זיי האָבען אַ נייעם ק ל אַ ס צו הערשאַפט און הצלחה געבראַכט: די בורזשואַזיע.

די פערטיילונג פון די גיטער, וועלכע מען האָט דעם 2טען דעצעמבער 1789 אַוועקגענומען ביי דער קירך און עס געלאָזען פערקויפען אונטער דעם נאָמען „נאַציאָנאַלע גיטער“, האָט קודם־כל זי, די בורזשואַזיע, רייך געמאַכט. פראַנצויזישע, ענגלישע און האָלענדישע קאַפּיטאַליסטישע קאָמפּאַניעס האָבען דעם גרעס־טען טייל פון די גיטער אָבגעקויפט, ווייל עס איז ניט געווען בע־שרענקט ווי פיעל איינער מעג דערפון קויפען. אין די הענד פון די פּויערים איז נאָר אַ גאַנץ קליינער טייל פון די גיטער אריינגעפאַלען. ערשט אין די פּאָר יאָהר פון דער הערשאַפט פון רעוואָלוציאָנערען פּראָלעטאַריאַט, ביי דעם אויספערקויף פון די פּריצישע גיטער, זיינען שוין אָנגענומען געוואָרען מיטלען, אַז די ערד זאָל אריין צו די קלענערע מענשען, אָבער דערפאַר האָבען די קאַפּיטאַליסטישע רויבער זיך געלאָזט וואויל־געהן אונ־געשטערט נאָך דעם זיעג פון דער רעאַקציע (נאָך דעם 9טען טער־מידאָר).

די פּויערים האָבען תחלת געמיינט, אַז זיי האָבען דער־גרייכט אַלץ, וואָס ז י י האָבען געוואָלט; די שווערע לאַס־טען און אָבצאָהלונגען זיינען אָבגעשאַפט געוואָרען; זיי זיינען פערזענליך געוואָרען פריי; די ערד פון זייערע עקספּלואַטאַטאָרס איז ערקלעהרט געוואָרען פאַר נאַציאָנאַלען אייגענטום. אָבער באמת האָבען זיי גאַנץ ווייניג בעקומען פון אַט די „נאַציאָנאַלע גיטער“ און האָבען אין היפּאָטעקעס (מאָרטגעדזשעס) און צינזען

געמוזט אָבצאָהלען צו די נייע בעלי בתים, דער בורזשואזיע, וואָס זיי האָבען אָבגעשפּאָרט א דאַנק דער נייער פרייהייט.

דער פּראָלעטאַריאַט פון די גרויסע שטעדט, די אַרבייטער־מאַסען, זיי האָבען לכתחילה אַזוי ווי גאָר ניט בעקומען פון דעם איבערקעהרעניש פון יאָהר 1789. דאָס רעכט זיך צו אָרגאַני־זירען האָט מען ביי זיי אַוועקגענומען; די שטייערען, וועלכע מען האָט אָראָבגענומען פון די גרונדבעזיצער, האָט מען אויף זיי אַרויפגעלייגט אין דער פאָרמע פון די פערהאַסטע ניט־דירעקטע אָבצאָהלונגען אויף לעבענס־מיטלען; דער יקרות איז געשטיגען; די אַרבייטסלאָזיגקייט איז געוואָרען גרעסער; זייערע דירעקטע געגנער, די אונטערנעהמער, זיינען פּאָליטיש און מאַטעריעל פער־שטאַרקט געוואָרען.

דאָך צו פריה האָט די בורזשואזיע געאיילט זיך אָבצושאַק־לען פון די פּראָלעטאַרישע פערבינדעטע. זייער הילף איז געווען נאָך נויטיג. נאָך איז די מאָנאַרכיע ניט געווען טויט; נאָך האָבען די אַלטע פּריווילעגירטע קלאַסען דעם קאַמפּף ניט אויפגעגעבען אין די פערבינדעטע מלוכות: ענגלאַנד, עסטרייך, פּרייסען און די קלע־נערע דייטשע שטאַאַטען האָבען ערקלעהרט פאַר זייער עהרען־פליכט צוריק איינצופיהרען אין פראַנקרייך די אַלטע אָרדנונג.

דער פּראָלעטאַריאַט איז ווידער נויטיג געווען כדי די רעוואָ־לוציע צו ראַטעווען און צום זיעג צו ברענגען געגען אַט די אַלע שונאים. און ער איז אויך געקומען, דער פּראָלעטאַריאַט און האָט דעם קאַמפּף געגען אַט די אַלע שונאים אויפגענומען נאָך אין א פיעל מוטיגערער, אונאבהענגיגערער שטימונג.

די ראַדיקאַלע פּאַרטיי פון דער צווייטער נאַציאָנאַלער פער־זאַמלונג „דער געזעצגעבענדער" (די פערזאַמלונג האָט זיך גע־עפענט דעם 1טען אָקטאָבער 1791), די פּאַרטיי פון דער בורזשו־אַזער אינטעליגענץ, די „זשיראַנדע" איז געווען צו שוואַך אום דיזע שווערע פּראָבלעמען צו לייזען. זי האָט עס איבערגעלאָזען צו די בעלי בתים פון דער נייער, דריטער נאַציאָנאַלער פערזאַמלונג „דעם קאָנווענט" (זיך געפענט דעם 21טען סעפּטעמבער 1792) — צו דעם פּראָלעטאַרישען באַרג („מאָנטאַין"). די „בערגלייט", „מאָנ־טאַניאַרען" זיינען געווען די פערטרעטער פון די פּאַריזער פּראָ־לעטאַרישע קוואַרטאַלען אָדער „סעקציעס". זיי זיינען געקומען אין קאָנווענט מיט דעם פעסטען בעשלוס דאָס מאָל זיך ניט צו

לאָזען ווידער אָבנארען פון דער בורזשואזיע. זיי האָבען דורך דעם קאָנווענט געוואָלט זיך בעשיצען און פערזיכערען געגען רעכט־לאָזיגקייט און עקאָנאָמישער נויט.

זייער פּאָליטישע פּראָגראַם איז געווען פּאָלשטענדיגע דע־מאָקראַטיע, ווי זי איז אויסגעדריקט אין דער קאָנסטיטוציע פון 1793 (קיין מאָל אין קראפט ניט אריין). אום די דעמאָקראַטיע צו מאַכען מעגליך האָבען זיי זיך ניט בעגניגט מיט די פּאַפּירענע רעכ־טע. זיי האָבען איינגעפיהרט אַ בעלוינונג פאַר דעם אנטיילנעהמען אין די פּאָליטישע פערזאמלונגען פון די „סעקציעס“ (2 פראַנק אַ טאָג) און דערמיט געגעבען די אָרימע בירגער אַ מעגליכקייט צו זיין פּאָליטיש אקטיוו.

זייער עקאָנאָמישע פּראָגראַם איז בעשטאַנען: 1) אין דער צוציהונג פון די רייכערע קלאַסען צו טראָגען די לאַסט פון דער מלוכה דורך פּראָגרעסיווע שטייערען. און 2) און נאָך מעהר, אין דעם בעשיצען די מאסען אַלס קאָנסומענטען געגען דעם שווינדעל־כען יקרות. דאָס איז דערגרייכט געוואָרען דורך די איינפיהרונג פון „מאַקסימום“, ד. ה. אַ דעקרעט איז ארויסגעגעבען געוואָרען דעם 17טען סעפּטעמבער 1793, וואָס האָט בעשטימט די פרייזען איבער וועלכע מען טאָר ניט פערקויפען קיין לעבענס־מיטלען, בע־זונדערס תבואה, צווינגענדיג צו דערזעלבער צייט די סוחרים צו פערקויפען זייערע סחורות.

אויך דאָס רעכט אויף אַרבייט איז שוין ענטהאַלטען געווען אין דער קאָנסטיטוציע פון 1793. פּאַראַגראַף 21 לויטעט: „די געזעלשאַפט איז מחויב צו שטיצען די אָרימע לייט, אויסזוכענדיג פאַר די אַרבייטסלאָזע פּאַסענדע בעשעפטיגונגען און פערזאָרגענ־דיג מיט לעבענס־מיטלען די, וואָס זיינען אונפעהיג צו אַרבייטען“.

געוויס איז עס נאָך ווייט פון קאָמוניזם און סאָציאַליזם. — פערקעהרט דיזעלבע קאָנסטיטוציע אַנערקענט פּריוואַט אייגענטום אַלס דעם יסוד פון דער געזעלשאַפט און זי זאָגט (אין פּאַראַגראַף 19): „מען קען ביי קיינעם ניט אוועקנעהמען דעם קלענסטען טייל פון זיין אייגענטום אָהן זיין הסכמה, מיט דער אויסנאַהמע פון די פאַלען, ווען דאָס ווערט געפאָדערט דורך געזעלשאַפטליכער נויט־ווענדיגקייט. אָבער אויך דאַן נאָר אונטער דער בעדינגונג פון פאַר־אויסגעהענדער גערעכטער בעלוינונג“. דאָך דער פּרינציפּ פון סאָציאַלע פּליכטען מצד דער מלוכה צו איהרע בירגער איז פעסט־

געשטעלט געוואָרען דורך דעם קאָנווענט אַלס געזעצגעבענדע קער־פערשאַפט. איינצעלנע מיטגלידער זיינען דערגאַנגען פיעל נע־העגטער צום סאָציאַליזם. אין אָנפאַנג פון יאָהר 1794 האָט דער קאָנווענט געפיהרט אַ הייסען קאַמפף געגען פריוואַט אייגענטום און ראָבעספיער אַליין האָט פערטיידיגט אַ יאַקאָביניסטישען פאָר־שלאַג, וועלכער האָט ערקלערט אַז יעדער בירגער האָט אַ רעכט אויף אייגענטהום, ד. ה. אַז קיינער פון די בירגער טאָר ניט גע־לאָזען ווערן אין גאַנצען אָרים.

פיעל נעהענטער צום קאָמוניזם איז געקומען די רעוואָלוצי־אָנערע שטאָדט־פערוואַלטונג פון פאַריז פון יענע יאָהרען („די קאָמונע"). די קאָמונע וועלכע האָט פערטראָטען די אונטערסטע סאָציאַלע שיכטען האָט אונטער דער פיהרערשאַפט פון העבערט און זיינע אָנהענגער בעוואוסטזיניג געשטרעבט צו דער איינפיהרונג פון עקאָנאָמישער גלייכהייט. אָבער פראַקטיש האָבען די העבערטיס־טען ניט פערשטאַנען, ווי זייערע קאָלעקטיוויסטישע שטרעבונגען אין לעבען דורכצופיהרען, און האָבען זיך בעגנוגט מיט פאַליא־טיוון: מיט שפיטאָלען־און טורמע רעפאָרמען; מיט דעם קאַמפף געגען ספעקולאַציעס, און מיט דער זינלאָזער אויסשפרייטונג פון מאַקסימום־געזעץ אויף אַרבייטס לוין.

דערווייל איז דער שיקזאַל פון דער רעוואָלוציע שוין געווען פערזיגעלט. נאָך דער הינריכטונג פון קעניג לודאָוויק דעם 16טען (דעם 21 יאַנואַר 1793) איז געקומען די צושמעטערונג פון דער זשיראָנדיסטישער פאַרטיי דורך דאַנטאָן און מאַראַט מיט דער הילף פון די „לייט אָהן הויזען" („סאַנקיולאָטען") פון דער קאָמונע, דאָס איז געווען דער העכסטער פונקט פון דער רעוואָלוציע אין איהר וועג אַרויף. זי האָט זיך אָבער דאָרט ניט איינגעהאַלטען לאַנג. די פאַריזער קאָמונע האָט די לאַנד ניט געקענט בעהערשען אויף לאַנג; דער פאַריזער פראָלעטאַריאַט פון יענער צייט, זייענדיג אַליין צוזאַמענגעשטעלט פון פערשידענע עלעמענטען, האָט ניט געקענט פיהרען אויף אַ לענגערע צייט קיין פעסטע, זיכערע און אויפבויענדע פאָליטיק. דאַנטאָן האָט געמיינט אַז די ענערגישע אַרבייט פון דער גילאָטינע און די הערשאַפט פון טעראָר וועלען קענען פערשאַפען די נויטיגע פעסטקייט פאַר דער רעוואָלוציע. ער האָט אָבער באַלד געמוזט מיט זיין לעבען בעצאָהלען פאַר זיין טעות. די פערניכטונג פון די דאַנטאָניסטען און העבערטיסטען

אין פריהלינג 1794, אָט דער זיעגעס טאָג פון ראָבעספּיער'ן קען בעטראַכט ווערען אַלס דער ווענדע פּונקט, ווען די רעוואָלוציע האָט שוין גענומען זינקען צוריק און האָט זיך אַליין גענומען פערניכטען, אויפעסענדיג איהרע אייגענע בעסטע קינדער. דער פאַל פון ראָבעס־פּיער'ן(דעם 26טען יולי 1794, דער בעריהמטער „8טער טערמי־דאָר") איז געווען נאָר דער לעצטער אַקט פון דער טראַגעדיע, וועל־כע האָט זיך שוין פריהער אָבגעשפּיעלט; אין יענעם טאָג איז דער טויט פון דער רעוואָלוציע נאָר בעזיעגעלט געוואָרען.

פון איצט אָן איז אַלץ געגאַנגען באַרג אַראָפּ; נאָך דעם רויטען טעראָר איז געקומען די הערשאַפט פון ווייסען טעראָר — א בלוד־טיגערע, א גרויזאַמערע ווי די ערשטע. די „גאָלדענע יוגענד", די קינדער פון די צוריקגעקעהרטע עמיגראַנטען און פון דער אויפגעע־קומענער בורזשואזיע האָבען אַרויסגעוויזען אין זייער האַס צום פּראָלעטאַריאַט פיעל מעהר רויהקייט און בלוטדורשט ווי די ער־שטע. די רעוואָלוציע איז געווען טויט; די בורזשואזיע האָט טריאומפירט; די קאָנסטיטוציע פון 1793 האָט די ליכטיגע וועלט ניט דערזעהן; איהר פּלאַץ האָט פערנומען די קאָנסטיטוציע פון 1795, דורך וועלכער די דעמאָקראַטיע איז אָבגעשאַפט געוואָרען. אנשטאט אַלגעמיינע וואהלרעכט — איז געקומען דאָס צענזוס־רעכט, ד. ה. דאָס רעכט פון די פערמעגליכע, פון פערמעגען אליין; אנשטאט די בירגער, זיינען די אייגענטימער געוואָרען ערקלערט פאַר די טרעגער פון דער מלוכה מאַכט; די אויפהאַלטונג און זיכערשטעלונג פון פּריוואַט אייגענטום איז ערקלערט געוואָרען פאַר דער הויפּט אויפגאַבע פון דער מלוכה. געפאַלען זיינען, זעלבסט־פערשטענדליך, די עקאָנאָמישע געזעצען פון דער רעוואָלוציאָנס צייט; דער מאַקסימום איז אָבגעשאַפט געוואָרען; דער צוואַנגס־קורס אויף אַסיגנאַציעס איז אויפגעהויבען געוואָרען און דער פּרייז פון אַסיגנאַציעס איז געפאַלען פון 5000 פראַנק אויף 20 פראַנק ווערטה; א שרעקליכער קריזיס האָט זיך פערשפּרייט, די אַר־בייטסלאָזיגקייט איז געוואָרען אַלגעמיין. מיט די דאָפּעלטע בייט־שען פון הונגער און פערגוואַלטיגונג האָט די טרואימפירענדע בור־זשואזיע געקנוטעט דעם פּראָלעטאַריאַט.

דריטע לעקציע

די ערשטע טריט פון פראַנצויזישען סאָציאַליזם

(פון באַבייף ביז פוריע)

דעם 20טען מאַי 1795 האָט דאָס פאָלק פון פּאַריז צום לעצ־טען מאָל זיך געפּרובירט אויפהויבען אונטער דער פאָהן פון „ברויט און קאָנסטיטוציע פון 1793“. דאָך די פּראָלעטאַרישע סעקציעס זיינען צושלאָגען געוואָרען פון די רייכע סעקציעס. די בורזשואַזיע האָט אויך אין אָפענעם גאַסען־קאַמפף טריאומפירט. די דעמאָ־קראַטיע איז געווען פערניכטעט, די רעוואָלוציע פערשאָטען אין קבר. דער קאָנווענט האָט זיין בעדייטונג פערלאָרען. די רעגי־רונגס־מאַכט איז קאָנצענטרירט געוואָרען אין די הענד פון דירעק־טאָריום (פון 5 פערזאָן, 27טען אָקטאָבער 1795). אָבער אויך דאָס דירעקטאָריום האָט ניט געקענט לאַנג זיך האַלטען. די ענטוויקלונג איז געגאַנגען אין אַ שנעלען פּראָצעס, אָבער אַלץ מעהר צוריק מיט אַן אייזערנער לאָגיק. אויף דער ביהנע איז ארויף נאַפּאָלעאָן באָנאַפּאַרט; ער האָט גיך קאָנצענטרירט אין זיינע הענד די מאַכט אין דער פאָרמע פון קאָנסולאַט (דעם 9טען נאָוועמבער 1799). באַלד איז אויך די ראַהם איהם ענג געוואָרען און דאָס קאַיזערטהום איז פּראָקלאַמירט געוואָרען. אָט אַזוי זיינען געגאַנ־גען איבערקעהרענישען איינע נאָך דער אַנדערער, אָבער אין דער פערקעהרטער ריכטונג: אַלץ ווייטער פון רעוואָלוציע און פון דעמ־מאָקראַטיע.

דאָך עס איז ניט בעשערט געווען דער גרויסער פראַנצויזישער רעוואָלוציע אַוועקצוגעהן פון דער וועלט, ניט איבערלאָזענדיג קיין מאָנומענט אויך אין דער געשיכטע פון סאָציאַליזם. אַזאַ מאָנו־מענט איז געוואָרען דער „באַבייוויזם“, אָדער די אידעען און שיקזאַל פון פראַנסאַאַ נאָעל באַבייף, וועלכער האָט זיך גערופען גראַקכוס (געבאָרען 1760, הינגעריכטעט דעם 28טען מאַי 1797) און פון זיין „בונד פון די גלייכע“.

באַבייף איז ארויסגעטראָטען אין פאָדער־גרונד דאַן, ווען די רעוואָלוציע איז שוין געלעגען אַ טויטע, אַ צוריסענע אין די נעגעל

פון דער ניי־אויפגעקומענער בורזשואַזיע. ער האָט געזאַמעלט די שיריים פון די אַמאָליגע יאַקאָבינעסטישע כחות: פון די סעקציעס און קלובען. דער ערפאָלג פון זיין „געזעלשאַפט פון פּאַנטהעאָנס“ און „בונד פון גלייכע“ איז געווען גרויס. אין מאַי 1796 האָבען אין פּאַריז אַליין זיך געצעהלט 17,000 „גלייכע“; אויך אויף דער פּראָווינץ האָט די בעוועגונג זיך פערשפּרייט. די רעגירונג האָט די קלובען פערמאַכט. דאָך דאָס האָט באַבייף'ס פּלענער ניט גע־קענט טוידטען, ווייל זיין הויפּט פּלאַן איז בעשטאַנען אין דעם: דורך אַ גוט־אָרגאַניזירטען געהיימען בונט זיך צו בעוועלטיגען איבער די רעגירונגס מאַכט. דער בונט האָט געזאָלט אויסגעפיהרט ווערען דעם 10טען מאַי, 1796. דאָך איידער די לעצטע טריט זיינען גע־מאַכט געוואָרען איז דער גאַנצער פּלאַן פון אַ פעררעטער אַרויסגע־געבען געוואָרען; די פיהרער זיינען אַרעסטירט געוואָרען און באַבייף און זיין נאָהענטסטער העלפער דאַרטהע זיינען הינגעריכ־טעט געוואָרען (דעם 28טען מאַי 1797). אַנדערע זיינען אָבגעקור־מען מיט לייכטערע שטראָפען; צווישען זיי האָט זיך געפונען בונאַראָטי, וועלכער האָט נאָכהער די געשיכטע פון דעם אויפ־שטאַנד בעשריבען.

אַ געוואַלטזאַמע שטירצונג פון דער רעגירונג דורך אַ טעראָ־ריסטישען בעפאַל איז אַלזאָ געווען באַבייף'ס פּלאַן — קיין נייעס זעהט מען אין דער טאַקטיק ניט. אין דעם זינען איז ער פערבליבען דער אַלטער יאַקאָבינער. „די ווידעראייַנפירונג פון דער קאָנסטיטוציע פון 1793“ איז געווען דער אָפיציעלער רוף. אָבער דער באַביי־וויזם איז דאָך די ערשטע גרויסע אַרויסטרעטונג פון סאָציאַליזם. און צו פערדאַנקען האָט ער עס זיינע ציעלען. אויף דעם פּלאַץ פון פּאָליטישער רעוואָלוציע האָט באַבייף, צום ערשטען מאָל, אַרויסגעשטעלט די פאָדערונג פון סאָציאַלער רעוואָלוציע; אויף דעם פּלאַץ פון „מאַקסימום“ און „אַגראַר געזעץ“, ד. ה. פערטיילונג פון דער ערד און פּריוואַט בעזיץ און עהנליכע עקאָנאָמישע קאַלטע רפואות, קומט ער אָפען אַרויס מיט דער פאָדערונג פון קאָלעקטי־וויסטישען אייגענטום און קאָמוניזם.

דער „מאַניפעסט פון די גלייכע“ — דער רוף צום אויפשטאַנד — „דער אַנאַליז פון דער לעהרע“, דער אַקט פון אויפשטאַנד און „די דעקרעטען“, וואָס מען זאָל טהאָן אויב דער אויפשטאַנד וועט זיך איינגעבען, בילדען די ערשטע גרויסע קריעגס־רופען פון פּראָ־

לעטאַריאַט, פון „4טען שטאַנד“ אין געגענזאַץ צו אַלע אַנדערע שטאַנדען; פון קאָמוניזם געגען אַלע פאָרמען פון פּריוואַט אייגענטום.

„די פראַנצויזישע רעוואָלוציע — זאָגט דער „מאַניפעסט“ — איז נאָר געוועזען די פאָראויסזאָגערין פון אַן אַנדער רעוואָלוציע, אַ גרעסערער, אַן ערהאַבענערער... וועלכע וועט זיין די לעצטע“. „וואָס דאַרפען מיר אויסער יורידישער גלייכהייט — פרעגט ער — און ענטפערט: „מיר שטרעבען צו גליק, צו דעם אַז אַל־דאָס גוטס זאָל געהערען צו אַלעמען; מיר פאָדערען די אַלגעמיינע בענוצונג מיט די פרוכט פון דער ערד; די פרוכט געהערט אַלעמען. מיר ערקלעהרען, אַז מיר קענען ניט מסכים זיין דערצו, וואָס די גרעסטע מאַיאָריטעט פון די מענשען אַרבייט אין שוויס, שאַפענדיג לוקסוס פאַר דער אונבעדייטענדסטער מינאָריטעט. צו לאַנג האָבען אַ מיליאָן פערזאָנען צוגענומען דאָס, וואָס עס געהערט לויט רעכט צו 20 מיליאָנען“.

און אין דעם „אַנאַליז פון דער לעהרע“ לייענען מיר: „די נאַטור האָט געגעבען יעדען איינעם דאָסזעלבע רעכט זיך צו בענוצען מיט אַלע גיטער. דער צוועק פון דער געזעלשאַפט איז אָט דאָס רעכט צו בעשיצען און צו פערגרעסען מיט דער הילף פון אַלע בירגער דעם סכום פון די אַלגעמיינע גיטער, די נאַטור האָט אַרויפגעלעגט אויף יעדען איינעם אַ פליכט צו אַרבייטען“.

אָט דאָס איז געוועזען די ערשטע אָפענע אַרויסטרעטונג פון אָרגאַניזירטען קאָמוניזם. מיט בלוט האָבען בעצאָהלט די ערשטע מוטיגע קעמפפער, אָבער, בדמיך חיי!

באַבייף האָט מיט'ן לעבען בעצאָהלט. דער „באַבייוויזם“ איז נאָך דעם אונגליקליכען אויפשטאַנדס פּלאַן פון דער עפענטליכער ביהנע אַרונטער, ניט איבערלאָזענדיג קיינע יורשים. צו פריה זיינען אָט די אָנזאָגער פון אַ נייער געזעלשאַפטס אָרדנונג געקומען. פראַנקרייך האָט געהאַט נאָך אַ גרויסען און קאַפּיטאַליסטישען ענטוויקלונגס פּראָצעס דורכצומאַכען, איידער דער סאָציאַליזם זאָל דאָרט קענען לאָזען טיעפע וואָרצלען. און דאָס איז געשעהן אין דעם פעריאָד צווישען דער אויבען געשילדערטער גרויסער רעוואָלוציע פון ענדע פון 18טען יאָהרהונדערט און דער רעוואָלוציע פון 1848.

די ערשטע העלפט פון 19טען יאָהר־הונדערט איז אין דער געשיכטע פון פראַנקרייך געווען אַ פעריאָד פון פיעלפאַכע פּאָליטישע עקספּערימענטען. דריי פאָרמען פון רעגירונגען, דריי געזעלשאַפטליכע קלאַסען האָבען זיך אויסגע׳בעל־בית׳עוועט אין פערלויף פון דעם איין האַלבען יאָהר־הונדערט און איידער דאָס האַלבע יאָהר־הונדערט איז געווען צו ענדע האָט אַ גרויסע רעוואָלוציע — די פעברואַר רעוואָלוציע פון 1848 — אין גאַנצען צושטערט דעם אַלטען שפּיעל און איבערגעמישט די געזעלשאַפטליכע פּאָזיציעס.

אָנגעהויבען האָט זיך דאָס יאָהר־הונדערט אין רעכטער בליהונג פון נאַפּאָלעאָנס מאַכט. די געזעלשאַפטליכע זעלבסט־טעטיגקייט איז געווען פאַראַליזירט נאָך די פיעלע איבערלעבונגען פון די רעוואָלוציע־יאָהרען און מען האָט געלאָזען דעם דיקטאַטאָר פריי בעל־בית׳עווען. ער אַליין, דער אַלמעכטיגער אימפּעראַטאָר, האָט דעם „סטאַטוס קוואָ״, די ניי־געשאַפענע סאָציאַל־עקאָנאָמישע אָרדנונג, ניט געוואַגט אפילו צו פּרובירען ענדערען. ער האָט געלאָזען די צושטענדען ווי זיי זיינען. ער האָט זיין גאַנצע ענערגיע און פיבערישע טעטיגקייט אויסגעפּולווערט אויף די גרויסע עראָבערונגס־צוגען, אויסזויגענדיג דערביי די בלוט און די כחות פון פראַנצויזישען פאָלק. דער שיקזאַל פון קייזערטום איז געוואָרען אבהענגיג פון דעם שיקזאַל פון די אַרמעען אויף די שלאַכט־פעלדער.

דערפאַר בעת עס איז געקומען דער גרויסער באַנקראָט און נאַפּאָלעאָנס מאַכט האָט געפּלאַצט, איז עס געווען ניט דאָס פראַנצויזישע פאָלק, וועמען עס איז אָנגעטרויט געוואָרען אויפצושטעלען דעם מלוכה־בנין פון דאָס ניי, נאָר די רעאַקציאָנערע פערבינדעטע הערשער, זיי האָבען די גרענדע איבערגענומען. דער רעזולטאַט איז געווען די „רעסטאַווראַציע״ פון יאָהר 1815, די ווידעראיינפיהרונג פון „געזעצליכען״ קעניגרייך פון דעם הויז בורבאָנען, אין דער פערזאָן פון געוועזענעם ברודער פון דעם דעם הינגעריכטעטען קעניג לודאָוויק דעם 16טען, דעם גראַף פון פּראָוואַנס. ער האָט אָנגענומען דעם נאָמען לודאָוויק דער 18טער און זיין רעגיערונג האָט געזאָלט זיין אַ פאָרטזעצונג פון דער אַלטער פאַר־רעוואָלוציאָנערער אָרדנונג. דאָס איז אָבער געוואָרען אונמעגליך. די פּריווילעגיעס און דאָס אייגענטום פון אַדעל און קירך זיינען שוין געווען אויף אייביג פערלאָרען. אַזאַ סאָציאַל־עקאָנאָמישע איבערקעהרעניש,

וואָס זאָל דעם דריטען שטאַנד אַרויסזעצען פון זאָטעל צוליעב די ערשטע צוויי, איז שוין געוואָרען אויסגעשלאָסען.

לודאָוויק דער 18טער האָט זיך בעגנוגענט דערמיט, וואָס ער האָט דעם אַדעל מקרב געווען צו זיך, צום הויף, צו די מלוכה־עמטער, און געלאָזט זיי, צוזאַמען מיט די קאַטוילישע קאָנגרעגאַציעס, פיהרען די גרענדע; דער פּאַרלאַמענט איז ניט אָבגעשאַפט געוואָרען, נאָר די גרויסע פאָלקס־מאַסען זיינען פון וואַהל־רעכט בערויבט געוואָרען. כדי געוועהלט צו ווערען האָט מען געדאַרפט זיין אַלט ניט ווייניגער ווי 40 יאָהר און צאָהלען דירעקטע שטייערן ניט ווייניגער ווי 1000 פראַנק אַ יאָהר. כדי צו קענען אַנטייל נעהמען אין די וואַהלען האָט מען געדאַרפט צאָהלען ניט ווייניגער ווי 300 פראַנק אין דירעקטע שטייערן און אַלט זיין ניט ווייניגער ווי 30 יאָהר. אויף אַזאַ אופן איז איהם געלונגען צו בעקומען אַ „קאַמער (פּאַרלאַמענט), וואָס מען קען איהר גלייכען גאָר ניט געפינען", און מיט הילף פון אָט דעם פּאַרלאַמענט האָט ער געקענט אָנגעהן ניט געשטערט מיט זיין רעאַקציאָנערער מלוכה־פיהרונג.

אָבער דער ציעל פון דער דעמאָלטדיגער רעגיערונגס־פּאָליטיק — די הערשאַפט פון אַדעל — איז געשטאַנען אין אַלץ מעהר שרייענדען ווידערשפּרוך צו דער עקאָנאָמישער ענטוויקלונג, וועלכע איז געגאַנגען אַלץ פאָרווערטס. דער קאַפּיטאַליזם האָט געהאַלטען אין אויסשפּרייטען זיך; דער פערקעהר איז געוואָרען רעוואָלוציאָנירט; דער אויסען־האַנדעל איז געשטיגען; די ראָלע פון פינאַנץ איז געוואָרען אַלץ גרעסער. און אַלץ רייכער און ברייטער אין דער דעה ביי זיך איז געוואָרען די בורזשואַזיע און אַלץ מעהר אונצופרידען איז זי געוואָרען מיט דער פּאָליטישער הערשאַפט פון אַדעל.

דער וואוקס און ענטוויקלונג פון קאַפּיטאַליזם האָט געבראַכט דערצו, אַז עס איז אויפגעשטאַנען און זיך גענומען פערמעהרען אין צאָהל און זיך ענטוויקלען אין גייסט אַ מאָדערנער פּראָלעטאַריאַט, וועלכער האָט אַלץ קלאָרער און שאַרפער גענומען פיהלען זיין פערגוואַלטיגונג און זיין רעכטלאָזיגקייט.

אָט אין דער סאָציאַל־פּאָליטישער סביבה איז אויסגעוואַקסען דער סאָציאַליסטישער אוטאָפּיזם. סען סימאָן (קלאָד הענרי דע ראוורואַ, גראַף פאָן סען סימאָן, געבאָרען דעם 17טען אָקטאָבער 1760, געשטאָרבען דעם 19טען מאַי 1825) און פוריע (פראַנסואַ

מאַרי שאַרל פוריע, געבאָרען דעם 7טען אַפּריל 1772, געשטאָרבען דעם 10טען אָקטאָבער 1837) — דיזע צוויי גרויסע פאָרשטעהער פון אוטאָפּיסטישען סאָציאַליזם האָבען ביידע ענטוויקעלט זייערע לעהרען אונטער דעם איינדרוק פון וואַקסענדען, אָבער נאָך ניט פאָלשטענדיג־בעפרייטען און ענטוויקעלטען קאַפּיטאַליזם אָדער אינ־דוסטריאַליזם. דערפאַר האָבען זיי געהאַלטען פאַר די וויכטיגסטע אויפגאַבע פון דעם מענשליכען פאָרשריט די פאָלשטענדיגע פרייע ענטוויקלונג פון דער עקאָנאָמיש־אינדוסטריעלער טעטיגקייט; זיי האָבען אָבער נאָך ניט איינגעזעהן טיעף גענוג דעם אינווייניגסטען ווידערשפּרוך, דעם קלאַסען־געגענזאַץ אין דער ווייט און פאָלקאָמען ענטוויקעלטער אינדוסטריע גופא. די אַלע סאָציאַלע אונגערעכ־טיגקייטען, נויט און עלענד, וואָס קומען אַרויס פון דער פרייער קאָנ־קורענץ, געגען וועלכער זייער קריטיק ווענדעט זיך אַזוי שאַרף, קע־נען, נאָך זייער מיינונג, אָבגעשאַפט ווערען דורך דעם פּראָצעס פון רעאָרגאַניזירען די פּראָדוקציע, אָנהאַלטענדיג אָבער אין דער אָדער יענער פאָרמע, איז דער אָדער יענער מדרגה דאָס פּריוואַט־אייגענטום. ניט איינזעהענדיג דעם אינווייניגסטען קלאַסען־געגענזאַץ צווישען די צוויי גרויסע אַנטיילנעהמער אין דער אינדוסטריע גופא, האָבען זיי ניט געקענט אויך געפינען קיין וועג ווי אַזוי אַרויסצופיהרען די מענשהייט פון דער פינסטערניש צו ליכט; זייערע סאָציאַלע פּלע־נער האָבען זיי געבויט אויפ'ן לופט, אויף דעם גוטען ווילען און שעהנע געפיהלען פון די מענשען; און זיי זיינען געווען אַזוי נאַאיוו צו האָפען און ערוואַרטען, אַז די זעלבע מענשען, וועלכע זיינען פער־אינטערעסירט אין דער עקזיסטענץ פון דער איצטיגער אָרדנונג, דאָס זיי זאָלען זיין די אָבשאַפער פון אָט דער אָרדנונג. די גרויסע בעדייטונג פון אינטערעסען — קלאַסען־אינטערעסען — אין דער געזעלשאַפט איז זיי נאָך געווען אין גאַנצען פרעמד. דערפאַר האָ־בען זיי קיין אַהנונג ניט געהאַט, אַז עס איז מעגליך אַ סאָציאַלע רעוואָלוציע און קיין פערשטענדניש ניט געהאַט פאַר פּאָליטישע טעטיגקייט. זיי זיינען געבליבען אַ לעבען־לאַנג סאָציאַלע אוטאָ־פּיסטען.

סען־סימאָן, דער גרויסער פילאָזאָף פון דער היסטאָריע, האָט ענטדעקט אין דער מענשליכער געשיכטע דעם פּרינציפּ פון ענטוויק־לונג און פערפאָלקאָמונג. דער יסוד פון דער געזעלשאַפט איז ניט די פאָרמע פון רעגיערונגס־פערוואַלטונג, — לערנט ער, — נאָר די

פאָרמע פון אייגענטום. ביז איצט איז די היסטאָריע געגאַנגען אויפ׳ן וועג פון עקספּלואַטאַציע פון מענשען דורך מענשען. אַט די עקספּלואַטאַציע האָט דורכגעמאַכט עטליכע פאָרמען פון ענטוויקלונג. פריהער אַלס שקלאַף, נאָכהער אַלס לייב־קנעכט, איצט אַלס לוין־אַרבייטער. עס איז אָבער געקומען די צייט, ווען די מענשהייט דאַרף אָרגאַניזירט ווערען אויף אַן אַנדער פּרינציפּ, נעמליך ווי אַם בעסטען פון דער נאַטור אַרויסצוברענגען אַלע איהרע אוצרות. עס מוז פאַרנומען ווערען די אָרגאַניזירונג פון דער אינדוסטריע און פעסטגעשטעלט מוז ווערן די הערשאַפט פון אינדוסטריעלען קלאַס, ד. ה. פון די אייגענטימער און אַרבייטער צוזאַמען, לויט דעם פּרינציפּ „יעדען נאָך זיינע פעהיגקייטען און יעדער פעהיגקייט לויט איהר אַרבייט". דאָס קען אָבער, — מיינט סען סימאָן, — ניט געטאָן ווערען פון דער דעמאָקראַטיע דורך אַ רעוואָלוציע, נור פון אַ פעסטער, צענטראַליזירטער מאַכט, פון אַ מין אויפגעקלערטען דעספּאָט, אונטער דעם צודעק פון אַ נייער רעליגיע, „דעם נייעם קריסטענטום", וואו גלויבען און וויסענשאַפט, גייסט און פלייש זאָלען זיין פעראייניגט.

אין איהר אָריגינעלער געשטאַלט האָט אַט די לעהרע סען סימאָן׳ס ענטהאַלטען אין זיך סאָציאַליסטישע זאָמען, אָבער עס איז נאָך וויט ניט געווען קיין קאָמוניסטישע לעהרע. עס איז דערפאַר געווען דער גרויסער היסטאָרישער אויפטו פון זיינע שילער צו סיסטעמאַטיזירען די איינצעלנע געדאַנקען פון לעהרער און פון זיי די ווייטערדיגע סאָציאַליסטישע שלוסען צו ציהען. זיי, די שילער, האָבען אין שאַרפערע טענער און מיט גרעסערער קלאָרקייט גענומען ריידען וועגען די שאָטענזייטען פון דער עקזיסטירענדער געזעלשאַפטס־אָרדנונג, אָנווייזענדיג אויף דעם אונגערעכטען בעזיץ פון אייגענטום און זיי זיינען געקומען צו דער פּראַקטישער פאָדערונג, אַז דאָס ירושה־רעכט זאָל געענדערט ווערען: ניט די איינצעלנע פאַמיליע, נור דער שטאַאַט זאָל ווערען דער יורש. ערשט דאַן וועט מעגליך זיין, אַז יעדע פעהיגקייט זאָל קענען זיך ענטוויקלען. די גלייכהייט פון די מענשען, דעם קאָמוניזם, האָבען זיי אויך פערוואָרפען. זיי האָבען אָבער געוואָלט, אַז יעדערער זאָל קענען אָרגאַניזירען זיינע קרעפטען, ניט געשטערט דורך די גע׳ירש׳נטע פּריווילעגיעס, לויט זיינע פעהיגקייטען. און דערפאַר זאָלען אַלע קאַפּיטאַלען פעראייניגט ווערען אין אַ געזעלשאַפטליכער אָרגאַניזאַציע,

אין א מעכטיגער קרעדיט־אָרגאַניזאַציע, א צענטראַל־באַנק, מיט אונטער־באַנקען און לאָקאַלע באַנקען, וועלכע זאָלען דורכפיהרען די פערטיילונג. די אָרגאַניזאַציע זאָל אויפגעבויט ווערען אין א גע־וויסער יעראַרכיע פון נידעריגער צו העכער מיט אַן אבערהויפּט, א מין קעניג־פּייפּסט בראש.

צווישען די שילער פון סען סימאָן זיינען די בעריהמטעסטע געוועזען אַנפאַנטען און באַזאַר. זיי האָבען אָרגאַניזירט די סען־סי־מאָניסטען אין „א פאַמיליע" מיט צוויי „אייבערשטע פאָטערס" בראַש. אָט די „פאַמיליע" איז באַלד שטאַרק פערשפּרייט געוואָ־רען; אין יאָהר 1831 האָבען 40.000 פערזאָן אָפּיציעל געהערט צו דער סען־סימאָניסטישער רעליגיע. דאָך, עס האָט ניט גענומען לאַנג און א טיעפע שפּאַלטונג איז פאָרגעקומען צווישען דיביידע „פאָטערס" און זייערע אָנהענגער צוליעב דער פראַגע וועגען די „מוטערס", אָדער וועגען דער „פרייער ליעבע". באַזאַר און זיינע אָנהענגער האָבען די „פאַמיליע" פערלאָזען; באַלד איז זי אין גאַנצען צופאַלען. דער „פאָטער" אַנפאַנטען מיט 40 „קינדער" האָבען זיך צוריקגעצויגען אויף זיין גוט מענלימאָנטאַן, זיך בעשעפ־טיגענדיג דאָרט מיט ערד־אַרבייט. דאָך א פּראָצעס וועגען אונמאָ־ראַלישער אויפפיהרונג, וועלכער האָט זיך געענדיגט מיט דער בע־שטראָפונג פון אַנפאַנטען און צוויי אָנהענגער צו א יאָהר געפענג־ניס, האָט די „פאַמיליע" געבראַכט צו צעפאַלען זיך. פון דעסט־וועגען האָט דער סען־סימאָניזם אַלס קולטורעלע ערשיינונג און סאָ־ציאַלע לעהרע זיך שטאַרק פערשפּרייט ווייט איבער די גרענעצען פון פראַנקרייך און איז געוועזען אין די 30־ער און 40־ער יאָהרען א קוואַל פון גייסטיגער און סאָציאַלער אויפקלערונג פאַר דער אינ־טעליגענץ. צו די אַרבייטער מאַסען איז ער ווייניג וואָס דערגאַנגען.

פיעל שאַרפער אין זיין פעראורטיילונג פון דער איצטיגער גע־זעלשאַפט און פיעל נעהענטער צום סאָציאַליזם איז פוריע. אונ־באַרמהאַרציג דעקט ער אויף די שאַנדע פון דער עקזיסטירענדער געזעלשאַפטס־אָרדנונג, וועלכע איז געבויט אויף „דעם אייביגען קריעג פון אַלעמען געגען אַלעמען", אויף דער בלינדער קאָנקורענץ. ער געפינט אין דער איצטיגער געזעלשאַפט א גאַנצע רייהע פון קלאַסען, וועלכע ער רופט אַן „סאָציאַלע פאַראַזיטען": דאָרט שטעלט ער אריין לעבען די גאַסען־פרויען — ליידיג־געהער און „סאָפיסטען", אויך סאָלדאַטען, בעאַמטע, פאַבריקאַנטען אין,

װעל כולם, די אַלע קלאַסען און גרופּען, װעלכע שטעהן צװישען די פּראָדוצענטען און קאָנסומענטען, צװישען דער שאַפונג פון סחורות און זייער פערברויך, די הענדלער און זייערע יוצר משרתים. נעגען זיי איז זיין האַס בעזונדערס ברענענדיג.

זיין געזעלשאַפט אידעאַל איז די ברייטערע פּראָדוקטיװע קאָאָפּעראַציע („פאַלאַנסטער"), װאָס זאָל בעשטעהן פון א 1500—1600 נפשות און װאָס זאָל קענען אַליין בעפריעדיגען אַלע איהרע בעדערפנישען, זייענדיג א פעראייניגונג פון אַקערבוי מיט אינדוסטריע. אין דער פאַלאַנסטער גופא װעט יעדער איינער פיזיש און מאָראַליש קענען זיין בעפריעדיגט, װייל עס װעט דאָרט זיין פּלאַץ גענוג פאַר יעדען איינעם צו טאָן די זאָרט ארבייט, צו װעלכער ער האָט א תשוקה. דערביי האָט פוריע אויפגעשטעלט א טעאָריע װעגען דער ראָלע און בעדייטונג פון פרייע נייגונגען אָדער ליידענשאַפטען אין מענשליכען לעבען און האָט זיך בעפלייסט אויפצואווייזען, אז אַלע צרות זיינען געקומען ביז איצט דערפון, װאָס די מענשען זיינען ניט געװען פריי זייער לעבען איינצואָרדנען נאָך זייערע תשוקות און ליידענשאַפטען.

אין פאַלאַנסטער גופא װיל פוריע קיינעם ניט בעראַבעװען און ניט קריװדען. קאָמוניזם איז דאָרט ניט פאַראַן. עס װעט ניט געהערען אַלץ צו אַלעמען, נאָר פאַראויס װעט בעשטימט װערען װיפיעל עס זאָל װעמען געהערען פון דער „האַרמאָניש" געפיהרטער געמיינזאַמער ארבייט. עס איז א מין גרויסע אַקציען-געזעלשאַפט, װאו פינף-צװעלפטעל פון דער הכנסה זאָל געהערען צו דער ארבייט, פיער-צװעלפטעל צו קאַפּיטאַל און דריי-צװעלפטעל צו טאַלאַנט. שװערע און אונאַנגענעהמע ארבייט װעט זיך בעסער בעצאָהלען; אָבער ניט דערגעהענדיג צום קאָמוניזם אַנערקענט דאָך פוריע דעם סאָציאַלען פּרינציפּ אַלס יסוד. ער פאָדערט פאַר יעדען דאָס רעכט אויף ארבייט און דאָס רעכט אויף א רוהיגען, זאָרגלאָזען, געזיכערטען לעבען.

זיין שװאַכסטער פּונקט איז געלעגען אין דעם, װאָס ער האָט פאַר זיך קיין װעג ניט געזעהן װי אַזוי צו קומען צו דער נייער אָרדנונג. ער האָט אַלע זיינע האָפנונגען געלעגט אויף דער גוטסקייט און אויפקלערונג פון די הערשער און עקספּלואַטאַטאָרס אַליין; פון פּאָליטיק האָט אויך ער קיין שום אהנונג ניט געהאַט און אויך ניט פון דער ארבייטער בעװעגונג און רעװאָלוציע.

די צוויי גרויסע וואפען־שמיעדער פאַר דער סאָציאַלער רעוואָ־לוציע, וועלכע האָבען אזא גרויסען רעוואָלוציאָנירענדען איינפלוס געהאט אויף דעם סאָציאַלען דענקען, האָבען אויף אזא אופן זיך אליין אָבגעשניטען דעם וועג צום פּראָלעטאַריאַט. דער ארבייטער־קלאַס האט ניט געקאָנט זיך לאָזען בעאיינפלוסען פון די הארמאָ־ניש־פריעדליכע פּזמנות, בעת ארום האט געהערשט דער בלוטיגער קלאַסען־קריעג. זייער ביידענס איינפלוס דירעקט אויף די ארביי־טער־מאַסען איז דערפאַר געווען ניט גרויס, און אויף וויפיעל דער איינפלוס איז געגאַנגען, איז עס געווען ניט די פריעדליכע פּראָ־פּאַגאַנדאַ, נאָר די פערניכטענדע קריטיק פון דער עקזיסטירענדער אָרדנונג און די חלומות וועגען א שעהנער גליקליכער וועלט, וואָס האָבען די ארבייטער־מאַסען פעראינטערעסירט אין אָט די לעהרען.

פערטע לעקציע

פון דער יולי רעוואָלוציע ביז דער פעברואַר רעוואָלוציע

(פון 1830 ביז 1848).

אין דער צייט ווען די גרויסע אוטאָפּיסטען סען־סימאָן און פוריע האָבען געחלומט וועגען אַ שטילען, פריעדליכען איבערגאַנג צו אַ נייער געזעלשאַפט פון אחדות און האַרמאָניע, איז די פראַנצויזישע ווירקליכקייט אַליין געווען גאַנץ ווייט פון סאָציאַלען פריעדען און האַרמאָניע; די אינערליכע כּתירות פון דער ווידער־הערגעשטעלטער („רעסטאַווריערטער") בור־באָנישער מלוכה־פיהרונג מיט דער הערשאַפט פון די אדליגע פּאַ־ראַזיטען בראָש זיינען געוואָרען בעזונדערס שרייענדיג בעת דער העכסט־רעאַקציאָנערער און פון אַלעמען פעראַכטעטער ברודער פון לודאָוויק דעם 18־טען, דער גראַף אַרטואַ, האָט בעשטיגען דעם טראָהן אונטער דעם נאָמען קאַרל דער 10־טער (דעם 16טען סעפּ־טעמבער 1824). פון יעמאָלט אָן איז דער פּאָליטישער לעבען פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַ שטענדיגע אָפענע מלחמה צווישען רעגיערונג און פאָלק. פערלירענדיג מיאוס ביי די וואַהלען צום פּאַר־לאַמענט אין יאָהר 1830 איין מאָל און צוויי מאָל, האָט קאַרל דער 10טער דורך זיינע „אָרדאָנאַנסען" (אוקאַזען) געגען דער פּרע־סע, פערזאַמלונגען און פּאַרלאַמענט געמיינט דורכצופיהרען אָן „אי־בערקעהרעניש פון אויבען" („קו ד'עטאַ"). דער ענטפער איז גע־ווען די יולי־רעוואָלוציע פון 1830, וועלכע האָט אָבגעראַמט פון וועג די גאַנצע ממשלה פון די בורבאָנס און אין אַ אייביגען קבר בעגראָבען די לעצטע האָפנונגען פון אדעל צו קומען ווידער צו הערשאַפט.

די יולי־רעוואָלוציע — ווי די פריהערדיגע און שפּעטערדיגע רעוואָלוציעס — איז דורכגעטראָגען געוואָרען אויף די פּלייצעס פון פּראָלעטאַריאַט; די שטאָדטישע מאַסען האָבען אויף די באַ־ריקאַדען די נייע פרייהייטען אויסגעקעמפּפט. אָבער די פרוכט

פון דעם זיעג איז ניט פאר זיי געווען געגרייט. די מאסען האָבען זייערע לעבענס מקריב געווען אויף די באריקאַדען, קעמפּפענדיג פאר דער רעפּובליק און פרייהייט. אָבער צו זיעג געקומען איז גאָר דער פּרינץ פון אָרלעאַנס, וועלכער איז געוואָרען קעניג לואי־פּיליפּ, און צוזאַמען מיט איהם — די הויכע בורזשואַזיע.

די ארבייטער־מאסען זיינען ווידער אמאָל אויפ'ן מיאוס'טען אופן אָבגענאַרט געוואָרען. די גרויס־בורזשואַזיע און הויך־פינאַנץ מיט די הערדען לאַפּיט, טיער, גיזאָ וחברותא האָבען זיך אוועקגע־לאָזען בעל־בית'עווען איבער פראַנקרייך. זיי האָבען אי די רעגיע־רונגס־לייצעס אין זייערע הענד אריינגענומען, אי די קעשענעס פול געמאַכט. „לאָמיר זיך רייך מאַכען" — איז געווען זייער מאָטאָ, און זיי האָבען זיך רייך געמאַכט! נייע, גרויסע אונטער־נעהמונגען האָבען זיי געגרינדעט, פאר די מיטעל־קלאַסען די קאָנ־קורענץ אונמעגליך געמאַכט און צעהנדליגע טויזענדער געוועזענע זעלבסטשטענדיגע האַנדווערקער אין לוין־שקלאַפען פערוואַנדעלט.

אויף דעם יסוד פון דעם טיעפען עקאָנאָמישען נעגענזאַץ צווישען אָט די אויבערשטע שיכטען פון דער בורזשואַזיע און די אַנדערע עלעמענטען פון געוועזענעם פעראייניגטען דריטען שטאַנד איז אויך אויפגעוואַקסען אַ פּאָליטיש־געזעלשאַפטליכער געגענזאַץ. קומענדיג צום רודער האָבען די נייע „לייט הינטער'ן טראָן" אָבגענאַרט די פאָלקסמאסען און ניט דערלאָזען זיי האָבען אַ חלק אין דער רעגיערונג; דאָס וואהל־רעכט איז געוואָרען אַ פּריווילעגיע פון די „אויבערשטע צעהנטויזענד".

ענטטוישט און פערביטערט זיינען געוואָרען די מיטעלקלאַסען און אָנגעהויבען פּלאַנעווען געהיימע קאָנספּיראַציעס ווי אזוי אָב־צוראַמען אויף די נייע רעגיערונג פון וועג און איינצופיהרען די רעפּובליק.

אין דערזעלבער צייט איז די שפּאַלטונג פון דער געזעלשאַפט געגאַנגען נאָך ווייטער. דער ארבייטער־קלאַס האָט דערפיהלט אַז אויסער דער געמיינזאַמער פאָדערונג פון אַ רעפּובליק, האָט ער אַנדערע פאָדערונגען פאַר זיך אַליין, דורך וועלכע ער אונטער־שיידעט זיך פון אַנדערע קלאַסען. דער גרויסער אויפשטאַנד פון די וועבער אין דער ליאָנער פאָרשטאָדט „קראָא רוס" פון סוף 1831, ווען צעהנדליגע טויזענדע ארבייטער האָבען מארשירט אונ־טער שווארצע פאָהנען וואָס האָבען געטראָגען דעם אויפשריפט

„ברויט אָדער טוידט“, האָט תחלת גאָר נישט געהאַט צו טהאָן מיט פּאָליטיק, גאָר קיין שייכות ניט געהאַט מיט רעפּובליק. ער איז אָנגעפיהרט געוואָרען ניט פון רעוואָלוציאָנערען, נאָר פון די אַלט־מאָדישע געגענזייטיגע הילפס־געזעלשאַפטען, און זייענדיג דערצו נאָך שלעכט אָרגאַניזירט איז ער ניט אין שטאַנד געווען וואָס עס איז פּאָזיטיוועס צו דערגרייכען. דאָך האָט דיזער ערשטער ליאָנער אויפשטאַנד געלאָזען טיעפע פּאָליטישע שפּורען אויף. די בורזשואַזיע האָט דערזעהן אין דעם דאָס ערוואַכען פון דער סאָציאַלער געפאַהר און זיך פאַר דער קנוט געכאַפּט . דער ארבייטער־קלאַס האָט געלערנט ביי דעם ערשטען אויפשטאַנד, און נאָך מעהר ביי דעם ווייטערדיגען ליאָנער אויפשטאַנד פון 1834, וועלכער איז ווייטער אין בלוט דערטרונקען געוואָרען און האָט נאָך זיך אַ רעאַקציאָנערען פעראיינסגעזעץ געבראַכט, אַז דער עקאָנאָמישער קאַמפּף ווערט פּונקט אַזוי מערדעריש אונטערדריקט, ווי אַ פּאָליטישער בונט. און זיין האַס און נקמה־געפיהל האָבען ערוואַכט. דער פּועל־יוצא איז געווען אַז ער האָט זיך גענומען דערנעהנטערן צו די רעפּובליקאַנער געהיימע אָרגאַניזאַציעס ; יענע פון זייער זייט האָבען מיט מעהר אַכטונג גענומען זיך פערהאַלטען צום ארבייטער־קלאַס. און אַזוי האָט פּאַסירט, אַז אין פערלויף פון נעקסטען יאָהרצעהנדליג האָבען די מיטעל־קלאַסען און דער פּראָלעטאַריאַט זיך ענג פעראַבונדען און ענערגיש זיך אָרגאַניזירט אין די געמיינזאַמע געהיימע פּאָליטיש־רעוואָלוציאָנערע געזעלשאַפטען : „די פריינד פון פאָלק“, „די מענשענרעכטע“, „די פאַמיליען“, „די סעזאָנען“.

דער הויפּט־צוועק פון די אַלע געזעלשאַפטען איז געווען די אָרגאַניזירונג פון אויפשטאַנדען, כדי מיט געוואַלט צו שטירצען די רעגיערונג און איינצופיהרען די רעפּובליק. די נשמה פון אָט דער גאַנצער בעוועגונג זיינען געווען אויגוסט בלאַנק און באַרבע, און דערפאַר האָט די גאַנצע טאַקטיק פון אָרגאַניזירען געהיימע בונטען, קאָנספּיראַציעס און אויפשטענדען פון טאַפּפערע גרופּען, כדי דורך אונערוואַרטעטע בעפאַלען צו שטירצען די רעגיערונג, בעקומען דעם נאָמען בלאַנקיזם. דאָך אונטער דעם איינפלוס פון די פּראָלעטאַרישע עלעמענטען האָט אויך אַ שטאַרקער קאָמוניסטישער שטראָם זיך אין די געהיימע געזעלשאַפטען אריינגעצויגען. זייער לעבען איז אָבער ניט געווען קיין לאַנגער. פיעל אָפענע צוזאַמענשטויסען מיט דער רעגיערונגס־געוואַלט, און נאָך מעהר פּראָוואָקאַציעס, האָ־

בען די מייסטע פון דיזע געזעלשאַפטען אין אַבגרונד געצויגען און אויך די פיהרער פאַר לאַנגע יאָהרען אונשעדליך געמאַכט. אין אַזוי זיינען זיי צו ענד פון די 30־ער יאָהרען געווען אויסגעשפּיעלט.

די לעצטע צעהן יאָהר פאַר דער רעוואָלוציע פון 1848 האָבען אין דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג געטראָגען מעהר אַן אויפבוי־ענדען, שאַפענדען כאַראַקטער. אין אָט די 40ער יאָהרען איז דער וואוקס פון אינדוסטריאַליזם אָנגעגאַנגען מיט ריעזענטריט אויך אין פראַנקרייך, אָבער צוזאַמען מיט דער פערמעהרונג פון עשירות האָבען זיך אויך פערשטאַרקט די שאָטענזייטען פון קאַפּיטאַליזם. די עקאָנאָמישע קריזיסען זיינען געוואָרען אָפטע געסט. די יאָה־רען 1846 און 1847 זיינען געווען בעזונדערס שרעקליך; זייערע בעגלייטער: ארבייטסלאָזיגקייט, עלענד און הונגער, האָבען געבושע־וועט; דאַן האָט דער ארבייטער־קלאַס גענומען מיט מעהר אויפ־מערקזאַמקייט זיך צוהערען צו דער סאָציאַליסטישער פּראָפּאַגאַנדאַ, און דער סאָציאַליסטישער געדאַנק אַליין האָט זיך ווייטער ענטוויקעלט און געפונען נייע פאַרשטעהער.

די לעהרען פון סען סימאָן און פוריע זיינען געוואָרען מעהר פערשפּרייט, און האָבען דערצו געפונען נייע תלמידים, וואָס האָבען זיי ווייטער ענטוויקעלט און פּאָפּולערער געמאַכט. דער סען־סימאָניזם האָט אַזאַ תלמיד געפונען אין דער פּערזאָן פון פּיער לערו, דעם גרינדער פון „קריסטליכען סאָציאַליזם"; דער פוריעריזם האָט געפונען אַ גלענצענדען רעוואָלוציאָנערן שילער אין דער פּער־זאָן פון וויקטאָר קאָנסידעראַן (געב. 1808, געשטאָרבען 1894). די פריעדליכע האַרמאָניע־חלומות פון זיין לעהרער פוריע האָט קאָנ־סידעראַן אין רעוואָלוציאָנערע וואַפען איבערגעשמיעדט און זיי אַלס צינדרשטאָף אין פּאָליטישען קאַמפּף אריינגעוואָרפען.

דער פּראַקטישער לאָזונג פון דיזען יאָהרצעהנדליג איז געווען „דאַס רעכט אויף אַרבייט דורך אָרגאַניזירונג פון דער אַרבייט", און עס איז געווען דער גרויסער פערדיענסט פון לואי בלאַן (געבאָ־רען 1811; הויפּטווערק „אָרגאַניזאַציע פון דער ארבייט" איז ער־שיענען אין יאָהר 1839; געשטאָרבען אין יאָהר 1882), וואָס ער האָט דיזער פאָדערונג צוגעגעבען אַ פּראַקטישע ווענדונג און איהר ווייט און ברייט פּאָפּולער געמאַכט. זיין הויפּט־אַגיטאַציע איז געפיהרט געוואָרען געגען דער פרייער קאָנקורענץ, דער קוואַל פון אַלע סאָציאַלע אונגליקען. זי קען אויסגעמיערען ווערען — זאָגט

לואי בלאַן — נאָר דורך דעם, וואָס די אַרבייט וועט ווערן אָרגאַניזירט. זאָלען געגרינדעט ווערען וואַרקשטאַטען, וואו די אַרבייטער פון בעטרעפענדען פאַך זאָלען אַליין זיין די בעלי־בתים; דער שטאַאַט זאָל זיי געבען די מיטלען דיזע פּראָדוקטיוו־קאָאָפּעראַטיווען צו גרינדען און זאָל אויך פיהרען די קאָנטראָלע. די הכנסה זאָל געטיילט ווערען אין דריי טייל: 1) גלייך פאר אַלעמען, 2) פאר די אַלטע און אַרבייטס־אונפעהיגע און 3) פאר׳ן איינקויף פון מאַטעריאַלען. אַט דיזע סאָציאַלע און נאַציאָנאַלע וואַרקשטאַטען וועלען די גאַנצע אינדוסטריעלע טהעטיגקייט ביסלעכווייז אין זיך אַריינציהען. לואי בלאַן האָט אויסגעאַרבייט אַ גענויען פּלאַן ווי דיזען פּאָרשלאַג דורכצופיהרען אין לעבען.

דער רוף האָט געפונען אַן אָבקלאַנג איבעראַל, ווייל עס איז געווען דער אָבקלאַנג פון דער שטימונג פון דער צייט. און טאַקי דערפאַר האָט געקענט געשעהן דאָס די שוואַכסטע זייטען פון אַט דער נייער אוטאָפּיע צו וועלען אָבשאַפען אַרבייטסלאָזיגקייט ניט אָנריהרענדיג איהר הויפט־קוואַל, די איבער־פּראָדוקציע, און גאָר צו ערוואַרטען אַז אַט די שוואַכע שעפּסעל, די וואַרקשטאַט, וועט אויפעסען די קאַפּיטאַליסטישע וועלף, זיינען גאָרניט בעמערקט געוואָרען דאַן, כאָטש איצט זעהט יעדער קריטיש אויג די אַלע גרונד־פעהלערן.

לואי בלאַן איז ניט געווען דער איינציגער וואָס האָט געמיינט דורך פריעדליכע אָרגאַניזירונג פון דער אַרבייט צו לייזען די סאָציאַלע פראַגע. אין אַן אַנדער פאָרמע, אין דער פאָרמע פון אַן אַלגעמיינער באַנק, וועלכע זאָל געבען אַלעמען אונענטגעלטליכען קרעדיט, האָט אויך פּרודאָן (פּיער זשאָזעף פּרודאָן, געבאָרען 1809, געשטאָרבען 1865) געפּריידיגט די אָרגאַניזירונג פון אַרבייט. נאָר אַט דער פאָטער פון אַנאַרכיזם איז געווען אַן אויסגעשפּראָכענער געגנער פון שטאַאַטס־הילף, פון שטאַאַט גופא. ער האָט געמיינט אַז דאָס קען געטהאָן ווערן גאָר פון זיך אַליין. פּרודאָנס הויפט־ווירקונג האָט זיך געפיהלט שפּעטער, נאָך דער רעוואָלוציע פון 1848. צוליעב זיין פאַרביסענעם האַס געגען קאָמוניזם און סאָציאַליזם געהערט ער אייגענטליך ניט אַהער, אין דער געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג. דאָך זיין איינפלוס האָט זיך געפיהלט שטאַרק און אויך אין דעם בעשריבענעם יאהרצעהנדליג. זיינע שאַרפע און שוואַר־געלאָדענע

אטאַקעס אויפ'ן פּריוואַט אייגענטום (בעריהמט איז זיין וואָרט: „וואָס איז אייגענטום? דער ענטפער לויטעט: „אייגענטום איז גנבה" !) און שטאַאט האָבען דאָך געהאָלפען פיעל צו שאַפען די אטמאָספערע פון סאָציאַל־פּאָליטישער אויפרעגונג, וועלכע האָט געפיהרט צו דער גרויסער אויפטרייסלונג פון פעברואר 1848.

נאָך גרעסער איז געווען דער איינפלוס פון קאבע (עטיען קאבע, 1788 ביז 1856) און זיין בעריהמטער סאָציאַליסטישער אוטאָפּיע „די רייזע נאָך איקאַריען" (ערשינען אין יאָהר 1846). ער איז געווען דער עכטעסטער און אויך פּאָפּולערסטער פאָרשטעהער פון ארבייטער־קאָמוניזם הארט ערב דער פעברואר רעוואָלוציע. ער איז געווען אין דער פּאָליטיק רעוואָלוציאָנער־יאַקאָבינסטיש; אין זיינע סאָציאַלע געדאַנקען — אַן אוטאָפּיסט פון ריינעם וואַסער; צום קאָמוניזם איז ער געקומען דורך דעם פּרינציפּ פון גלייכהייט; ער האָט געהאָפט, אַז מען קען אריינשפּרינגען אין קאָמוניזם פּריעד־ליך. אָבער ער האָט געפאָדערט די הערשאַפט פון דער דעמאָ־קראַטיע אַלס איבערגאַנגס־צייט און איז אין דער פּראָפּאַגאַנדא פון דער פּאָליטישער רעוואָלוציע געווען דער הייסעסטער און אייפריג־סטער און איינפלוסרייכסטער פערטרעטער.

א גאַנצער מבול פון סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער שטימונג האָט זיך דאַן צוגאָסען אין דער ליטעראַטור און וויסענשאַפט. לעבען די אויסגערעכענטע נעמען קומען נאָך אין בעטראַכט ווידאל און בושע אין דער טעאָריע, אייגען סיו און זשאָרזש סאַנד אין ראָ־מאַן, בעראַנזשע און וויקטאָר הוגאָ אין דער פּאָעזיע, און נאָך און נאָך א סך קלענערע וועמעס נעמען עם זיינען פון דער געשיכטע שוין אויסגעמעקט. זיי אַלע האָבען אויפגערודערט די געזעלשאַפט.

די אונצופרידענהייט איז געוואָרען אַלגעמיין. און די נייע בעלי בתים פון דער גרויס־בורזשואַזיע זיינען געווען פּונקט אַזוי מאָראַליש דעמאָראַליזירט און גייסטיג אָבגעטעמפּט ווי די אַלטע פון דער צייט פאר דער יולי רעוואָלוציע פון 1830. נאר די רייכע לייט וואָס האָבען געצאָהלט 200 פראַנק דירעקטע שטייערען האָבען געקאָנט אנטייל נעהמען אין די וואַהלען, ד. ה. אַז נאָר די 200,000 רייכסטע בירגער זיינען געווען וואַהל־בערעכטיגט; די שווערסטע שטייערען און די אויסהאַלטונג פון שטאַאַט זיינען מיט זייער גאַנצער לאַסט געפאַלען אויף די מאַסען אין דער פאָרמע פון אינ־דירעקטע שטייערן; די מלוכה־הוצאות האָבען געשטיגען פון 1047

מיליאָן אין 1835 אויף 1629 אין 1847. די דירעקטע שטייערען זיינען אָבער געבליבען די זעלבע און האָבען בעטראָפען אין יאָהר 1845 בסך הכל נאָר 291 מיליאָן; דערפאַר אָבער זיינען די אינ־דירעקטע שטייערען געשטיגען פון 560 אויף 892 מיליאָן — די וואָהלבערעכטיגטע „צענזוס בירגער" זיינען געווען די אַם מייסטען פרייע פון שטייערן.

פראַנקרייך איז אַלץ מעהר געוואָרען געגליכען צו אַ פּיראַמידע וואָס שטעהט מיט'ן קאָפּ אראָפּ. יעדער איינער האָט געפיהלט, אַז דיזער צושטאַנד וועט לאַנג ניט אָנהאַלטען. באַקונין האָט אין פאָל־גענדע ווערטער אויסגעדריקט זיין איינדרוק פון פאַריז ערב דער רע־וואָלוציע: „מיר האָבען פעסט געגלויבט, אַז מיר לעבען איבער די לעצטע טעג פון דער אַלטער ציוויליזאַציע און אַז באַלד וועט קומען די הערשאַפט פון גלייכהייט. זעהר ווענינע האָבען געקאָנט ווידער־שטעהן דער סאָציאַל־רעוואָלוציאָנערער סביבה פון פאַריז. בכלל איז געווען געגנוג צוויי חדשים פון בולוואַרד־לעבען אום צו פער־וואַנדלען אַ ליבעראַל אין אַ סאָציאַליסט". אויך דער איטאַליענישער רעוואָלוציאָנער מאַזיני האָט געמיינט: „די אינדיווידואַליסטישע וועלט האָט איהר צייט שוין געהאַט, די סאָציאַליסטישע וועלט הויבט זיך אָן. איבעראַל אין איראָפּאַ הויבט זיך אויף דער רוף נאָך נייע צושטענדען, נאָך נייע ליידענשאַפטען, נאָך נייע עלע־מענטען, וועלכע דער יאהרהונדערט האָט געשאַפען".

און דער שטורם האָט אויסגעבראָכען. דער רעוואָלוציאָנס־יאָהר 1848 איז געקומען. ער האָט זיך אָנגעהויבען אין פעברואַר אין פראַנקרייך און האָט ווי אַ רייניגענדער אוראַגאַן זיך אַריבער־געטראָגען איבער גאַנץ איראָפּאַ.

פינפטע לעקציע

די עקאָנאָמישע רעוואָלוציע אין ענגלאַנד

ענגלאַנד איז דאָס פּיאָנער־לאַנד פון מאָדערנעם קאַפּיטאַליזם. פריהער ווי אין פראַנקרייך, פריהער ווי אין וועלכען עס איז לאַנד אין דער וועלט, זיינען דאָרט געשאַפען געוואָרען די פאָר־בעדינגונגען פאַר אַ מאָדערנער סאָציאַליסטישער בעוועגונג. דאָרט זיינען די גרויסע טעכנישע ערפינדונגען געמאַכט געוואָרען, דאָרט זיינען זיי צוערשט אַנגעווענדעט געוואָרען, און דאָס גאַנצע עקאָנאָמישע לעבען רעוואָלוציאָניזירט. אָבער דוקא דערפאַר ווייל ענגלאַנד איז געווען דאָס פּיאָנער־לאַנד, דערפאַר איז די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע דאָרט פאָרגעקומען לפי ערך לאַנגזאַמער. כמעט גאַנצע הונדערט יאָהר האָט גענומען ביז די גרויס־פּראָדוקציע האָט זיך איהר וועג דורכגעשלאָגען. די טעכנישע ערפינדונגען פון כל המינים זיינען געמאַכט געוואָרען איינע נאָך דער אַנדערער, שטופּענווייז, און דער דערפאַר האָט זיך אויך די סאָציאַל־עקאָנאָמישע סיסטעם געענדערט טריט ביי טריט, בעת אייראָפּא האָט שוין געהאַט די פאַרטיגע מוסטערן פון ענגלאַנד און האָט מיט אַמאָל זיי געקענט בענוצען.

אָט דער לאַנגזאַמער גאַנג פון ענגלישען קאַפּיטאַליזם האָט געמוזט זיך אויסדריקען אויך אויף דער פאָרמע און אינהאַלט פון איהר ארבייטער־בעוועגונג; אַ לאַנגע צייט האָט געדויערט און דער ארבייטער־קלאַס פון ענגלאַנד איז געווען צושפּאָלטען אין 3 פערשידענע גרויסע גרופּען, מיט פערשידענע אינטערעסען און מיט אַ פערשידענער פּסיכאָלאָגיע. אין אַ גרויסען טייל פון די אינדוסטריען האָט זיך דער פּראָדוקציאָנס־פּראָצעס ביז ווייט אין 19טען יאָהרהונדערט וועניג וואָס געענדערט. דאָרט איז דאָס זעלבסטשטענדיגע האַנדווערק לאַנג געבליבען עקזיסטירען. אָט די זעלבסטשטענדיגע האַנדווערקער האָבען שווער און ביטער געקעמפפט געגען דעם פאַרדרינגען פון די קאַפּיטאַליסטישע גרויס אונטערנעהמונגען. זיי האָבען אָבער דאָך טריט ביי טריט זייערע פּאָזיציעס געמוזט אויפגעבען און זיך פערוואַנדלען אין אָרימע לייט, אין פּאַופּערס. ביי זיי האָט זיך אויסגעאַרבייט אַ פּסיכאָלאָגיע וואָס איז

געווען געמישט פון קאָנסערוואַטיזם און פערצווייפלונגס פּראָטעסט. נעבען דיזע אַרונטערגעקומענע האַנדווערקער און האַנדווערקער־געזעלען האָט עקזיסטירט אַ צווייטע, צאָהלרייכע גרופּע פון אַר־בייטער: די היים אַרבייטער, וואָס האָבען ביי זיך אין דערהיים פערשידענע פּראָדוקטען אויסגעאַרבייט. ביי זייער גאַנצער אָרימקייט און עלענד האָבען זיי זיך דאָך געפיהלט ווי זעלבסטשטענדיגע קליינע אונטערנעהמער. זיי האָבען זיך מיט אַלע מעגליכע מיטלען געוועהרט געגען יעדען עקאָנאָמישען פּאָרשריט, וועלכער האָט דיזע אָבגעשטאַנענסטע פּראָדוקציאָנס פאָרמען צום טוידט פאַרמשפּט. גאַנץ אַנדערש איז געווען די פּסיכאָלאָגיע פון דער דריטער גרופּע: די פאַבריק אַרבייטער; עלענד און נויט האָבען זיי ניט פאַרצווייפעלט, נאָר קאַמפּפסמוטיג געמאַכט; ניט אין דער רעאַקציע און אומקעהר צוריק צו די אַלטע פאָרמען, נאָר אין דער רעוואָלוציע און פּאָרשריט האָבען זיי די ישועה געזעהען.

אָט דערפאַר טראָגט די געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער און אַרבייטער־בעוועגונג אין ענגלאַנד אַזאַ איינגענאַרטיגען כאַראַק־טער; אָט דערפאַר איז זי קאָמפּליצירט און פערפלאָנטערט; אָט דערפאַר זיינען אַזוי פערשיעדענאַרטיג און צאָהלרייך די אָרגאַני־זאַציעס און שטרעבונגען פון דעם ענגלישען אַרבייטער־קלאַס.

די „אינדוסטריעלע רעוואָלוציע“ איז געקומען אין ענגלאַנד מיט 100 יאָהר שפּעטער נאָך דער פּאָליטישער רעוואָלוציע, וועלכע האָט זיך געענדיגט דעם 23טען פעברואַר 1689, נאָך כמעט אַ האַלבען יאָהרהונדערט פון קאַמפּף צווישען מאָנאַרכיע און פּאַרלאַמענט. דער זיעג פון פּאַרלאַמענט איז געוואָרען פערקערפּערט אין דעם „ביל אָוו ראַיטס“ פון 16טען דעצעמבער 1689, אַ דאָקומענט וואָס האָט דעם פּאַרלאַמענט געמאַכט פאַר דער פערקערפּערונג פון דער ענגלישער נאַציע. אָבער דער דאָזיגער פּאַרלאַמענט האָט ניט פער־טראָטען דאָס פאָלק; ער האָט מיט זיך פאָרגעשטעלט ניט די הער־שאַפט פון די גרויסע פאָלקסמאַסען, דער דעמאָקראַטיע, נאָר די הערשאַפט פון אַ גאַנץ קליינער צאָהל פּריווילעגירטע, די אָליגאַרכיע. די גרויסע גרונד־בעזיצער און גרויסע האַנדעלס־לייט, זיי האָבען די פרוכט פון דער רעוואָלוציע געשניטען. די פּאָליטישע מאַכט האָט זיך בעפעסטיגט דאָרט, וואו עס איז געלעגען די עקאָנאָמישע מאַכט: ביים גרויס־גרונדבעזיץ און גרויס־האַנדעל.

אַ סטאַטיסטיק פון יענער צייט וועט דאָס געזאָגטע מסביר

זיין. מען האָט יעמאָלט געשאַצט די בעפעלקערונג פון ענגלאַנד אויף 5½ מיליאָן נפשות, אָדער 1,360,000 פאַמיליען. די יעהרליכע הכנסה פון דער נאַציע איז געשאַצט געוואָרען אויף 43.5 מיליאָן פונט סטערלינג.

אָט איז די פערטיילונג פון דער בעפעלקערונג נאָך קלאַסען מיט זייערע הכנסות. עס זיינען געווען:

		אויף א פאַמיליע פונט סטערלינג
וועלטליכע לאָרדס — — — —	160 פאַמיליען — —	2800
גייסטליכע לאָרדס — — — —	20 " — —	1300
פרייהעררען (פּריצים) — — —	800 " — —	880
האנדעלס־לייט אויף'ן ים — —	2000 " — —	400
האנדעלס־לייט אויף דער יבשה	8000 " — —	200
אדוואָקאַטען (סאָליסיטאָרס) —	10,000 " — —	140
מיטעל־בויערען — — — — —	140,000 " — —	50
פּאַכטערס — — — — — — —	150,000 " — —	44
ארבייטער און דיענער — — —	364,000 " — —	15
פּאופּערס — — — — — —	400,000 " —	6.10

דאָך די נייע פּריווילעגירטע קלאַסען אין ענגלאַנד האָבען געהאָט דעם גליק וואָס זייערע קלאַסען־אינטערעסען זיינען געגאַנגען האַנד אין האַנד מיט דעם עקאָנאָמישען פאָרשריט. עס איז געווען אין אינטערעס פון דעם אויפקומענדען קאַפּיטאַליסטען־קלאַס אויסצושפּרייטען און צו פערגרעסערן די פּראָדוקציע און צו פערביליגערן די סחורות, און דערפאַר האָט ער געזוכט מיטלען ווי צו רעוואָלוציאָנירען דעם ביז־איצטיגען סיסטעם פון שאַפען און פערטיילען די סחורות.

די הויז־אינדוסטריע, ד. ה. די פאַבריקאַציע פון סחורות דורך זעלבסטשטענדיגע קליינע מייסטערס מיט אייגענע פּראָדוקציאָנס־מיטלען, איז סיסטעמאַטיש פערטריבען געוואָרען דורך דער מאַנופעקטור, ד. ה. דורך גרויסע ריעזיגע ווארקשטאַטען, וואו די ארבייט איז געטהאָן געוואָרען פון לוינארבייטער, בעלי מלאכות מיט דער טעכניק פון האַנדווערקער, נאָר קאָמבינירט און צוזאַמענגעבונדען ווי איין לעבעדיגע גרויסע מאַשין. עס האָט דעם קלאַס פון קליינע מייסטערס בכלל קיין צרות ניט געפעהלט. די רעוואָלוציע אין דער לאַנדווירטשאַפט, וועלכע האָט פערטריבען גרויסע פּויערים־

מאַסען פון זייערע פּלעצער, האָט ביי זיי די בעסטע קונדען צוגע־נומען און געבראַכט דערצו, אַז מען האָט געמוזט אָנהויבען איינ־פיהרען רוי־מאַטעריאַל פון אויסלאַנד; דורך דעם איז דער קויפ־מענישער אונטערנעהמער געוואָרען דער בעל הבית פון דער לאַגע.

מען האָט די קאַטאַסטראָפע, וואָס האָט לאַנגזאַם אָבער זיכער און פעסט זיך גערוקט אין דעם ביז־איצטיגען פּראָדוקציאָנס־סיס־טעם ניט אַזוי שטאַרק געפיהלט אין ערשטען האַלבען יאָהרהונדערט נאָך דער פּאָליטישער רעוואָלוציע, ווייל עס איז געווען אַ צייט פון שטילשטאַנד, אָבער אַרום דעם יאָהר 1740 הויבט זיך אָן אן אויפ־לעבונג. נייע פּראָדוקציאָנס־צווייגען קומען צו, וועלכע טראָגען פון אָנפאַנג אָן אַ קאַפּיטאַליסטישען כאַראַקטער, ווי די פערפערטי־גונג פון וואָפען, גלאַז א. אַז. וו.. די מערק האָבען זיך אויסגע־שפּרייט שנעלער, ווי די מעגליכקייטען זייער בעדאַרף אין סחורות צו בעפרידיגען. דער געגענזאַץ צווישען די ענג־בעגרענעצטע מעג־ליכקייטען צו פּראָדוצירען סחורות נאָך די אַלטע מעטאָדען און די ווייטע און ברייטע מעגליכקייטען צו פערקויפען סחורות איז גע־וואָרען אַלץ שאַרפער, בולט'ער. די פּראָבלעם פון יענער צייט איז געווען: ווי אַזוי פערגרעסערט מען די פּראָדוקציע? און דאָס האָט געהייסען: ווי אַזוי מאַכט מען פרייער, ווירקזאַמער די עקזיסטירענדע פּראָדוקציאָנס־כחות און ווי אַזוי שאַפט מען נייע פּראָדוקציאָנס־כחות.

צו לייזען אָט די גרויסע פּראָבלעם האָט מען זיך גענומען פון פערשיעדענע זייטען. פאַר דעם האָבען זיך גענומען מעכאַניקער און ערפינדער, פּאָליטישע עקאָנאָמען און שטאַאַטס־לייט. די ערשטע האָ־בען גענומען אויסגעפינען נייע מאַשינען, נייע בעוועגונגס־כחות כדי צו מאַכען, אַז די מענשליכע אַרבייט זאָל מעהר קענען אַרויסברענ־גען און דער קוואַל פון עשירות זאָל ברייטער און טיעפער פליעסען. די לעצטע האָבען גענומען זוכען בעסערע פּאָליטשע און האַנדעלס סיסטעמען כדי פרייער און מיט בעסערע רעזולטאַטען לאָזען די מענשען אויסאַרבייטען די סחורות און מיט מעהר פּראָפיט פער־שפּרייטען און פערווערטהען.

עס האָט ניט גענומען לאַנג און די אינדוסטריעלע רעוואָלוציע האָט זיך אָוועקגעלאָזען אויף איהר ברייטען וועג. זינט דעם יאָהר 1710 האָט מען גענומען פערברויכען פיעל שטיינקוילען; בינדליי האָט גענומען קאַנאַלען בויען און פערבינדען די גרויסע

מאַנופעקטור־שטעדט מיט'ן ים; האַרגריעווס האָט די שפּינמאַשין דזשעני ערפונדען; אַרקראַיט האָט בענוצט און קאָמבינירט די פריהערדיגע ערפינדונגען אין דער שפּינעריי און האָט זיי געלאָזען בעוועגען דורך וואַסער־קראַפט, און וואַיט האָט פאַרבעסערט די דאַמפּף־מאַשין, וועלכע האָט געלייזט די פּראָבלעם פון דער פּראָדוקציע.

דיזע טעכנישע רעוואָלוציע וואָס האָט די רעיעזיגע פערמעהרונג פון דער פּראָדוקציע נאָך זיך געבראַכט, צוזאַמען מיט דער פאַקטישער ענדערונג פון די סאָציאַל־עקאָנאָמישע בעציהונגען האָבען געמוזט אַרויסרופען אַ טיעפע קריטישע בעציהונג אויך צו די עקזיסטירענדע פּאָליטישע און יורידישע צושטענדע. די פּאָליטישע רעאַקציע און קאָרופּציע און שטילשטאַנד, וועלכע האָבען געהערשט ביז'ן מיטען פון 18טען יאָהרהונדערט האָבען ניט געקאָנט אָהן פּראָטעסט אָנגעהן ווייטער. עס האָבען געמוזט זיך מערקען קודם־כל נייע שטרעבונגען אָבצושאַפען די פיעלע בעשרענקונגען, וואָס זיינען געלגען אויף'ן עקאָנאָמישען לעבען, אויך דער ביז איצטיגער מערקאַנטיליסטישער האַנדעלס־סיסטעם, ד. ה. דער סיסטעם, וואָס האָט דעם הויפּט געוויכט געלייגט אויף דעם אַרויספיהרען וואָס מעהר סחורות פון לאַנד, כדי אַריינצוברענגען וואָס מעהר געלד, האָט ווייטער ניט געקענט אָנגעהאַלטען ווערען.

די פּאָליטשע עקאָנאָמען האָבען אָט די גייסטיגע רעוואָלוציע דורכגעקעמפט. אָנהויבענדיג פון פּעטי און דודלי נאָרטה, נאָך צום סוף פון 17טען יאָהרהונדערט, ציהט זיך דורכ'ן גאַנצען 18טען יאָהרהונדערט אַ שטראָם פון פּאָליטיש־עקאָנאָמישער אויפקלעהרונג אין דער ריכטונג, אַז דאָס אינערליכע עקאָנאָמישע לעבען פון לאַנד, די פערגרעסערונג פון דער פּראָדוקציע זאָל בילדען דעם קוואַל פון הצלחה פון לאַנד. און צוזאַמען דערמיט געהט אויך די פערטיידיגונג פון פרייער עקאָנאָמישער טעטיגקייט און פון פרייען האַנדעל. „ניט געלד, נאָר אַרבייט איז עס וואָס מאַכט אויס די פאָלקס עשירות“ — האָט דזשאָסיאַטאָקער געלערנט אין יאָהר 1751. דער גרויסער פילאָזאָף דייוויד יהום טרעט פון זיין זייט שאַרף אַרויס געגען די מערקאַנטיליסטישע פּאָליטיק, און ענדליך קומט אין יאָהר 1776 אַדאַם סמיטה מיט זיין בעריהמטען ווערק „די עשירות פון פעלקער“ און בעגרינדעט די גאַנצע עשירות אויף

דער ארבייט: „דער פּראָדוקט פון ארבייט בילדעט דעם נאַטיר־ליכען ארבייטס־לוין. אין גאָר ערשטען, איינפאַכסטען צושטאַנד האָט דער גאַנצער פּראָדוקט געהערט צו דער ארבייט... דאָס האָט אזוי אָנגעהאַלטען ביז דער גרונד און באָדען איז אריבער אין פּריוואַט אייגענטום און קאַפּיטאַלען זיינען צוזאַמענגעקליבען גע־וואָרען... דער ערשטער אָבצוג איז געווען די רענטע, דער צוויי־טער — דער פּראָפיט אויפ'ן קאַפּיטאַל". די גאַנצע פּראָדוקציאָנס טעאָריע איז אוועקגעשטעלט געוואָרען אויף'ן ריכטיגען יסוד פון מענשליכער ארבייט אַלס קוואַל פון עשירות. דער סאָציאַליזם איז געווען דער לאָגישער שלוס — אָבער אום צום סאָציאַליזם צו קומען איז געווען נויטיג אז די אינדוסטריעלע קאַפּיטאַליסטישע רעוואָלוציע זאָל פריהער אָבראַמען די אַלטע בעגריפען און צו־שטענדען.

שווער איז געווען פאַר די מענשען זיך אָבצוגעוועהנען פון די אַל־טע בעגריפען, אידעאַלען און געזעצען; נאָר די אַלמעכטיגע קראַפט פון דער נייער ווירטשאַפטס־אָרדנונג האָט אַלע שטערונגען גובר גע־ווען. די נייע מאַשינען און פאַבריקען האָבען געמאַכט מעגליך אז די פּראָדוקציע זאָל אין דער צווייטער העלפט פון 18טען יאהר־הונדערט פערגרעסערט ווערען אָהן א פערגלייך צו פריהער. אָט זיינען אייניגע ביישפּילען: אין דער טעקסטיל אינדוסטריע: איינפיר פון וואָל אין די יאָהרען 1771-75, 4¾ מיליאָן פונט יעהרליך; אין יאָהר 1810, 132½ מיליאָן פונט; רוי אייזען פּראָדוצירט אין יאָהר 1740, 17,350 טאָן; אין יאָהר 1806, 258,206 טאָן; און אזוי ווייטער.

אויך אין דער לאַנדווירטשאַפט איז פאָרגעקומען א גרויסע ענדערונג: די קליינע פּויערים זיינען ארויסגעשליידערט געוואָרען פון זייערע בעזיצונגען. די נייע אגראָנאָמיע האָט לייכט געמאַכט דעם זיעג פאַר די גרויסע גיטער.

די רעזולטאַטען פון דיזער גרויסער אינדוסטריעלער רעוואָ־לוציע זיינען געווען צווייפאַכע: פון איין זייט א ריעזיגע פער־מעהרונג פון עשירות, פערגרעסערונג פון שיף־פאָהר און פון אויסען־האַנדעל. די נאַציאָנאַלע הכנסה, וועלכע איז אין יאָהר 1688 אָב־געשאַצט געוואָרען אויף 47 מיליאָן פונט סטערלינג, איז אין יאָהר 1770 שוין אָבגעשאַצט געוואָרען אויף 119,5 מיליאָן פונט און אין יאָהר 1812 אויף 430,5 מיליאָן פונט. פון יאָהר 1688 ביז

1812 האָט זיך די נאַציאָנאַלע הכנסה אַלזאָ פ ע ר צ ע ה נ - פ אַ כ ט, בעת די בעפעלקערונג האָט זיך אונטערדעסען נאָר פ ע ר ד ר י י פ אַ כ ט.

צו דער זעלבער צייט איז פאָרגעקומען אַ גאַנץ אַנדער פער־טיילונג, סאַי פון דער הכנסה, סאַי פון דער בעפעלקערונג.

די נאַציאָנאַלע הכנסה איז געווען פערטהיילט אין יאָהר 1770 צווישען פאָלגענדע קלאַסען אויף פאָלגענדען אופן:

פון לאַנדווירטשאַפט 66 מיליאָן פונט
" אינדוסטריען 27 " "
" האַנדעל 10 " "

אין יאָהר 1812 איז סאַי די צושפּאַלטונג אין קלאַסען, סאַי די פערטיילונג געווען גאָר אַן אַנדערע. די הכנסה איז געווען:

פון לאַנדווירטשאַפט — — — — 132,3 מיליאָן פונט
" האַנדווערק — — — — — — 49 " "
" פאַבריקאַנטען — — — — 35,9 " "
" לוינאַרבייטער און בערגלייט 33,9 " "

אָט אַזוי זעהט מען, ווי צוזאַמען מיט דעם וואוקס און בעדיי־טונג פון די אינדוסטריען, וואָס איז אַ נאַטירליכער פּועל יוצא פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע, איז אָנגעגאַנגען איבערראַשענד שנעלער וואוקס פון די הכנסות פון לאַנדווירטשאַפט, ריכטיגער געזאָגט פון דער רענטע, וועלכע די גרונדבעזיצער האָבען אין די קעשענע אַריינגעשטעקט.

די ענדערונג אין דער פערטיילונג פון דער בעפעלקערונג דריקט זיך אוים אויף פאָלגענדען אופן: נאָך אין יאָהר 1688 האָבען 4/5 געוואָהנט אופן פרייען לאַנד, אין יאָהר 1770 האָט שוין אַ העלפט געוואוינט אין די שטעדט. און אין יאָהר 1811 האָט שוין נור ⅓ געוואוינט אויפ'ן פרייען לאַנד. אין עפּעס מעהר ווי אַ יאָהרהונדערט איז ענגלאַנד פערוואַנדעלט געוואָרען פון אַ דאָרפישער אין אַ שטאָד־טישער מלוכה.

די רעזולטאַטען זיינען געווען זעהר ניט קיין פרעהליכע פאַר די מאַסען. די לייב־פּאַרציע פון די נייע עשירות האָבען צוגענומען, ווי מיר האָבען געזעהן, די גרונדבעזיצער; אַ גוטען ביסען האָבען בע־קומען אויך די סוחרים און פאַבריקאַנטען; די מאַסען אָבער האָ־בען געהאַט צו שלעפּען אויף זיך די גאַנצע לאַסט פון דעם שטייגענ־

דען יקרות, פון פערגרעסערטער עקספּלואַטאַציע, ביי דעם זעלבען, אָדער אָפט זאָגאר פארקלענערטען לוין ; און אלס צוגאָב זיינען אויך זייערע ווייבער און קינדער אריינגעצויגען געוואָרען אין דעם ראָד פון דער קאַפּיטאַליסטישער עקספּלואַטאַציע.

די רעזולטאַטען פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע זיינען געוועזען בסך הכל אַזויגע : פערדאָפּלונג פון דער בעפעלקערונג, פער־דרייפאַכונג פון אָרימקייט. קיין וואונדער ניט, וואָס די מאַסען האָ־בען גענומען פּראָטעסטירען, און אַן אלגעמיינע אויפרעגונג האָט זיך פערשפּרייט צווישען די ארבייטער קרייזען. די האַנדווערקער פון זייער זייט און די הויז־ארבייטער האָבען מיט שרעק זיך צוגעקוקט ווי יעדען טאָג קומען צו נייע מענשען און ווי נייע פאבריקען פערניכ־טען זייער זעלבסטשטענדיגקייט און צושטערן זייער עקזיסטענץ.

די רעגיערונג האָט קיין קליגערע זאַך ניט געפונען ווי צו ענט־פערען אויף דעם פּראָטעסט פון די מאַסען מיט אויסנאַהמס־געזעצען און פערפאָלגונגען געגען די אלע פּאָליטישע און עקאָנאָמישע אָרגאַ־ניזאַציעס פון די ארבייטער.

אָט אין דער סביבה איז געשאַפען געוואָרען די סאָציאַליסטישע בעוועגונג פון ענגלאנד.

זעקסטע לעקציע

די ערשטע טריט פון דער ארבייטער בעוועגונג אין ענגלאַנד

מיר האָבען געזעהן אין פאָריגער לעקציע: פון דריי גאַנץ פערשיעדענע עלעמענטען איז בעשטאַנען דער גרויסער ארבייטער קלאַס פון ענגלאַנד אין דער עפּאָכע פון דער „אינדוסטריעלער רעוואָלוציע“: פון די יורדים, האַנדווערקער און האַנדווערקער געזעלען, פון היים ארבייטער און פון פאַבריק אַרבייטער, דעם מאָדערנעם פּראָלעטאַריאַט. די אַרבייטער בעוועגונג איז דערפאַר תחילת אַוועק אויף דריי פערשיעדענע וועגען און האָט אָנגענומען די פאָרמען פון ענגערע גרופּען בעוועגונגען, פערשיעדען איינע פון די אַנדערע לויט כאַראַקטער און שטרעבונגען. ערשט שפּעטער, ביים אויפקומען פון טשאַרטיזם האָבען זיי זיך צוזאַמענגעגאָסען אין איין גרויסען שטראָם פון אַן אַלגעמיינער פּראָלעטאַרישער קלאַסען בעוועגונג.

די האַנדווערקער געזעלען האָבען פון לאַנג אָן געהאַט זייערע אָרגאַניזאַציעס. זיי זיינען געווען — נאָך אין אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט — לאָקאַל און צוריסען אויף ענגע טריידס, צעכאַרטיג. זיי פלעגען אריינגעהמען נאָר ריכטיגע האַנדווערקער פאַר אַ הויכען איינטריטס־געלד. זייער טהעטיגקייט האָט זיך בעצויגען הויפּטזעכליך אויף אונטערשטיצונג אין פאַל פון נויט. צוליעב די פערשפּרייטונג פון דער גרויס מאַנופאַקטור און איהר קאָנקורענץ מיט׳ן האַנדווערק זיינען זיי געווען געצוואונגען צו אָרגאַניזירען אויך די מאַנופאַקטור אַרבייטער און אָנצופיהרען פיעלע סטרייקס און קעמפּפען. מיט דער צייט זיינען ענטשטאַנען אָרגאַניזאַציעס אויך פון מאַנופאַקטור אַרבייטער, ענליך צו די פון די האַנדווערקער געזעלען. אין בעסערע צייטען פלעגען זיי סטרייקען, אין ערגערע — צופאַלען, כדי שפּעטער אַמאָל ווידער אויפצולעבען. אין די סטרייק צייטען פלעגט אָפט אָנגעווענדעט ווערען אויך געוואַלט־מיטלען געגען די סקעבס און די ניט אָרגאַניזירטע. אָט די גאַנצע בעוועגונג האָט

אָבער ניט געהאַט קיין צוקונפט, ווייל דאָס זעלבסטשטענדיגע האַנד־ווערק איז שוין צום אונטערגאַנג פער'משפט געווען.

אַנדערש האָט זיך ענטוויקעלט די בעוועגונג צווישען די פער־הונגערטע און פערעלענדטע הויזארבייטער. זיי זיינען געווען נאָך ווענינער אָרגאַניזאַציאָנס־פעהיג ווי די האַנדווערקער. זייערע פּראָטעסטען פלעגען אויסברעכען מיט אַמאָל, ניט ערוואַרטעט, „סטיכיש"; די איינפיהרונג פון מאַשינען האָט זיי אין גאַנצען צורו־דערט און צו פערצווייפלונג געטריבען. פריהער האָבען זיי נאָך געלייגט האָפנונגען צו פערבעסערען זייער לאַגע מיט דער הילף פון פּאַרלאַמענט, וועלכען זיי פלעגען פערוואַרפען מיט פּעטיציעס וועגען געזעצליכען שוץ געגען עקספּלואַטאַציע. איצט אָבער האָבען זיי יעדע האָפנונג פערלאָרען און נאָר געפיהלט אַ ברענענדיגען האַס צו דער „פערשאָלטענער" מאַשין, וואָס נעהמט אוועק זייער אַר־בייט און ברויט. און בעזונדערס שטאַרק פלעגט דער צאָרן און האַס ברענען אין די געגענדען, וואו מאַשין־ארבייט האָט עקזיס־טירט נעבען דער האַנד־און הויז־ארבייט. און בפרט נאָך אין די צייטען פון קריזיסען, ווען ארבייטסלאָזיגקייט און נויט זיינען גע־ווען שרעקליך, דאַמאָלסט פלעגט דער צאָרן און פערצווייפלונג ביי אַ טייל די טיילען פון די ארבייטער זיך אויסגיסען אין צוברעכען די מאַשינען און צושטערען די פאַבריקען.

די צושטערונגס בעוועגונג געגען די מאַשינען און פאַבריקען האָט אָנגענומען שפּעטער זאָגאַר אַ מעהר אָדער ווענינער אָרגאַ־ניזירטען כאַראַקטער אונטער דער פיהרונג פון דעם זאָקען־וועבער נעד לוד. דאָס איז געשעהן אין די יאָהרען 1811—1815 און די גאַנצע בעוועגונג איז געבליבען בעקאַנט אונטער'ן נאָמען „די אויפ־שטאַנדען פון די לודיסטען". שטרענגע געזעצען זיינען ארויסגעגע־בען געוואָרען (אין יאָהר 1727, 1782 און 1811) געגען אָט די צושטערער; זאָגאַר טויטשטראַף איז אָנגעווענדעט געוואָרען. דאָס האָט אָבער ניט געהאָלפען. און ערשט בעת מען האָט גרויסע געלד־סומען צוגעזאָגט די וואָס וועלען ארויסגעבען די פיהרער — זאָגאַר ביז 10,000 דאָלאַר און מעהר — דאַמאָלסט האָט זיך אָנ־געהויבען פעררעט און די בעוועגונג איז איינגעשטילט געוואָרען.

אַ גאַנץ אַנדער כאַראַקטער טראָגט פון אָנפאַנג אָן די בעווע־

גונג פון די פאַבריק־אַרבייטער; פון אָנפאַנג אָן האָבען זייערע פערבאַנדען גענומען אַרויסווייזען די סמנים פון מאָדערנע פּראָלעטאַרישע קאַמפף־אָרגאַניזאַציעס. זיי האָבען געזוכט זיך אויסצושפּרייטען ווייט און ברייט: פון איין זייט האָבען זיי געזוכט איינצונעהמען וואָס מעהר אַרבייטס־שיכטען; פון דער צווייטער זייט האָבען זיי געשטרעבט אָנצוהאַלטען פערבינדונגען איבער׳ן גאַנצען לאַנד. פון צושטערען די פאַבריקען און מאַשינען האָבען זיי ניט געהאַלטען, כאָטש עקאָנאָמישער טעראָר, גוואַלט־טהאַטען געגען די אונטערנעהמער פלעגען אויך ביי זיי פאָרקומען צוליעב די פערביטערקייט און האַרטנעקיגקייט פון די סטרייקס און קעמפּפען.

אויך די פּאָליטישע אַרבייטער־בעוועגונג האָט זיך אָנגעהויבען גאַנץ פריה צווישען די ענגלישע אַרבייטער. „לאָנדאָנער קאָרעספּאָנדענץ שול“ (L. C. S.) האָט געהייסען די ערשטע דעמאָקראַטיש־פּאָליטישע אַרבייטער אָרגאַניזאַציע, און געגרינדעט איז זי געוואָרען אין יאָהר 1792 פון שוסטער געזעל טהאָמאַס האַרדי (געבאָרען 1752, געשטאָרבען 1832). עס איז געווען ניט קיין קלאַסענבעוואוסטע אַרבייטער אָרגאַניזאַציע, אָבער דאָך בעצם אַן אָרגאַניזאַציע פון אַרבייטער דאָס רוב. איהר הויפּט פאָדערונג איז געווען: די אַלגעמיינע, גלייכע פערטרעטונג פון פאָלק אין פּאַרלאַמענט. איהרע וואָפען זיינען געווען: שכל׳דיגע בעווייזען, פעסטקייט און איינשטימיגקייט. זי האָט זיך געשטעלט אין פערבינדונג מיט אַנדערע שטעדט דורך קאָרעספּאָנדענץ און האָט באַלד געצעהלט 20,000 מיטגליעדער, און אָנגעפיהרט אַ שטאַרקע פּרוכטבאַרע אַגיטאַציע.

דאָך, עס האָט ניט גענומען לאַנג און עס האָבען זיך אָנגעהויבען פערפאָלגונגען מצד פון דער רעגיערונג. „די פריינד פון פאָלק“ — אַן ענליכע אָרגאַניזאַציע אין שאָטלאַנד — איז געווען די ערשטע, וואָס האָט אויף זיך דערפיהלט די שווערע האַנד פון דער רעגיערונג. איהר פיהרער, אַדוואָקאַט טהאָמאַס מור איז געווען דער ערשטער קרבן. אַ פּראָטעסט קאָנווענציע איז בעשלאָסען געוואָרען אין עדינבורג; זי איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין נאָוועמבער 1793. 30,000 מאַן האָבען אַנטהייל גענומען אין דער מאַסענפערזאַמלונג ביי דער ערעפענונג. אָבער געענדיגט האָט זיך

די קאָנווענציע טראַגיש: זי איז געוואַלטזאם צוטריבען געוואָרען, פיעלע ארעסטען זיינען געמאכט געוואָרען און שווערע שטראפען זיינען ארויפגעלייגט געוואָרען אויף די אנטיילנעהמער.

די געוואַלט־טהאַטען אין עדינבורג האבען ארויסגערופען א שטארקע פּאָליטישע אויפרעגונג איבער'ן גאַנצען לאַנד. די רעגיערונג פון איהר זייט האָט זיך ארומגעזעהן, אז מען מוז געבען א טויט־קלאַפּ דער גאַנצער בעוועגונג. דעם 4־טען מאַי 1794 זיינען די פיהרער ארעסטירט געוואָרען; 4 טעג שפּעטער האָט פּיט אריינגעטראָגען א ביל, מען זאָל אָבשאַפען די קאָנסטיטוציאָנעלע פרייהייטען ביז דעם יאָהר 1802 און דער געזעץ איז טאַקי אָנגענומען געוואָרען. געגען די פיהרער זיינען געמאכט געוואָרען פּראָצעסען אין מלוכה פערראַטה.

די דאָזיגע פערפאָלגונגען זיינען געווען א טויט־קלאַפּ פאַר די אינטעליגענטישע קלובען; די ל. ק. ס. אָבער איז אָנגעגאַנגען מיט איהר אַגיטאַציע און איז געוואַקסען אַזוי ווייט אז אין יאָהר 1795 האָט זי געצעהלט 80,000 מיטגליעדער און אין איהרע א דעמאָנסטראַציע האָבען אנטייל גענומען 150,000 מענשען. אזוי איז געגאַנגען ביז דעם יאָהר 1798, ווען די רעגיערונג האָט בעשלאָסען די אָרגאַניזאַציע אין גאַנצען צו פערניכטען. זי האָט ארעסטירט די גאַנצע עקזעקוטיוו און 3 יאָהר זי געהאַלטען אָהן א פּראָצעס. פון דאַמאָלסט אָן איז די אַגיטאַציע אָבגעשוואַכט געוואָרען און אָט די ערשטע גרויסע פּאָליטישע ארבייטער אָרגאַניזאַציע איז ביסלעכווייז פערשוואונדען פון דער ביהנע.

די ערשטע ארויסטרעטונגען פון דער פּאָליטישער ארבייטער בעוועגונג האָבען קיין שייכות מיט'ן סאָציאַליזם נאָך ניט געהאַט; אָבער סאָציאַליסטישע אידעען זיינען שוין אין 2טען העלפט פון 18טען יאָהרהונדערט געווען שטאַרק פערשפּרייט אין ענגלאַנד. א גאַנצע רייהע פון שריפטשטעלער און עקאָנאָמיסטען האָבען סאָציאַליסטישע געדאַנקען ענטוויקעלט. דער שפּעטערדיגער רעאַקציאָנער און העצער געגען רעוואָלוציע, עדמונד באָירק, האָט אין יאָהר 1756 פערעפענטליכט א שטאַרקען סאָציאַליסטישען פּאַמפלעט „א רעכטפערטיגונג פון דער נאַטירליכער געזעלשאַפט", פון וועלכען ער האָט אומזיסט שפּעטער געזוכט זיך אָבצוואַרפען. טהאָמאַס

ספענס (געבאָרען 1750 — געשטאָרבען 1814) איז געווען ניט נאָר א סאָציאַליסטישער שריפטשטעלער, נאָר דערצו נאָך א פּראָלע־טאַרישער רעבעל און מאַרטירער פאַר סאָציאַליסטישע רעפאָרם אידעען, וואָס האָבען בעצוועקט איינצופיהרען קאָמוניזם אויפ'ן גרונד און באָדען. אויך טהאָמאַס פּיין האָט געפּרעדיגט א סאָ־ציאַלע אגראַר רעפאָרם. דאָך דער בעקאַנטעסטער צווישען זיי, וואָס האָט געהאַט אויך א גרעסערען טהעאָרעטישען ווערטה, איז געווען וויליאַם גאָדווין, „דער פאָטער פון אַנאַרכיזם". (געבאָרען אין יאָהר 1756, זיין הויפּטווערק „פּאָליטישע גערעכטיגקייט" ער־שיענען 1793, געשטאָרבען 1836.)

דער אָנפאַנג פון 19טען יאָהרהונדערט איז געווען אויסגע־פילט מיט די נאַפּאָלעאָנישע מלחמות און עס איז דערפאַר ניט געווען קיין פּלאַץ און קיין צייט פאַר דער אויפבויאונג פון דער ארבייטער בעוועגונג. דאָך אין יאָהר 1815 האָבען די מלחמות זיך געענדיגט, איבערלאָזענדיג א טרויעריגע ירושה. הונגער, עלענד, נויט און ארבייטסלאָזיגקייט האָבען זיך פערשפּרייט איבער לאַנד און שטאָדט. נידעריגער ארבייטס־לוין איז געגאַנגען האַנד אין האַנד מיט הויכע מקחים אויף לעבענס־מיטלען און ועל כולם זיינען געקו־מען די שווערע שטייערען און אָבצאָהלונגען און האָבען דעם בע־כער פון ביטערקייט פול געמאַכט.

די אונצופרידענהייט צווישען די ארבייטס־מאַסען איז גע־וואָרען אַלגעמיין: די אויפרעגונג האָט דערגרייכט צו דער מדרגה פון א בירגער קריעג. און עס האָט זיך אָנגעהויבען א פּעריאָד פון ביטערע קלאַסענקעמפּפען, וואָס האָט אָנגעהאַלטען אין דעם משך פון די נעקסטע זיבען יאָהר, ביז דעם יאָהר 1822.

זינט הערבסט 1816 האָט דאָס גאַנצע לאַנד זיך געפונען אין א צושטאַנד פון רעבעליאָן. פּאָליטישע דעמאָנסטראַציעס, לאָקאַלע אויפשטאַנדען, די ווידער אויפלעבונג פון ספּענסעס אַגיטאַציע פאַר לאַנד־קאָמוניזם, א שטאַרקע אגיטאַציע פאַר וואַהל־רעפאָרמען האָבען אַרויסגערופען פּראָצעסען אין מלוכה־פערראַט און טויט־שטראָפען, אויסנאַהמס־געזעצען און די פערפעסטונג פון די פּאָלי־טישע און ארבייטער אָרגאַניזאַציעס דורך רעגירונגס שפּיאָנען און פּראָוואָקאַטאָרס. דאָך די אַלע פערפאָלגונגען זיינען ניט געווען

בכח איינצושטילען דעם פלאַקער, און די גייסטיגע שאַפונגען פון די נעקסטע יאָהרען האָבען נאכהער אין פערלויף פון יאָהרצעהנדליגע בעהערשט דאָס פּאָליטישע און געזעלשאַפטליכע לעבען פון ענג־לאַנד.

די פּאָליטישע אַגיטאַציע האָט איהר אויפלעבונג בעקומען דורך דער פערשפּרייטונג און דעמאָקראַטיזירונג פון די העמפּדען קלובען, וואָס האָבען זיך געשטעלט פאַר זייער צוועק צו שטורמען דעם פּאַרלאַמענט מיט פּעטיציעס וועגען וואַהלרעפאָרמען. צו דערזעלבער צייט זיינען אָבגעהאַלטען געוואָרען מאַסען־דעמאָנ־סטראַציעס פון די ארבייטסלאָזע, וואָס פלעגען זיך ענדיגען אָפט אין געוואַלטזאַמע צוזאַמענשטויסונגען מיט דער רעגיערונגס־מאַכט. די לודיסטען האָבען מאַשינען צושטערט, פאַבריקען פערברענט. די לאַנד ארבייטער פון זייער זייט האָבען די דרעש מאַשינען פער־ניכטעט און די שייערען פערברענט. אין פיעל ערטער האָט מען די לעבענסמיטעל — קראָמען און בעקערייען געשטורמט. זאָגאַר אַן אָפענער אויפשטאַנד פון די ארבייטער געגען דער רעגירונג איז אָרגאַניזירט געוואָרען פון איינעם ברענדרעט אין דער געגענד צווישען דאַירבי און ראַטינגאַם, נאָר ער האָט זיך געענדיגט זעהר טראַגיש פאַר זיינע אויפטוער.

די רעגיערונג האָט געענטפערט מיט אָבשאַפונג פון די קאָנסטי־טוציאָנעלע רעכטע, מיט אויסנאַמס געזעצען און ברוטאַלע פער־פאָלגונגען. אויף אַ פּאָר יאָהר איז יעדע פּאָליטישע טעטיגקייט געוואָרען אונמעגליך. אָבער ווי נאָר די קאָנסטיטוציאָנעלע רעכטע זיינען ווידער אריין אין קראַפט, אַזוי האָט ווידער זיך געמערקט אַ שטאַרקע אויפלעבונג פון דער פּאָליטישער אַגיטאַציע. אין יאָהר 1819 זיינען אויך די פרויען אריינגעצויגען געוואָרען אין דער אַגיטאַציע. ריעזען־דעמאָנסטראַציעס פון ארבייטער זיינען אָבגע־האַלטען געוואָרען. צווישען זיי איז די דעמאָנסטראַציע פון 16טען אוגוסט 1819 אין לענקעשאיר געווען די ריעזיגסטע און זי האָט זיך געענדיגט אויפ'ן טראַגישסטען אופן. די 80,000 פערזאַ־מעלטע האָבען מיט גרויס בעגייסטערונג בעגריסט דעם הויפּט רעד־נער הענרי האַנט, ווען סאָלדאַטען צופוס און אויף פערד האָבען ווי ווילדע חיות זיך ארויפגעוואָרפען אויפ'ן עולם טרייבענדיג און

קנוטעווענדיג אויף רעכטס און לינקס. 15 טויטע און 400 פער־וואונדעטע זיינען געבליבען ליעגען אויפ'ן פערזאמלונגס־פּלאַץ, דעם סאנקט פּיטער פיעלד.

אַט דער מערדערישער בעפעל, וועלכער האָט בעקומען דעם היסטאָרישען נאָמען „פּיטערלאָ“ (אַן אָנשפּיגלונג אויף וואטערלאָ, די גרויסע שלאכט, וואו נאפּאָלעאָן'ס מאכט איז צושמעטערט גע־וואָרען), האָט געזאָלט געבען אַ טויט קלאַפּ דער ארבייטער בעוועגונג. ער איז בעגלייט געווען מיט ארעסטירונג פון 10 פיהרער און זייער פּראָצעסירונג אין מלוכה־פעררראט. כדי דעם „זיעג“ איהרען פול צו מאכען האָט די רעגירונג אין דעצעמבער פון 1819 דורכגעטריבען דורכ'ן פּארלאמענט פערשארפטע אויסנאַמס־געזעצען („סיקס עקטס“) דורך וועלכע עס איז געוואָרען פערבאָטען אָבצו־האַלטען פערזאמלונגען, אָבצוהאַלטען מיליטערישע איבונגען, צו טראָגען וואפען, און ארויסצוגעבען ביליגע ארבייטס־צייטונגען; קיין טאָג צייטונג וואָס ענטהאַלט פּרושים אויף טעגליכע פּאָ־סירונגען האָט ניט געטאָרט פערקויפט ווערען ביליגער ווי פאַר 7 פּענס. די ארבייטער צייטונגען האָבען געמוזט אַלע אונטערגעהן.

מיט בלוטיגער האנד האָט די רעגירונג אונטערדריקט אויך די אגיטאַציע פון די ספּענסעאַנער. זייער אָרגאַניזאַציע „ספּענסען פּילאַנטראָפּיסט“, וואָס איז נאָך אין יאָהר 1812 פון ספּענסען אליין געגרינדעט געווען, איז באמת געווען אַ ענגער פעראיין, וואָס איז אין גאַנצען בעשטאַנען פון 4 גרופּען צו 10 פּערזאָן אין יעדער גרופּע. אָבער ער האָט געצעהלט צווישען זיך מענשען מיט גרוי־סע נעמען, מיט גרויסע פעהיגקייטען און ענערגיע. אויסער דער אַגיטאַציע פאַר זייערע ספּעציעלע פאָדערונגען, דעם קאַמפּף געגען גרויסען גרונדבעזיץ, האָט דער פעראיין אָנגעפיהרט אויך אַ שטאַר־קע פּאָליטישע אגיטאַציע. זיי האָבען אָבגעהאַלטען גרויסע מאסען־פערזאמלונגען, וואָס זיינען געווען בעזוכט פון צעהנדליגע טויזענ־דער אַרבייטער. דאָך די רעגירונג האָט געלאָזט פּראָצעסירען די פיהרער און די פעראיינען געשלאָסען. און ווען איינער פון די פיהרער, טיסטעלוואוד האָט זיך געלאָזט פערשלעפּען פון אַ פּראָ־וואָקאטאָר צו נעמען פּלאַנעווען און פּאָרצובערייטען אַן אטענטאַט, דאמאָלסט ערשט האָט דער רעגירונג זיך איינגעגעבען אַ טויט־

קלאפּ צו געבען דער ספּענסישער בעוועגונג. פיער פון די פיהרער האָבען מיט דער תליה בעצאָהלט, אנדערע 6 זיינען מיט לעבענס־לענגליכער פערשיקונג אין די ארעסטאנטסקע קאָלאָניעס אָבגעקו־מען.

טויט איז געוואָרען די ספּענסישע בעוועגונג. אויפגעלעבט צו אַ נייעם, העכערען לעבען האָט אָבער די ענגלישע ארבייטער־בעוועגונג. די נעקסטע מדרגה פון איהר ענטוויקלונג האָט געהיי־סען אוועניזם.

זיבעטע לעקציע

ראָבערט אָועֶן און דער אָועניזם

ראָבערט אָועֶן (געבאָרען דעם 14טען מאַי 1771, געשטאָרבען דעם 17טען נאָוועמבער 1858) איז געווען דער גרעסטער סאָציאַליסטישער דענקער, וואָס ענגלאַנד האָט געגעבען דער וועלט; זיין סיסטעם איז דער אָריגינעלסטער בייטראַג פון ענגלאַנד צו דער געשיכטע פון סאָציאַליסטישען געדאַנק. „קיין ענגלישער סאָציאַליסט — שרייבט פּראָפעסאָר דיעהל — האָט ניט געהאַט אפילו לערך אַזאַ טיעפע ווירקונג ווי אָועֶן... מען קען זאָגען, אַז אַלע גרויסע רעפאָרם אידעען וואָס זיינען אויפגעקומען אין ענגלאַנד אין פערלויף פון 19טען יאָהרהונדערט, שטאַמען דירעקט אָדער ניט־דירעקט פון אָועֶנס איניציאַטיווע".

אָבער, ניט קוקענדיג אויף דעם, איז דער פעריאָד אין דער געשיכטע פון סאָציאַליזם און פון דער ארבייטער־בעוועגונג אין ענגלאַנד, וואָס איז דירעקט געשטאַנען אונטער דעם צייכען פון אָועניזם, ד. ה. וואָס איז אָנגעפיהרט געוואָרען אין דעם גייסט און אין דער ריכטונג פון אָועֶנס לעהרען, געווען פון גאַנץ קורצען דויער. דאָס דערקלערט זיך דערמיט, ווייל „אָט דער גייסטיגער ריעז איז געשטאַנען — ווי מ. בער דריקט זיך אויס — אויפ'ן צווישען־וועג פון סאָציאַליזם פון דער נייער צייט און דער נייסטער צייט". זיינע לעהרען האָבען פיעל נייע און אָריגינעלע געדאַנקען ענטהאַלטען, אָבער די יסודות פון זיין וועלט־אַנשויאונג זיינען פעראַלטעטע געווען.

גאַנץ פריה האָט אָועֶן אָנגעהויבען זיין רייכע, לאַנגע לעבענס־ארבייט; עס האָט גענומען יאָהר־צעהנדליגע ביז ער האָט דערגרייכט צו זיין העכסטען ענטוויקלונגס־פונקט. און ווען ער איז שוין אפילו צו יענעם הויך־פונקט געקומען (אין זיין וויכטיגסטער סאָציאַליסטישער שריפט „די סאָציאַלע סיסטעם", געשריבען 1821, געדרוקט 1826-27) האָט זיך ערשט ארויסגעוויזען אַז די צוויי וויכטיגסטע פאָרבעדינגונגען פאַר יעדער ערפאָלגרייכער סאָציאַליסטישער טעטיגקייט: די אַנערקענונג פון היסטאָרישער ענטוויק־

לונג און פון דעם ארבייטערס קלאסענקאמפף בכלל און פון פּאָליטישען קאמפף בפרט, זיינען איהם געבליבען פרעמד. און דערפאר, ווי נור עס האָט זיך אין ענגלאנד דער פּאָליטישער קלאסענקאמפף צוברענט, שוין באלד אין דעם פעריאָד פון טשאר־טיזם, איז אָועז מיט זיינע אידעען פערשטופּט געוואָרען פון דער ביהנע און איז אין די לעצטע יאָהרצעהנדליגע פון זיין לאנגען לעבען געבליבען מחוץ למחנה פון דער ארבייטער־בעוועגונג.

ראָבערט אָועז איז געקומען צום סאָציאַליזם ניט פּלוצלונג, ניט אויפ׳ן וועג פון אַן אינעוועניגסטער גייסטיגער רעוואָלוציע, נאָר טריט ביי טריט, אויפ׳ן וועג פון לאנגזאמער ענטוויקלונג (עוואָ־לוציע). זייענדיג אַ פּראַקטישער רעפאָרמער בעצם, אַ פילאנטראָפּ נאָך זיין הארציגקייט, און אַ לעהערער און ערציהער נאָך זיינע נייגונגען, איז ראָבערט אָועז געוואקסען צוזאמען מיט די אויפגאבען וואָס זיינען איהם פון דער פּראַקטישער ווירקליכ־קייט געשטעלט געוואָרען. די שווערקייטען און שטערונגען וואָס ער האָט בעגעגענט אויף דעם וועג פון סאָציאַלע רעפאָרמען האָ־בען איהם געטריבען אַלץ ווייטער און טיעפער, ביז ער איז דער־גאנגען צום קאָמוניזם, אַלס אידעאל און צוועק און צו קאָמונים־טישע קאָלאָניעס ראשית און שפּעטער צו ארבייטס בייט־בײַנק אַלס מיטלען צום צוועק. אָבער שטענדיג איז ער געבליבען דער פערזאָרגער פון אויסוועניג, דער פילאנטראָפּ, און ער האָט אויך זיינע האָפנונגען אויף דער דורכפיהרונג פון זיינע אידעאַלען און פּאָדערונגען געלאָזט אויף פערזאָרגער פון אויסער די רייהען פון ארבייטער קלאס; די דעמאָקראַטיע האָט ער ניט פערשטאנען און ניט געאַכטעט; דעם ביטערען קלאסען־קאמפף האָט ער גע־האסט. און דערפאר איז דער היכל, דער קדשי־קדשים פון דער ארבייטער־בעוועגונג, די זעלבסטבעפרייאונג, געבליבען איהם ווייט און פרעמד. דאָס וואָס „דער קאָמוניסטי־שער מאניפעסט“ האָט געמאַכט פאַר דעם גרונדזייל פון יעדער ארבייטער בעוועגונג „די בעפרייאונג פון די ארבייטער איז די זאַך פון די ארבייטער אליין“, איז אין אָועגס אויגען געווען אַ שטע־רונג פאַר׳ן פאָרשריט און פאַרן קאָמוניזם. ער האָט געהאסט דעם ארבייטערס קאמפף.

די ערשטע גרויסע סטאַנציע אויפ'ן ענטוויקלונגס־וועג פון אָועניזם הייסט נ י ו ־ל א נ א ר ק. דאָרט,אין די וועבעריי פאַבריקען פון וועלכע ער איז געווען דער הויפט אייגענטימער און דער גאַנצער פערוואַלטער, האָט ער געפּרובירט רעפאָרמירען די געזעלשאַפט און איינפיהרען די הערשאַפט פון גערעכטיגקייט, גליק און צופרידענהייט דורך פּראַקטישער פילאַנטראָפּיע, אויפ'ן ריינ־אינדיווידואַליסטישען פּריוואַטען אופן, גאָר אָהן שום ענדערונג אין דער עקזיסטירענדער סאָציאַל־עקאָנאָמישער און יורידישער אָרדנונג, גאָר אָהן דער הילף זאָגאָר פון דער מלוכה. ארויסגע־הענדיג פון דעם גרונד־געדאַנקען אז דער מענש איז בטבע גוט און ארבייטזאַם און צופרידען, און נאָר די אומשטענדען, די סביבה מאַכען איהם שלעכט און פערדאָרבען, האָט אָועז געמומען היילען די שכורים און פוילע און פערדאָרבענע צווישען די ארבייטער אויף זיינע פאַבריקען און רעפאָרמירען זיי דורך דערלייכטערונג פון זייער נויט און דורך ערציהונג.

די פילאָזאָפיע פון דיזען פעריאָד פון אָוענס טעטיגקייט איז ענטהאַלטען אין זיין ווערק „א נייער בליק אויף דער געזעלשאַפט“ 1812—13. אָט זיינען די יסודות פון דער לעהרע: 1) דער כאַ־ראַקטער פון א מענשען ווערט בכלל בעשטימט פון די אומשטענ־דען און סביבה, ניט פון דעם מענשען אליין. די אייגענשאַפטען וואָס זיינען איינגעבאָרען האָבען א פיעל קלענערע בעדייטונג. 2) אלע געוואוינהייטען און געפילען קען מען ביי א מענשען ער־ציהען. 3) די מענשליכע נייגונגען זיינען ניט אבהענגיג פון דער קאָנטראָלע פון יחיד. 4) יעדער יחיד קען געבראַכט ווערען דער־צו, אז ער זאָל שאַפען מעהר ווי ער קען פאַרברויכען. 5) די קול־טור האָט געשאַפען די מיטלען צו האַלטען שטענדיג די בעפעלקע־רונג אין א גוטען מעמד, אז יעדער יחיד זאָל קענען געניסען דאָס העכסטע גליק און אז מען זאָל ניט דאַרפען שטערען דער בעפעל־קערונג זיך צו פערמעהרען. 6) יעדער כלל קען געבראַכט ווערען אין אזא צושטאַנד וואו אלע זאָלען זיין גליקליכער ווי ביז איצט. 7) אלע יסודות אויף וועלכע די געזעלשאַפט איז געבויט ביז איצט זיינען פאַלש. 8) די איבערקערעניש קען דורכגעפיהרט ווערען אזוי אז קיין איינציגער זאָל דאָס קלענסטע ניט ליידען.

אָוען האָט געמיינט אַז זיין גוטער ביישפּיעל, דער מאַטער־יעלער און מאָראַלישער ערפאָלג פון דעם גרויסען עקספּערימענט מיט די ארבייטער אין זיינע פאַבריקען, וועט קענען עפענען די אויגען אויך ביי אַנדערע פאַבריקאַנטען און זיי ווייזען אַז דורך גוטסקייט און מענשליכקייט צו די ארבייטער קענען זיי אַליין זאָגאַר זייערע פּראָפיטען פערגרעסערען. און דערפאַר איז ער צו די פאַבריקאַנטען מיט זיינע סאָציאַל־רעפאָרמישע פּלענער געקור־מען. צו די ארבייטער האָט ער זיך געווענדעט מיט אַ בריעף אין וועלכען ער טרעט שאַרף ארויס געגען דעם קלאַסענקאַמפּף.

די בעגעגניש וואָס ער האָט בעקומען מצד פון די פאַברי־קאַנטען איז געווען פיעל וועניגער ווי פריינדליך. אָוען האָט זיך דאָ אָנגעשלאָגען מיט'ן קאָפּ אָן דער אייזערנער וואַנד פון קאַ־פּיטאַליסטישער ווירקליכקייט, וואָס בעשטעהט ניט פון קיין סענ־טימענטאַלע האַרמאָניע חלומות, נאָר פון קלאַסען־הפכים און קלאַסען־קאַמפּף. ער האָט אָבער דעם מוט ניט פערלאָרען. פער־קערט, זיין מוט איז געוואַקסען מיט די שטערונגען. ער האָט דאָס פעלד פון זיין פּראָפּאַגאַנדאַ אויסגעשפּרייט. צו דער געזעצגעבונג האָט ער גענומען זיך ווענדען, זי זאָל טהאָן דאָס, וואָס די פאַב־ריקאַנטען אַליין ענטזאָגען זיך צו טהאָן. אַט אַזוי האָט דער צווייטער עטאַפּ פון אָוען'ס סאָציאַלרעפאָרמישער טעטיגקייט אָנ־גענומען די פאָרמע פון אַן ענערגישער פּראָפּאַגאַנדאַ פון פאַבריק־געזעצגעבונג און רעפאָרמע פון דער פערזאָרגונג פון אָרימעלייט.

עס איז געווען אין רעכטען מיטען פון שווערען עקאָנאָמישען קריזיס פון יאָהר 1815 בעת אָוען איז אַרויס מיט זיין גרויסאַר־טיגען פּאָרשלאָג, ווי די מלוכה זאָל פערענטפערן די גרויסע פראגע פון זאָרג פאר די ארבייטסלאָזע. ער האָט נעמליך פּאָרגעשלאָגען אַז זי אַליין, די מלוכה, זאָל בעשעפטיגען די ארבייטסלאָזע אין קאָ־מוניסטישע קאָלאָניעס פון 1500 מאַן, בערך, יעדע. די רעגיערונג וועט געבען די ערד און די מיטלען און די מענשען — זייער ארבייט. דורך זייער ארבייט וועלען די ארבייטס־לאָזע קודם־כל זיך אַליין דערנעהרען און זיי וועלען נאָך קענען צוריקצאָהלען די קאַפּיטאַלען און צינזען וואָס זיינען פערברויכט געוואָרען אויף די קאָלאָניעס.

קליין זיינען געוועזן אועןס ערפאָלגען אויף דעם געביעט פון פאַבריקגעזעצען. נאָר אַ קליינער טייל פון דעם וואָס ער האָט געפאָדערט און פאָרגעשלאָגען איז דורכגעפיהרט געוואָרען, און אין גאַנצען פּרוכטלאָז איז פאָרביי זיין אַגיטאַציע פאַר דער פערזאָרגונג פון די אַרבייטסלאָזע. מען האָט זיך צו זיינע פאָרשלעגע זאָגאַר ניט צוגעהערט. דאָך פאַר אועןן פערזענליך איז אָט די אַגיטאַציע געוועזן פון גרעסטער וויכטיגקייט. אין דעם פאָרשלאַג מערקט זיך שוין דער סאָציאַליסטישער רעפאָרמער, און פון דאָרט איז איהם געבליבען אַ גאַנץ קליינער שטח צום קאָמוניזם אַלס אידעאַל און צוועק פון דער געזעלשאַפט. ער איז דעם שטח דורך אין די נעכסטע פאָר יאָהר. אין די יאָהרען פון 1818 ביז 1821 איז אועןס קאָמוניסטישע סיסטעם געשאַפען געוואָרען אין איהר ריי־פער געשטאַלט.

אויפגעבויט איז אועןס קאָמוניסטישע סיסטעם אויף פאָל־גענדען אופן: אועןן שטעלט זיך קודם־כל אָפּ אויף דער ווירקונג פון דער אינדוסטריעלער רעוואָלוציע, וואָס האָט געמאַכט מעגליך צו שאַפען גענוג פּראָדוקטען און עשירות פאַר אַלעמען. נו שטעלט ער די פראַגע: וויבאַלד אַז ניט קוקענדיג אויף דעם, זינקען גאַנצע געזעלשאַפט־קלאַסען אַרונטער אַלץ טיעפער אין אָרימקייט און נויט, מוז עס דאָך זיין דערפאַר ווייל ניט אַלע מענשען בעקומען דורך דער עקזיסטירענדער אָרדנונג אַ חלק אין די נייע עראָבערונגען פון דער וויסענשאַפט און עקאָנאָמיע.

דער גרויסער חסרון פון אָט דער געזעלשאַפט־אָרדנונג איז ווייל די מאַשין האָט דורך איהר קאָנקורענץ מיט דער מענשליכער אַרבייט גענומען דריקען דעם לוין פון די אַרבייטער. און אַזוי ווי די אַרבייטענדע קלאַסען ציהען זייער יניקה נאָר פון דעם לוין און האָבען קיין אַנדער קוואַל פון הכנסה ניט, הייסט עס אַז זיי האָבען ניט פאַר וואָס צו קויפען גענוג פּראָדוקטען. די לאַגע איז אַזאַ: פון איין זייט ווערט מיט יעדען יאָהר אַלץ פערגרעסערט די פּראָדוקציע פון סחורות, פון דער צווייטער זייט ווערט אָבער דורך דער פערקלענערונג פון אַרבייטס־לוין אַלץ ווענינער מעגליך פאַר די גרויסע אַרבייטער־מאַסען צו קויפען און צו פערברויכען די אַלע פּראָדוקטען. דערפאַר זיינען די מאַרקען אויבערפילט מיט

סחורות, קריזיסען ברעכען אוים און די פּראָדוקציע מוז זיך אָבשטעלען. דער פעהלער ליעגט אלזאָ — זאָגט אוען — ניט אן דעם אופן ווי די סחורות ווערען געשאַפען, נאָר אין דעם אופן ווי אזוי די סחורות און פּראָדוקטען ווערען פערטיילט. עס פעהלט גענוג בייט־מיטלען צו לאָזען די געשאַפענע סחורות אין אָבאָראָט, אין צירקולאַציע, זיי זאָלען איינע אויף די אַנדערע אויסגעביטען ווערען. דאָס קומט דערפון ווייל אנשטאט דעם נאַטירליכען בייט פון זאַכען אויף זאַכען לויט דעם ווערט פון די אַרבייט, וואָס איז אין זיי פערטאָן, איז איינגעפיהרט געוואָרען דער בייטען סחורה אויף סחורה נאָר דורך דעם מיטעל פון געלד. דער גאַנצער מקח וממכר קומט פאָר דורך געלד, מען פערקויפט די סחורה פאר געלד און מען קויפט מיט דעם געלד אַנדערע סחורה. דאָס איז אַ קינסטליכער בייט־מיטעל. אין אַמאָליגע צייטען איז עס טאַקי געווען גאַנץ נוצליך. איצט אָבער זיינען זילבער און גאָלד מעהר ניט בכח צו רעפּרעזענטירען די וואַקסענדע עשירות אז אַלץ זאָל נאָר אין געלד און דורך געלד מוזען אויסגעדריקט ווערען. עס איז געקומען די צייט פון דאָס נייע איינצופירען דעם דירעקטען בייט פון זאַכען אויף זאַכען, וואָס מען זאָל מעסטען דורך די שטונדען פון אַרבייט וואָס איז אין זיי פערטאָן געוואָרען. אויף אַזאַ אופן וועט די מענשליכע אַרבייט ווידער בעקומען איהר פולען פּרייז, און די מענשען וועלען שטענדיג קענען אָנגעהן מיט זייער פּראָדוקטיווער, שאַפענדער טעטיגקייט, ניט ליידענדיג קיינע שטאָקונגען און שטערונגען וואָס קומען צוליעב דעם אויסבייט אויף געלד. דער פועל־יוצא וועט זיין, אַז די אַרבייט וועט זיך פול בעצאָהלען און יעדער וועט קענען קויפען און פערברויכען מעהר פּראָדוקטען.

אָט די טעאָריע איז געווען דער ערשטער צוטריט אוען'ס דירעקט צום סאָציאַליזם. פון דאַנען איז ער מיט צוויי וועגען אוועק צו דער פּראַקטישער דורכפיהרונג פון זיינע קאָמוניסטישע אידעען.

אין אָנפאַנג האָט ער זיך געכאַפּט פאר דעם ראַדיקאַלען און, ווי איהם האָט זיך אויסגעוויזען גאָר אַ ווירקזאַמען מיטעל; פאַר דער גרינדונג פון קאָמוניסטישע קאָלאָניעס, וואָס זאָלען איינע מיט די אַנדערע זיין פערבונדען דורך דעם אויסבייט פון די סחורות וואָס זיי קענען אַליין ניט שאַפען.

ער האָט געגלויבט אַז דער קאָמוניסטישער אופן פון פּראָדוקציע װעט שאַפען האַרמאָניע פון אינטערעסען. און אַזוי װי עס װעט געשאַפט װערען מעהר װי עס קען פערברויכט װערן, װעט מען ניט דאַרפען זאָרגען אויף פאַר דער צוקונפט.

די פּראַקטישע דורכפיהרונג פון אַט דעם קאָמוניסטישען עקספּערימענט איז אַריבערגעטראָגען געװאָרען פון אונז אין דער נייער װעלט. אין דער פרייער סביבה, װייט פון קאַפּיטאַליסטישען טומעל, האָט ער געמיינט, װעט זיך די זאַך לאָזען לייכט דורכפיהרען. די קאָלאָניע „ניו־האַרמאָני", װאָס ער האָט אָבגעקויפט פון א סעקטע ראַפּיסטען אין יאָהר 1842, פאַר 150,000 דאָלער, האָט געזאָלט זיין דער פּראַקטישער, איבערצייגענדער עקספּערימענט. אָבער די ענטװיקלונג איז געװען אַ שװערע. אין קוים צװיי יאָהר האָט די קאָלאָניע 7 מאָל איהרע קאָנסטיטוציעס געביטען. און נאָך אַנאַנד האָט זי איבערגעלעבט אינװייניגסטע רייסערייען און שפּאַלטונגען ביז זי איז אין גאַנצען צופאַלען. די אַנדערע אױעניסטישע קאָלאָניעס אין אַמעריקאַ האָבען אויך קיין ערפאָלג און קיין לאַנגען קיום ניט געהאַט. נאָך דעם גרעסטען טייל פון אױען׳ס מיטלען האָט דיזער עקספּערימענט פערשלונגען.

דאָך אפילו זעהענדיג זיין עקספּערימענט מיט קאָמוניסטישע קאָלאָניעס צושטערט, האָט אױען פונדעסטװעגען ניט אויפגעגעבען די קאָמוניסטישע אידעען. עס האָט איהם גענומען עטליכע יאָהר ביז ער האָט אויף אַן אַנדער אופן גענומען דורכפיהרען זיינע קאָמוניסטישע פּלענער. דאָס איז געװען זיין צװייטער װעג צום קאָמוניזם: דורך אַרבייט־באַנקען, בייט־באַזאַרען און פּראָדוקטיװע קאָאָפּעראַציעס. אַט די נייע עקספּערימענטען האָט ער שוין געפּרובירט דורכפיהרען אין די אינדוסטריעלע צענטרען פון ענגלאַנד גופא. אָבער קודם כל איז נויטיג געװען, אַז אױען׳ס געדאַנקען און לעהרען זאָלען װערען פּאָפּולער צװישען די מאַסען. דאָס איז טאַקי געשעהן אין די 20טע און 30טע יאָהרען פון 19טען יאָהרהונדערט. פון יאָהר 1819 אָן האָבען זיך אַרום אױען גענומען קלייבען אָנהענגער פון די רייהען פון סאָציאַלע רעפאָרמער און שריפטשטעלער. פיעל פּאָפּולאַריזאַטאָרס האָבען זיינע אידעען שטאַרק פערשפּרייט צװישען די

גרויסע אַרבייטער־מאַסען, און די מאַסען האָבען פון זייער זייט אין פערשיעדענע פאָרמען גענומען זיינע אידעען דורכפיהרען. קאָ־מוניסטישע קאָאָפּעראַציעס האָבען זיך גענומען גרינדען. אין אַ גרויסען מאַסשטאַב און מיט מעהר ערפאָלג האָבען די קאָנסום פעראיינען, אין וועלכע אוען האָט געזעהן אַ פערפעלשונג פון זיינע לעהרען, גענומען זיך פערשפּרייטען.

עס איז געווען אין דעם יאָהרצעהנדליג צווישען 1820 און 1829 ווען דער אועניזם האָט בעהערשט די אַרבייטער־בעוועגונג פון ענגלאַנד. דער סאָציאַליזם גופא איז אין יענע יאָהרען פערשטאַ־נען און אויסגעטייטשט געוואָרען אין אוענס זינען און אין דער גרינ־דונג פון קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעמונגען האָט מען געזעהן דעם מיטעל צום קאָמוניסטישען ציעל.

אין דעם פעריאָד פון אויפבליהונג פון זיינע קאָאָפּעראַטיוו־קאָמוניסטישע אידעען און ביים ערשטען צופלאַקערן זיך פון פּאָ־ליטישען און קלאַסען־קאַמפּף דורך די אויפקומענדע טשאַרטיסטען בעוועגונג, איז אוען אין יאָהר 1831 ווידער געקומען צום פראָנט מיט זיין צווייטען גרויסען סאָציאַליסטישען עקספּערימענט, דורך וועלכען ער האָט געמיינט פריעדליך דורכצופיהרען די עקאָנאָמישע איבערבויאונג פון דער געזעלשאַפט, מיט די אַרבייט־באַנקען און באַזאַרען. אין אָנפאַנג יאָהר 1831 איז געגרינדעט געוואָרען דער „אינסטיטוט פאַר אינטעליגענטע און גוטגעזינטע אַרבייטער־קלאַסען, אָבצושאַפען די אונוויסענהייט און אָרימקייט". דער צוועק פון דעם אינסטיטוט איז געווען: צו ערציהען די קינדער פון די אַרבייטער, אויפצוקויפען ערד פאַר לאַנדווירטשאַפטליכע שולען און „אויסצובייטען לעבענסמיטלען, קליידער און אַנדערע חפצים אויף אַנדערע זאַכען וואָס זיינען געשאַפען דורך אַרבייט, לויט דעם פּרינציפּ פון גלייכהייט און גערעכטיגקייט, דורך דעם מיטעל פון אַרבייט־פּאַפּיר־געלד", אויך צו גרינדען אַ באַנק, וואָס זאָל אויסבייטען די אַרבייט־פּאַפּירען אויף רעגיערונגס געלד, דאָס הייסט דער אינסטיטוט האָט געדאַרפט דורכפיהרען אין לעבען די אויבען שוין־ערקלערטע טעאָריע מכח דעם אומקערען זיך צו ביי־טען זאַכען אויף זאַכען לויט זייער אַרבייט־ווערט.

דער אינסטיטוט איז געוואָרען באַלד דער מיטעלפּונקט פון

דער גאַנצער קאָאָפּעראַטיווער בעוועגונג. דאָרט איז אין דער לעצטער אַפּריל־וואָך פון 1832 אָבגעהאַלטען געוואָרען דער דריטער קאָאָפּעראַטיווער צוזאַמענפאָהר, אויף וועלכען עס זיינען געווען פערטראָטען 65 קאָאָפּעראַטיווע אונטערנעמונגען, צווישען זיי 29 פּראָדוקטיווע פעראיינען.

דעם 3טען סעפּטעמבער פון זעלבען יאָהר איז דער בייט־באַזאַר געווען ערעפענט און ער איז אין די ערשטע 4 חדשים געווען אין ערפאָלג. פאַר 600 פונט סטערלינג (3000 דאָל.) א וואָך, דורכשניטליך, זיינען דאָרט אויסגעביטען געוואָרען זאַכען אויף זאַ־כען. אַזוינע אינסטיטוטען האָבען זיך גענומען פערשפּרייטען. אוען אַליין האָט פאַר דעם מיט זיין גאַנצער ענערגיע אַגיטירט איבער'ן גאַנצען לאַנד. אָבער דיזער עקספּערימענט האָט זיך אין קורצען געענדיגט, ווי ער האָט געמוזט זיך ענדיגען, מיט א קראַך! עס האָט זיך באַלד ארויסגעוויזען, אז מען האָט אָנגעבראַכט זאַכען וועלכע מען דאַרף ניט און צוגענומען זאַכען וואָס זיינען נוצליך. דער גאַנצער פּלאַן צו וועלען רעגולירען די צירקולאַציע, דעם אויס־בייט פון זאַכען, ניט רעגולירענדיג די פערפערטיגונג פון די זאַכען ענטהאַלט אין זיך א ווידערשפּרוך. אויך איז פאַלש צו מיינען, אז מען קען אָבשאַפען דעם קאַפּיטאַליזם, ניט אָבשאַפענדיג דעם יסוד אויף וועלכען ער האַלט זיך: דאָס פּריוואַט אייגענטום אויף די פּראָדוקציאָנס מיטלען. אין בעסטען פאַל האָבען ביי די אַלע ארבייט־באַנקען און רעגירונג־וואַרקשטאַטען נור א גאַנץ קליינער טייל פון די ארבייטענדע כחות, הויפּטזעכליך פון האַנדוועורקער, געקענט בעשעפטיגט ווערן. די גרויסע קאַפּיטאַליסטישע אונטער־נעמונגען זיינען שטענדיג געבליבען ניט אָנגעריהרט דורך די אַלע זאָרטען עקספּערימענטען.

פאַר דעם קורצען צייטווייליגען ערפאָלג פון זיינע ארבייט־באַנקען האָט אוען געמוזט נאָכהער צאָהלען מיט יאָהרען פון ענט־טוישונג. זיין איינפלוס אויף דער ארבייטער־בעוועגונג איז גע־וואָרען קליין, זיינע בעציהונגען — ווייטע, כאָטש ביז'ן טויט איז ער געבליבען א הייסער איבערגעבענער פריינד פון די ארבייטענדע מאַסען.

די ענגלישע ארבייטער בעוועגונג האָט אונטערדעסען דורכגע־לעבט איהרע גלאַנץ־יאָהרען — דעם פּעריאָד פון טשאַרטיזם.

8טע לעקציע.

די טשארטיסטישע בעוועגונג

די טשארטיסטישע בעוועגונג שטעלט מיט זיך פאר דעם גלאנץ פעריאד אין דער געשיכטע פון דער ענגלישער ארבייטער בעוועגונג. זי האט אויסגעפילט דעם 2טען פערטעל פון 19טען יאהרהונדערט ניט נאר אין דער געשיכטע פון די ארבייטענדע קלאסען, נאר אויך אין דער אלגעמיינער געשיכטע פון ענגלאנד.

„די טשארטיסטען־בעוועגונג איז געוועזן — שרייבט פראפעסאר ברענטאנא — די ערשטע סאציאל־דעמאקראטישע בעוועגונג פון 19טען יאהרהונדערט, ד. ה. די ערשטע בעוועגונג, וואס איז געווען געטראגען פון דעם גרונד־געדאנק, אז די ארבייטער מוזען עראבערען די פאליטישע הערשאפט כדי צו קענען ארגאניזירען די פאלקס בעלי בית'שקייט דורך דער מלוכה אין די אינטערעסען פון די ארבייטער".

אלזא, דער תוך איז געווען די עראבערונג פון פאליטישער מאכט און הערשאפט, אבער דאס נאר אלס א מיטעל כדי צו קענען דורכפיהרען די סאציאל־עקאנאמישע רעוואלוציע. — אויף אזוי ווייט איז די בעוועגונג זעהר עהנליך און גייסטיג פערוואנדעט מיט דער מאדערנער אינטערנאציאנאלער סאציאליסטישער בעוועגונג.

אבער אין דער ווירקליכקייט איז די טשארטיסטישע בעוועגונג געווען אבגעשטאנען אין אלץ. קיינע פעסטע טעארעטישע יסודות האט זי ניט געהאט; די סאציאליסטישע צוקונפטס אידעאלען זיינען געווען ביי איהר ניט קלאר פארמירט. אויך איהר טאקטיק איז געווען זעהר ניט קיין בעשטימטע. זי איז דורכגעגאנגען פערשידענע עטאפען. זי האט זיך געווארפען, ווי אין א קדחת, צווישען הויכער בעגייסטערונג און אפאטיע, צווישען פאליטיש פארלאמענטארישע קאמפפס־מיטלען און פיזישע געוואלט־מיטלען. מען האט פיעלעס געפלאנעוועט. אבער אזוי ווי דער ארבייטער קלאס איז געווען ניט ארגאניזירט און גייסטיג ניט פארבערייט, האבען נאר ווייניגע פון די בעשלוסען געקאנט קרעפטיג דורכגעפיהרט ווערען. די שטארקייטען און שוואכקייטען פון דער טשארטיסטי־

שער בעוועגונג קומען דערפון וואָס זי איז געווען אַ מעכטיגער סטיכישער אויסברוך פון קלאַסען־קאַמפּף. די רעוואָלוציאָנערע כוואַליע איז דערפאַר געווען הויך און מעכטיג, זי האָט אָבער זיך געטראָגען בלינד, אָהן אַ קלאָרען, גענויען פּלאַן און וועג.

די טשאַרטיסטישע בעוועגונג האָט געהאַט צוויי־עראלייי וואָרצלען: פון אויבען אויף האָבען זיך געזעהן די וואָרצלען פון אַגיטאַציע און קאַמפּף פאַר די פּאָליטישע רעכטע אין דער פאָרם פון פּאַרלאַמענטאַרישע רעפאָרמען און דעמאָקראַטיזירונג פון וואַהל־רעכט. צוליעב דעם און אויף אַזוי ווייט איז דער אַרבייטער־קלאַס אין אָנפאַנג געגאַנגען האַנד אין האַנד מיט די מיטעל־קלאַסען פון דער בורזשואַזיע, וועלכע זיינען ביז דעם יאָהר 1832 אויך געווען בעראַבעוועט פון זייער וואַהלרעכט. אין יענעם ערשטען פּעריאָד זיינען געשאַפען געוואָרען פּאָליטישע יוניאָנס. די לאָנדאָנער „נאַציאָנאַלע יוניאָן פון אַרבייטער קלאַס“ איז אין יענעם ערשטען עטאַפּ געווען די הויפּט־טרעגערין פון דער בעוועגונג. ריעזיגע אַרבייטער פערזאַמלונגען און דעמאָנסטראַציעס זיינען געווען דער מיטעל. דאָך אַ מינאָריטעט האָט שוין יעמאָלט גענומען ריידען וועגען אַ בעוואָפענטען אויפשטאַנד, וועגען צוריקציהען דאָס געלד פון די ביינק. די רעגירונג האָט זיך דערשראָקען און דער רעפאָרם ביל פון לאָרד גריי, וואָס האָט געגעבען וואַהלרעכט צו די בעזיצער פון הייזער אין ווערטה פון 10 פונט סטערלינג (50 דאָל.) וועניגסטענס, איז געוואָרען אַ געזעץ אין זומער 1832.

די וואַהלען פון אויגוסט 1832 לויט דעם נייעם וואַהלרעכט, האָבען דורכגעריסען די פּאָליטישע וואָרצלען און קלאָר אַרויסגעבראַכט די צווייטע, די פּראָלעטאַריש־סאָציאַליסטישע וואָרצלען פון דער טשאַרטיסטען־בעוועגונג. דורך די וואַהלען און בעזונדערס נאָך די וואַהלען, ווען דער נייער פּאַרלאַמענט האָט מיט 501 געגען 22 שטימען געגעבען זיין הסכמה דער „פינאַליטעטעס ערקלערונג“ פון דעם הויפּט פון דער רעגירונג, לאָרד ראַסעל, ד. ה. צו דער ערקלערונג אַז מעהר קיין וואַהל־רעפאָרמען וועלען ניט זיין, — יעמאָלט איז די קלאַסען־ליניע צווישען אַרבייטער־קלאַס און די בורזשואַזע מיטעלקלאַסען געוואָרען שאַרף דורכגעצויגען. עס איז פון איצט אָן אַלץ מעהר און מעהר קלאָר געוואָרען פאַר די

ארבייטער, אז דער קאמפף פאר זייערע רעכטע איז א קאמפף גע־גען די הערשענדע בורזשואזע קלאסען און דאס הייסט א קאמפף געגען דער איצטיגער געזעלשאפטליכער ארדנונג. אט די סאציאליסטישע ענד־ציעלען פון דער טשארטיסטען בעוועגונג זיינען געווארען גאנץ בולט אין די נעקסטע איניגע יאהרען. און אויף דעם פעסטען, זיכערען גרונד פון אונאבהענגיגער ארבייטער פאליטיק מיט סאציאליזם אלס ענדציעל איז די טשארטיסטישע בעוועגונג אויסגעוואקסען.

די גרויסע ענטוישונג מיט די אויפטואונגען פון דער וואהל־רעפארם האבען, צייטווייליג פאראיבערגעהענד, געהאט די ווירקונג דאס אן אנטי־פארלאמענטארישע שטימונג האט זיך פערשפרייט צווישען די ארבייטער מאסען. זיי האבען יעמאלט גענומען זוכען די ישועה אין זייערע אייגענע עקאנאמישע ארגאניזאציעס. זיי זיינען געווארען ס י נ ד י ק א ל י ס ט י ש - א נ ט י - פ א ר ל א מ ע נ ט א ר י ש. די עקאנאמישע ארגאניזאציעס פון איינצעלנע פאכען („טרייד יוניאנס") פאר גע־גענזייטיגע הילף און פאר סטרייק־צוועקען, ווי אויך די ארגאניזאציעס פון פערשיעדענע פערבונדענע פאכען („די טריידס־יוניאנס") וואס זיינען ביז יעמאלט געווען פאליטיש נייטראל, זיינען געווארען איצט אנטי פארלאמענטאריש. די ארבייטער האבען געהאפט דירעקט דורך די עקאנאמישע ארגאניזאציעס, אין פערבינדונג מיט די קאאפעראציעס, צום סאציאליזם צו קומען. דער פעראייניג־טער קאנגרעס פון דיביידע זארטען ארגאניזאציעס, וואס איז אב־געהאלטען געווארען אין לאנדאן אין אקטאבער 1833, האט מיט זיך געבראכט א גרויסע אויפלעבונג. אין נאוועמבער 1833 האט מען שוין געהאט גערעכענט ארום 800,000 ארגאניזירטע ארבייטער. אין אט דער קאמפפס־אטמאספערע איז געשאפען געווארען די פאדערונג פון 8 שטונדיגען ארבייטס־טאג און די אידעע וועגען א גענעראל סטרייק, וואס וויליאם ווענבאו האט נאך אין יאהר 1832 גענומען פרעדיגען, איז איצט אויפגענומען געווארען אלס מיטעל צו צווינגען די קאפיטאליסטען נאכצוגעבען די פאדערונג. דער גענעראל סטרייק האט געזאלט אויסברעכען דעם 1טען מארץ 1834. מאריסאן און סמיט האבען געהייסען די הויפט פיה־

רער פון דעם פּעריאָד. א „גרויסע פעראייניגטע טריידס יוניאָן"
איז געשאַפען געוואָרען אין פעברואר 1834 וואָס זאָל סאַי די מיט־
לען, סאַי די מאַכט פון אַלע אַרבייטער אָרגאַניזאַציעס קאָנטראָ־
לירען. זי איז אָבער געווען א טויט־געבאָרען קינד. קאַפּיטאַל,
פּרעסע און רעגיערונג האָבען געזוכט דאָס קינד גלייך ביים געבורט
צו דערשטיקען. סטרייקס און באָיקאָטס האָבען איהרע שוואַכע
כחות אויסגעזויגען — גנב׳ישע בעאַמטע האָבען דאָס איבעריגע
אויפגעגעסען. פאַרביטערטע שטרייטיגקייטען האָבען שפּאַלטונגען
אַרויסגערופען. אין ווייניג וואָכען נאָך איהר געבורט איז דאָס
ריעזיגע קינד שוין טויט געווען; צוזאַמען מיט איהם זיינען אין
שטויב געזונקען די אַרבייטס־באַנקען; די קאָאָפּעראַטיווע אונטער־
נעהמונגען האָבען א שטאַרקען שטויס צוריק בעקומען; די קורצע
סינדיקאַליסטישע פאַזע פון דער בעוועגונג איז געווען געענדיגט.
געבליבען איז אַן אַלגעמיינע אַפּאַטיע און שטילשטאַנד און עס
איז נויטיג געווען צוויי יאָהר צייט צו קענען די מאַסען ווידער
אַריינציהען אין פּאָליטישע אינטערעסען. די ראָלע פון וועקער
און רופער צום קאַמפּף האָט איבערגענומען די לאָנדאָנער אַרביי־
טער אינטעליגענץ. זי האָט געפּרעדיגט די אָרגאַניזירונג פון פּראָ־
לעטאַריאַט אין א זעלבסטשטענדיגע אַרבייטער פּאַרטיי; פּאָליטי־
שע טעטיגקייט מיט סאָציאַליזם אַלס צוועק, א פריעדליכע ער־
ציהערישע טאַקטיק און די אָבהאַלטונג פון מאַסענפערזאַמלונגען מיט
אַרבייטער אַלס פּאָרזיצענדע. דער גייסטיגער פיהרער פון דער
בעוועגונג, מיט וועלכער עס הויבען זיך אָן די יאָהרען פון טשאַר־
טיזם אין ענגערן זינען, איז געווען וויליאַם לאָוועט
(געב. 8 מאַי 1800), און דער „לאָנדאָנער אַרבייטער פעראיין"
איז געווען די אָרגאַניזאַציע, וואָס האָט די ריכטונג פערטראָטען.
אין דער געשיכטע איז די ריכטונג פערבליבען אונטער דעם נאָמען
„די פּאַרטיי פון מאָראַלישער גוואַלט", וואָס דאָס בעדייט אַז זי
איז געווען א געגנערין פון יעדער גוואַלט־טאַקטיק.

לאָוועט איז געווען דער פערפאַסער פון טשאַרטער,
נאָך וועלכען די גאַנצע בעוועגונג רופט זיך. טשאַרטער — הייסט
א דאָקומענט, וואָס זיכערט געוויסע פונדאַמענטאַלע רעכט. אין
דער ענגלישער געשיכטע זיינען טשאַרטערס בעריהמט; די גרונד־

לאנגען פון די ענגלישע פרייהייטען זיינען ענטהאלטען אין גרויסען טשארטער "Magna Charta" לאוועט האט אט דעם פאפור־לערען נאמען איצט בענוצט פאר דער אגיטאציע און האט אין דער פארמע פון א געזעץ־פראיעקט — „דעם פאלקסטשארטער" פאר־מולירט די הויפט־פאדערונגען פון דער בעוועגונג. זיי זיינען ענט־האלטען אין פאלגענדע 6 פאראגראפען: 1) גלייכעס וואהלרעכט, 2) גלייכע איינטיילונג פון די פארלאמענטס קרייזען, 3) אבשאפונג פון צענזוס פאר די פארלאמענטס קאנדידאטען, ד. ה. יעדער ביר־גער זאל קענען זיין א קאנדידאט, 4) יעדען יאהר וואהלען צום פארלאמענט, 5) געהיימע אבשטימונג, 6) בעלוינונג פאר די פאר־לאמענטס־מיטגליעדער.

ווי איהר זעהט, איז דער טשארטער א ריין־פאליטישער דאָ־קומענט און האט פאר זיין צוועק נאר די דעמאקראטיזירונג פון פארלאמענט. ווען מיר דערמאנען זיך אבער אז פון 6,023,752 דערוואקסענע מענער איבער 21 יאהר אלט, וואס האבען יעמאלט געלעבט אין ענגלאנד, האבען נאר 840,000 געהאט שטימרעכט, דאן ווערט אונז פערשטענדליך פארוואס מען האט צוגעגעבען אזוי פיעל בעדייטונג צו די פאליטישע פאדערונגען. די פיהרער פון ארבייטער־קלאס אין ענגלאנד דעמאלט זיינען געווען זיכער — פונקט ווי שפעטער לאסאל — אז אויב מען זאל נאר געבען די ארבייטער גלייכעס וואהלרעכט, וועלען זיי האבען די מאיאָ־ריטעט אין פארלאמענט און בענוצען די פאליטישע מאכט פאר סאציאלע איבערבויאונג.

אויף א גרויסער פערזאמלונג אין לאנדאן דעם 29טען פעב־רואר 1837 איז דער טשארטער פארמולירט געווארען און עס איז בעשלאסען געווארען צו קלייבען אונטערשריפטען פאר מאסען־פעטיציעס מיט די פאדערונגען און זיי אריינשיקען אין פאר־לאמענט דורך די פריינדליכע ראדיקאלע דעפוטאטען. עס האט נאך אפילו גענומען גאנצע 14 חדשים ביז דער טשארטער איז ענדליך פערעפענטליכט געווארען. אבער אונטערדעסען איז שוין שטארק אגיטירט געווארען פאר איהם. דער גאנצער ארבייטער־קלאס איז געווען מאביליזירט.

דער רעזולטאט פון דער גרויסער בעוועגונג און אויפרעגונג

פון יאָהר 1838 איז געווען די צוזאַמענרופונג פון אַן „אַלגעמיינעם קאָנווענט פון די ארבייטענדע קלאַסען" וואָס איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין לאָנדאָן פון 4טען פעברואר 1839. דאָס איז געווען דער ערשער ארבייטס־פּאַרלאַמענט פון ענגלאַנד. צוליעב די גע־זעצליכע בעשרענקונגען האָט ער ניט געקענט בעשטעהן פון מעהר ווי 49 דעפּוטאַטען. געוועהלט זיינען אָבער געווען53 דעלעגאַטען, וועלכע האָבען זיך צוטיילט אין 3 פּראַקציעס: לינקע, רעכטע, צענטער. די רעכטע מיט קאָבעט און העדלי בראש זיינען געווען געגען יעדען ערנסטען קאַמפּף און שאַרפע ווערטער. זיי האָבען געוואָלט מען זאָל פערבלייבען אבסאָלוט לעגאַל. די גרויסע מעהר־הייט פון קאָנווענט, מיט אָ'קאָנער, לאָוועט, אָ'בראַין בראש, האָ־בען געבילדעט דעם צענטער. זיי זיינען געווען פאַר קאָנסטיטוציאָ־נעלע מיטלען, אָבער פאַר אַן ערנסטען קאַמפּף און שאַרפע אגיטאַ־ציע און אָ'קאָנער האָט זאָגאַר אַן אָפענעם קאַמפּף מיט דער רעגיע־רונגס־מאַכט בעטראַכט אַלס קאָנסטיטוציאָנעל. די לינקע מיט דר. טיילאָר, הארני און אנדערע האָבען געוואָלט אַן אָפענעם אויפ־שטאַנד.

די מיינונגס פערשידענהייטען האָבען אַלץ מעהר זיך צו־שפּיעלט אויפ'ן קאָנווענט, וועמעס זיצונגען האָבען זיך פאַרצויגען ביז דעם 14טען סעפּטעמבער. זיין הכנסה האָט דער קאָנווענט געהאַט פון דער „נאַציאָנאַלער רענטע", אַ פּאַרטיי־אָבצאָהלונג, וואָס פלעגט אריינקומען יעדע וואָך. פערהאַנדעלט געוואָרען זיי־נען נאָר 2 פראַגען: 1) וואָס פאַר מיטלען זאָל מען אָננעהמען אויב די פּעטיציע וועט צוריקגעוויזען ווערן? 2) ווי זאָל מען זיך שטעלען צו דער בעוועגונג און אגיטאַציע, וואָס איז אָנגעפיהרט געוואָרען צו יענער צייט זעהר שטאַרק פון בורזשואַזער זייט פאַר דעם פרייהאַנדעל און פאַר דער אָבשאַפונג פון אָבצאָהלונגען אויף תבואה? דער קאָנווענט האָט זיך ארויסגעזאָגט געגען אָט דער אגיטאַציע, ווייל זי שטערט דער בעוועגונג פאַר פּאָליטישע רעכט. די ערשטע פראַגע האָט קיין קלאָרע געמיינזאַמע לאָזונג ניט גע־קאָנט געפינען.

אונטערדעסען זיינען משולחים פון קאָנווענט ארומגעפאָהרען איבער'ן לאַנד אגיטירענדיג פאַר דער זאַמלונג פון אונטערשריפ־

טען, אזוי אז לאנגע וואכען נאכאנאנד איז דער קאנווענט געווען גאנץ שיטער בעזוכט. די לינקע: הארני, ריידער און ווארסדען, האבען סיסטעמאטיש אגיטירט אין לאנדאן פאר דער בעוואפנונג פון פאלק. ווייל דער קאנווענט האט זיך ענטזאגט זיי אויסצושליסען, האבען דריי בירמינגהאמער דעלעגאטען פון דער רעכטער פראקציע זיך צוריקגעצויגען. נאך זייער אוועקגעהן האט די גוואלט־טאקטיק אלץ מעהר אנהענגער געוואונען. ערטערוויין האט מען אנגעהויבען דאס פאלק צו בעוואפנען. זעהענדיג אז די לופט פון לאנדאן איז צו פול מיט עלעקטריע, האבען די אנהענגער פון לעגאלער טאקטיק דורכגעפיהרט, אז דער קאנווענט זאל דעם 13טען מאי 1839 אריבערציהען אין בירמינגהעם, וואו ער איז פון 50,000 ארבייטער ענטוזיאסטיש בעגריסט געווארען.

אין בירמינגהעם איז דער ערשטער אויפטו פון קאנווענט געווען צו פערעפענטליכען א מאניפעסט, אין וועלכען עס זיינען אויפגעווארפען געווארען פאלגענדע קאמפפסמיטלען: 1) ארויסציהען די געלדער פון די ביינק, וואס זיינען פריינדליך צום פאלק און צו פאדערן גאלד און זילבער אנשטאט פאפיר געלד; 2) די פראקלאמירונג פון „הייליגען חודש", ד. ה. פון א גענעראל סטרייק אין פערלויף פון א חודש און אז אין דער צייט זאלען קיין איינשיכור־ענדע געטראנקען ניט געטרונקען ווערען; 3) זיך צו ענטזאגען פון צאהלען רענט פאר וואהנונגען; 4) זיך צו בעזארגען מיט וואפען כדי צו קענען פערטיידיגען מיט גוואלט די רעכט און פרייהייטען; 5) אויפצושטעלען טשארטיסטישע קאנדידאטען; 6) צו האנדלען נאר מיט טשארטיסטען; 7) צו קעמפפען פאר דעם טשארטער מיט אלע מיטלען; 8) ניט צו לעזען קיין צייטונגען וואס זיינען פיינדליך צו דער בעוועגונג. — די ארבייטער איבער'ן לאנד האבען געדארפט אריינשיקען ענטפערס צי זיי זיינען געגרייט אויף דאס אלץ. דערווייל אבער האט דער קאנווענט אנגענומען די „ווייטער־דיגע מיטלען", וואס א'בראין האט פארגעשלאגען. זיי ערקלערען אז „פרידען, געזעץ און ארדנונג בלייבען דער מאטיוו פון קאנווענט". דאך אויב די שונאים וועלען געברויכען גוואלט, וועט געענטפערט ווערען מיט גוואלט.

עס האט ניט גענומען לאנג און אויך די בירמינגהעמער לופט

איז געוואָרען צו עלעקטריזירט פאַר'ן קאָנווענט. און נאָך דעם אָפענעם צוזאַמענשטויס דעם 4טען יולי צווישען די טשאַרטיסטען און דער רעגיערונגס־מאַכט, האָט דער קאָנווענט בעשלאָסען זיך צוריקצוציהען אין לאָנדאָן.

אונטערדעסען זיינען 1¼ מיליאָן פעטיציעס צוזאַמענגעקליבען געוואָרען און פון אַטוואוד אין פּאַרלאַמענט אריינגעבראַכט געוואָרען. דעם 12טען יולי האָט דער פּאַרלאַמענט פערהאַנדעלט די פראַגע: צי זאָל מען די פעטיציעס איבערגעבען צו אַ קאָמיסיע, אָדער זיי איינפאַך איגנאָרירען? מיט 235 געגען 46 שטימען איז בעשלאָסען געוואָרען זאָגאר צו קיין קאָמיסיע זיי ניט איבערצוגעבען.

די פעטיציע איז אַלזאָ דורכגעפאַלען און האָט קיין ווירקונג ניט געהאַט ניט אויף דער רעגיערונג, ניט אויף דעם פּאַרלאַמענט. נו איז ארויפגעשוואומען אויבען־אויף די פראַגע: וואָס טהוט מען איצט און האָט געפאָדערט פון קאָנווענט אן ענטפער אַ שנעלען, אַ פּראַקטישען און ענערגישען. דער קאָנווענט איז אָבער געווען אָבגעשוואַכט, ניט אייניג און האָט אויף קיין ענטשיעדענע טריט זיך ניט געקאָנט בעשליסען. מען האָט פיעל דעבאַטירט וועגען גענעראַל־סטרייק און סוף כל־סוף דאָך אָנגענומען אַ'בריינגס רעזאָלוציע, לויט וועלכען דער קאָנווענט בעשליסט ניט ארויסצורופען קיין גענעראַל־סטרייק. ביזדעם 14טען סעפּטעמבער האָבען זיך געצויגען די פערהאַנדלונגען און ענדליך האָט דער קאָנווענט זיך אויפגעלייזט מיט אַ דעקלאַראַציע וועגען „די רעכט פון די בריטישע בירגער", אַ פּאַפּירענע ערקלערונג אָהן אַ פּראַקטישען אינהאַלט. די פּאַרטיי פון פיזישען געוואַלט האָט בעקומען די אויבערהאַנד ביי די מאַסען און געהיימע קאָנספּיראַציעס וועגען אויפשטאַנדען האָבען זיך פערשפּרייט.

די רעגיערונג האָט זיך ניט בעגנוגט מיט צוריקווייזונג פון דער פעטיציע; אַ סדרה פון בלוטיגע פערפאָלגונגען, אַרעסטען, און פערבאָטען פון פערזאַמלונגען האָט זיך אָנגעהויבען. און בעזונדערס בלוטיג זיינען די פערפאָלגונגען געוואָרן נאָך דעם דורכפאַל פון דעם אויפשטאַנד אין ניופאָרט דעם 4טען נאָוועמבער 1834. פון אַפּריל 1893 ביז יוני 1840 זיינען אין ענגלאַנד 380 און אין וועלס

62 טשארטיסטישע פיהרער ארעסטירט, פראצעסירט און צום גרויסען טייל אין די געפענגניסען פארשטעקט געוואָרען.

דורך דעם דורכפאל פון דער פעטיציע פון איין זייט און פון די אויפשטאנדען פון דער צווייטער זייט, ווי אויך דורך דער גרויסער בלוט־אָבצאפּונג צווישען די פיהרער, איז די בעוועגונג געקומען צו א קריזיס, און אפּאטיע און שטילשטאנד האבען זיך פערשפּרייט. דאָך, דאָס האָט אנגעהאלטען ניט לאנג. אין מיטען פון 1840 האָט זיך אָנגעהויבען א נייע אויפלעבונג, און אלס רעזולטאט פון א קאָנפערענץ אין מאנטשעסטער איז געשאפען געוואָרען א נייע נאציאָנאלע טשארטיסטישע אָרגאניזאציע „די נאציאָנאלע טשאר־טער אסאָסיאציע" מיט א קלאָהר־אויסגעשפּראָכענער פריעדליכער טאקטיק.

די טשארטיסטישע בעוועגונג האָט בעקומען א נייע אויפלע־בונג. דער קאָנטראָלירענדער גייסט אין דיזען פעריאָד איז געווען בראָנעטער אָ'בראַין, ביי וועמען די סאָציאליסטישע אידעאלען און צוועקען זיינען געווען קלאָהרער אויסגעשפּראָכען ווי ביי אנדערע פיהרער. א פעטיציע וועגען בעפרייען די טשארטיסטישע פיהרער איז פארנאנדערגעשפּרייט געוואָרען. זי האָט באלד בעקומען 1,348,848 אונטערשריפטען. דעם 27טען מאי 1841 איז זי פאָר־געבראכט געוואָרען פאר'ן פארלאמענט און איז צוריקגעוויזען גע־וואָרען נאָר דורך די איין שטים פון ספּיקער ביי 58 געגען 58 שטימען.

די בעוועגונג האָט דאן בעקומען א נייע אישו. זי האָט זיך ארייינגעוואָרפען אין פּאָליטישען וואהל־קאמפּיין און די פראגען פון טאקטיק זיינען ארויפגעשוואומען. ביי די לאָנדאָנער ארבייטער איז געווען א שטימונג זיך צו דערנעהנטערן צו דער ראדיקאלער בורזשואזיע. אָ'קאָנאָר אָבער איז שארף געגען דעם ארויסגעטרע־טען און געפאָדערט מען זאָל שטימען פאר די טאָרים כדי צו ברע־כען די לאנג־אָנהאלטענדע רעגירונג פון די וויגס. א דריטע ריכ־טונג האָט פערטראָטען אָ'בראַין, וועלכער האָט געפאָדערט א שטרענג־אויסגעהאלטענע קלאסען־פּאָליטיק: די טשארטיסטען זאָלען אויפשטעלען אייגענע קאנדידאטען, אגיטירען און שטימען פאר זיי, כאָטש די מאסען האבען גאָר קיין וואהל־רעכט ניט, נאָר לשם

אגיטאַציע. און וואו עס זיינען דאָ טשארטיסטישע וואהל־בערעכ־טיגטע זאָלען זיי אונטערהאַנדלען מיט איינע פון די פאַרטייען, וואָס וויל מאַכען בעסערע פערשפּרעכונגען.

געזיעגט האָט די טאַקטיק פון אָ'קאָנאָר. די טשארטיסטען האָבען געשטיצט די טאָרים, און אָט די ערגסטע שונאים פון פאָלקס־פרייהייטען און פאָלקס־רעכט זיינען מיט הילף פון די טשארטיסטי־שע שטימען געקומען צו מאַכט. דער טשארטיזם אָבער איז ארויס א געשלאָגענער מאַראַליש און מאַטעריעל, און עס האָבען באַלד זיך אָנגעהויבען פערדעכטיגונגען, רייסערייען און געגענזייטיגע בע־שולדיגונגען. אָ'בראַין און לאָוועט זיינען אָן א זייט פערשטופּט געוואָרען און אָ'קאָנאָר איז געוואָרען דער דיקטאַטאָר פון דער בע־וועגונג אין די נעכסטע איניגע יאָהרען ביז צו איהר ענד.

דער פּראַקטישער צוועק פון דער בעוועגונג איז געוואָרען א צווייטע פּעטיציע פאַר דעם פאָלקס־טשארטער. זי האָט באַלד בע־קומען 3,315,752 אונטערשריפטען. כדי איהר איבערצוגעבען דעם פּאַרלאַמענט איז א צווייטער קאָנווענט צוזאַמענגערופען געוואָ־רען. ער איז אָבגעהאַלטען געוואָרען צווישען 12־טען אַפּריל און 12טען מאַי 1842.

דעם 2טען מאַי איז די פּעטיציע אריינגעבראַכט געוואָרען אין פּאַרלאַמענט. די פאָדערונגען זיינען געוועזען צוויי: 1) מען זאָל אָננעהמען די פּעטיציע, 2) מען זאָל אויסהערען די פערטרעטער פון דער בעוועגונג. מיט 287 געגען 49 שטימען זיינען די פאָדע־רונגען צוריקגעוויזען געוואָרען. די בעוועגונג האָט דערמיט בע־קומען א צווייטע גרויסע נידערלאַגע. דאָך, דוקא באַלד נאָך דיזער צווייטער נידערלאַגע איז געקומען, אין אויגוסט 1842, דער העכ־סטער פּונקט פון דער טשארטיסטען בעוועגונג.

אין לאַנד האָט דעמאָלט געהערשט א טרויעריגע צייט. א שווידערליכער קריזיס האָט געבושעוועט. דער ארבייטס־לוין איז געזונקען, עלענד און נויט זיינען געווען אונערטרעגליך, די ארביי־טער זיינען געווען פערצווייפעלט, און זיי האָבען זיך דערפאַר אָנ־געכאַפּט אָן דער אידעע, דורך א גענעראַל־סטרייק צו צווינגען א ראַ־דיקאַלע פערבעסערונג אין זייער לאַגע. אויף אזא אופן איז די

אידעע פון אַ „הייליגען חודש" געקומען צו פערווירקליכונג גאָר פון דער זייט, מצד פון די עקאָנאָמישע אָרגאַניזאַציעס.

דעם 9טען אוגוסט האָט דער סטרייק זיך אָנגעהויבען אין עשטאָן. גרויסע גרופּען אַרבייטער האָבען גענומען אַרומציהען פון שטאָדט צו שטאָדט, פון אָרט צו אָרט, פאָדערענדיג איבעראַל די ערקלערונג פון סטרייק. מאַנטשעסטער איז באַלד צוגעשטאַנען. אויך אַנדערע געגענדען זיינען צוגעשטאַנען. די טשאַרטיסטען פיה־רער האָבען דיזען גענעראַל־סטרייק פאַר זייער בעוועגונג אויסגע־נוצט. זיי זיינען אָבער געבליבען זייטיגע. אַלס טשאַרטיסטישער קאַמפּפס־מיטעל איז דער סטרייק אָפיציעל ניט ערקלערט געוואָרען און פאַר זיין ערפאָלג איז פון טשאַרטיסטישער זייט ווייניג געטהאָן געוואָרען. און ווען די אין מאַנטשעסטער פערזאַמעלטע פיהרער האָבען די פראַגע פערהאַנדעלט אויף אַ קאָנפערענץ איז מען צו קיין איינינונג ניט געקומען, און מעהר ווי אַ סימפּאַטי־רעזאָלוציע פאַר דעם סטרייק ניט געקאָנט אויפטהאָן...

צו־ענד פון אויגוסט האָט דער סטרייק גענומען איינלעשען. פאַר דער טשאַרטיסטישער בעוועגונג האָט ער קיין אַנדער זאַך ניט געבראַכט ווי אַ נייע סדרה פון פערפאָלגונגען. אַ ריעזען־פּראָצעס איז געמאַכט געוואָרען געגען 1500 פּערזאָן, פון וועלכע 657 זיינען פאַר דעם געריכט פון געשוואָרענע געבראַכט געוואָרען. אַן אַל־געמיינע דעמאָראַליזאַציע און צופאַל פון דער בעוועגונג האָבען ניט געלאָזען לאַנג אויף זיך וואַרטען. פיעל זיינען אַרויסגעריסען געוואָרען פון דער בעוועגונג; אַנדערע זיינען אַליין אַוועק. אָ'קאָנאָר האָט אויף זיינע פּלייצעס געזוכט ווייטער צו טראָגען און צו רע־אָרגאַניזירען. ער אַליין האָט זיך אָבער פערפּלאָנטערט אין פּלע־נער וועגען קאָאָפּעראַטיוו־קאָמוניסטישע קאָלאָניעס, און אַ לאַנד־באַנק. 57,000 אַרבייטער און טשאַרטיסטען האָבען זייערע אָרימע סענטען אין דער באַנק אַריינגעלייגט, און ביז פעברואַר 1848 זיינען 96,000 פונט (800,000 דאָל.) איינגעצאָהלט געוואָרען אין באַנק, כאָטש אינגאַנצען האָבען פון די 75,000 אַנטיילנעהמער קוים 230 זיך בעזעצט אויף ערד. אַ באַנקראָט אַ פינאַנציעלער און מאָראַלישער האָט געמוזט זיין דער רעזולטאַט פון דער אוטאָפּיע.

דער טשאַרטיזם, פאַרמישט מיט אָ'קאָנאָר'ס לאַנד־אוטאָפּיע,

האָט געשלעפּט אַ טרויעריגע עקזיסטענץ ביז דעם יאָהר 1848. צו יענער צייט האָט זיך גענומען פיהלען אַ נייע אויפלעבונג. אַ נייער קאָנוועגט איז צוזאַמענגערופען געוואָרען, אַ נייע — דריטע — פּעטיציע וואָס האָט געזאָלט ענטהאַלטען 5,700,000 אונטערשריפּ־טען האָט געזאָלט געבראַכט ווערען דעם 10טען אַפּריל 1848 אין פּאַרלאַמענט, געטראָגען פון אַ ריעזען־צוג פון 150,000 מענער. אָט די לעצטע אויפלעבונג איז אָבער געווען דער לעצטער לעבענס־הויך פון דער בעוועגונג. קודם כל האָט זיך אַרויסגעוויזען אַז באמת זיינען נאָר 1,975,469 עכטע אונטערשריפטען, די איבעריגע — געפאַלשעוועטע, און די 100,000 קעפּיגע מאַסע וואָס האָט געזאָלט די פּעטיציע בעגלייטען האָט אַ'קאָנאַר אַליין אהיים געשיקט מיט תחנונים און אָבגעפיהרט די פּעטיציע אויף דראָזשקעס.

אָט דער 10טער אַפּריל איז געווען דער טויט־קלאַפּ פאַר זיין פיהרערשאַפט, און ווען דער נעקסטער זומער האָט דערצו נאָך גע־בראַכט דעם באַנקראָט פון זיינע לאַנד־אונטערנעהמונגען איז זיין האַרץ צובראָכען געוואָרען און זיין גייסט האָט זיך פערפינסטערט. אין משוגעים־הויז האָט ער זיין לעבען געענדיגט.

דער טשאַרטיזם האָט נאָך איניגע יאָהרען געצויגען אַ שאָטען־לעבען. ער איז אָבער אַלץ מעהר געזונקען אין איינפלוס און בע־בעדייטונג. די טאַקטיק פון בונטען האָט געבראַכט אַ גאָרילאַ קריעג צווישען די פיהרער און דער רעגיערונג, און די פיעלע אַרעס־טען און פּראָצעסען האָבען די לעצטע כחות פערשלונגען.

אין יאָהר 1854 איז דער טשאַרטיזם אין גאַנצען אַרונטער פון דער ביהנע, און צוזאַמען מיט איהם האָט דער ענגלישער פּראָ־לעטאַריאַט פאַר יאָהרצעהנדליגע אויפגעגעבען אַלע פּאָזיציעס פון אַ זעלבסשטענדיגער, קאַמפּף־פיהרענדער פּאַרטיי און איז געוואָרען אַ נאָכשלעפּער נאָך דער ליבעראַלער פּאַרטיי. און יאָהרצעהנדליגע זיינען אַוועק. די סאָציאַליסטישע בעוועגונג איז אויפגעשטאַנען און געוואַקסען אין אַלע לענדער פון אייראָפּאַ. נאָר די קאַפּיטאַ־ליסטיש פּאָרטגעשריטענסטע ענגלאַנד איז ניט געווען בכח צו שאַ־פען קיין סאָציאַליסטישע פּאַרטיי, און דער גרויסער ענגלישער פּראָלעטאַריאַט האָט ניט געהאַט קיין מוטה און זעלבסט־בעוואוסט־זיין זיך צו שטעלען פּאָליטיש אויף אייגענע פיס. אָט אַזוי האָט

דער קורצער גלאנצפעריאָד זיך געענדיגט מיט א לאנגען פעריאָד פון א שווערער כראָנישער קראַנקהייט. ערשט דאָס ענד פון 19־טען יאהרהונדערט האָט די היילונג און א נייע אויפלעבונג געבראכט.

9טע לעקציע.

דער דייטשער עמיגראַנטען־סאָציאַליזם

פיעל שפּעטער ווי ענגלאַנד און פראַנקרייך איז דייטשלאַנד ארויף אויפ'ן וועג פון קאַפּיטאַליסטישער ענטוויקלונג. נאָך אין 2טען פערטעל פון 19טען יאהרהונדערט איז דייטשלאַנד פּאָליטיש־יורידיש און סאָציאַל־עקאָנאָמיש געוועזן אַלטמאָדיש, האַלב־פעאָדאַל געבויט. צעריסען אין עטליכע און דרייסיג קלענערע און גאָר קליינע מלוכות, האָט דאָס דייטשע פאָלק געהאַט צו טראָגען אויף זיך דעם שווערען יאָך פון עטליכע און דרייסיג דעספּאָטען, „פון וועלכע די קלענסטע זיינען געוועזן פּונקט אַזוינע זעלבסטהערשער ווי די גרעסטע", און אַט אין די פיעלע קליינע דעספּאָטיען האָט גע־הערשט אַ פינסטערע רעאַקציע און דאָס פּאָליטישע לעבען איז גע־וועזן דערשטיקט. דער איינצעלנער עלעמענט פון דער בעפעלקערונג וואָס האָט געהאַט דעם מוטה דעם קאָפּ אויפצוהייבען, די אַקאַדע־מישע יוגענד, איז נאָך דעם יאָהר 1819, נאָך דער ערמאָרדונג פון שפּיאָן קאָצעבו דורך'ן סטודענט זאנד, אין ארעסטאַנטישע קייטען איינגעשמידט געוואָרען.

אויך די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג איז דורך די פּאָליטישע רע־אַקציע געשטערט און צוריקגעהאַלטען געוואָרען. מיט דער אויס־נאַהם פון די פּראָווינצען אויפ'ן לינקען ברעג פון רהיין איז דער פעאָדאַלער עקאָנאָמישער בנין נאָך ניט געוועזן אין גאַנצען צו־שטערט. אָבגעשטאַנענער פאַר אַלעמען איז געוועזן די גרעסטע פון אַט די מלוכות, פּרייסען. מעהר ווי דריי־פערטעל פון דער בעפעלקערונג פון פּרייסען און מעהר ווי צוויי־דריטעל פון דער בעפעלקערונג פון גאַנץ דייטשלאַנד האָבען נאָך געלעבט צו־לאַנד. אין די שטעדט האָט די גרענדע געפיהרט דאָס האַנדווערק, וואָס איז נאָך געוועזן אָרגאַניזירט אין צעכען און וואָס איז אין 1830 געשטאַנען נאָך אויף דערזעלבער מדרגה פון ענטוויקלונג ווי אין יאָהר 1800. דאָס זיינען געוועזן קליינינקע, אָבגעשטאַנענע אונטער־נעהמונגען, וואו די צאָהל געזעלען איז געוועזן ניט גרעסער ווי די צאָהל פון בעלי־בתים. די התחלות פון קאַפּיטאַליזם האָבען זיך

קאָנצענטרירט אין דער הויז־אינדוסטריע. אין מזרח־דייטשלאַנד זיינען עס געווען די פּראָווינצען שלעזיען און דאָס קעניגרייך זאַקסען וואָס זיינען אַריינגעצויגען געוואָרען אין קאַפּיטאַליסטישען ראָד דורך דער וועבער־אינדוסטריע, העכער, סאַי אין עקאָנאָמישער ענטוויקלונג און סאַי אין די פאָרמען פון דער אינדוסטריע זיינען געשטאַנען נאָר די רהיין־פּראָווינצען.

די פראַנצויזישע רעוואָלוציע פון 1830 האָט דעם רעאַקציאָנערען דייטשען זומפּ אביסעל אויפגעטרייסעלט. אין די קלענערע פון די עטליכע און דרייסיג דעספּאָטיען זיינען פאָרגעקומען אַרבייטער אונרוהען, מאַשינען זיינען צושטערט געוואָרען. אין די דרום־דייטשע מלוכות, אין באַדען, העסען און אין דער פּאַלץ, האָבער זאָגאַר טיעפער און ברייטערע רעוואָלוציאָנערע בעוועגונגען אויסגעבראָכען. זיי האָבען געטראָגען אַ קליין־בירגערליכען כאַראַקטער. אין פּאַלץ איז דער שריפטשטעלער ווירטה געווען דער פיהרער. דאָס מאָטאָ איז געווען: די אָרגאַניזאַציע פון אַ דייטשער אימפּעריע אין דעמאָקראַטישען זינען. דאָך די בעוועגונגען האָבען געהאַט גאַנץ קורצע טעג. צום לעצטען איז זי אויפגעפלאַקערט געוואָרען אין העסען, וואו דער 20־יעהריגער סטודענט געאָרג ביכנער איז געווען דער פיהרער און האָט אָרגאַניזירט געהיימע רעוואָלוציאָנס־געזעלשאַפטען פון די בויערען. דאָך באַלד זיינען אויך די לעצטע האַלעוועשקעס פון די רעוואָלוציאָנערע אויסברוכען אויסגעלאָשען געוואָרען און וויעדער איז אין דייטשלאַנד געוואָרען שטיל און טוידט ווי אויף אַ בית־עלמין.

אַ נייע אויפלעבונג האָט זיך גענומען הערען פון דער ליטעראַטור. „יונג־דייטשלאַנד“, מיט היינע, בערנע, פּלאַטען בראש, האָבען גענומען וועקען דאָס דייטשע פאָלק פון זיין גייסטיגער און פּאָליטישער פערגליווערונג. דאָך זיי האָבען זייער וועקונגס־אַרבייט געמוזט טהאָן פון אויסלאַנד. פון דאָרט איז דאָס פרייע וואָרט אַלס קאָנטראַבאַנד אַריינגעשמוגעלט געוואָרען איבער'ן דייטשען גרענעץ און פון דאָרט זיינען אויך אויפגעקומען אין דייטשלאַנד די התחלות פון אַ פּראָלעטאַרישער בעוועגונג. די פינסטערע רעאַקציע האָט ניט נאָר די גרעסטע שריפטשטעלער און דענקער, ווי היינע, בערנע און מאַרקס אין אויסלאַנד געטריבען.

אויך האַנדווערקער און געזעלען האָבען מאַסענווייז געשטרמט אין אויסלאַנד, צום טייל צוליעב דער פּאָליטישער רעאַקציע און צום טייל דורך דער עקאָנאָמישער נויט. טויזענדער פון זיי האָבען זיך געפונען אין פּאַריז און אין דער שווייץ, און דאָרט שפּיעלען זיך אָפּ די ערשטע קאַפּיטלאַך פון דער געשיכטע פון דייטשען סאָציאַליזם, וועלכער איז געווען אין יענער עפּאָכע הויפּטזעכליך אַן עמיגראַנטען־סאָציאַליזם, און איז געקומען פון דעם בונד צווישען די צוויי עמיגראַנטען־עלעמענטען: דער אינטעליגענץ און האַנדווערק.

די ערשטע פעדים פון דעם דייטשען עמיגראַנטען־סאָציאַליזם ציהען זיך פון פּאַריז — דעם צענטער פון רעוואָלוציע און אויפקלערונג —. דאָרט איז אין אָנפאַנג פון די 30־ער יאָהרען געגרינדעט געוואָרען אַן אָפענער ליבעראַלער „דייטשער פאָלקס־פעראיין", אַן וועלכען עס האָבען זיך אָנגעשלאָסען פיעל אַרבייטער. נאָכדעם ווי דער פעראיין איז פון דער פראַנצויזישער רעגיערונג אויפגעלייזט געוואָרען, האָבען די מיטגלידער געגרינדעט אין יאָהר 1834 אַ געהיימע אָרגאַניזאַציע, „דעם בונד פון פּאַריאַגטע" („בונד דער געעכטעטען"). זיין צוועק איז געווען, לויט זיינע סטאַטוטען די בעפרייאונג און ווידערגעבורט פון דייטשלאַנד; בעגרינדונג און אָנהאַלטונג פון סאָציאַלער און פּאָליטישער גלייכהייט, פרייהייט און בירגערליכע גוטע זיטען. דאָס איז געווען אַ צענטראַליסטיש אויפגעבויטע געהיימע בונטען־געזעלשאַפט, נאָכגעשניטען נאָך דער פראַנצויזישער „געזעלשאַפט פאַר מענשענרעכט". אָנגעפיהרט איז זי געוואָרען פון צוויי פּראָפעסאָרען, ווילהעלם שוסטער און יאַקאָב װענדיי. אַ שטרענגע דיסציפּלין איז געווען איינער פון די הויפּטגעבאָטען. די מיטגלידערשאַפט איז בעשטאַנען פון עטליכע הונדערט אין פּאַריז וואָהנענדע און וואַנדערנדע האַנדווערקער געזעלען. אַט די וואַנדערנדע מיטגלידער האָבען געשלאָסען פערבינדונגען און אָנגעהאַלטען די בעציהונגען פון „בונד" מיט אַ רייהע גרויסע שטעדט אין דייטשלאַנד. זייער אָרגאַן, „די געעכטעטע", ארויסגעגעבען פון װענדיי, האָט געפּרעדיגט אַ נעפּעלדיגען רעליגיעזען געפיהל־סאָציאַליזם.

קוים צוויי יאָהר האָט עקזיסטירט דער „בונד פון די פערפאָלגטע"; זיין צופאַלען האָט זיך אָנגעהויבען בעת שוסטער מיט די פראַ־

לעטאַרישע עלעמענטען האָבען אין יאָהר 1836 זיך אָבגעשפּאָלטען צוליעב פּרינציפּעלע מיינונגס פערשידענהייטען אויף אַלס פּראָטעסט געגען דער שטרענגער דיסציפּלין און האָבען געגרינדעט דעם „בונד פון גערעכטע" מיט דעמאָקראַטישע סטאַטוטען. דאָך אויך די נייע אָרגאַניזאַציע האָט געמוזט צוליעב פערפאָלגונגען זיך פערוואַנדלען אין אַ געהיימע געזעלשאַפט און זי האָט זיך אָנגעשלאָסען אָן אַן אַנדער פראַנצויזישער קאָנספּיראַטיווער אָרגאַניזאַציע, „די געזעלשאַפט פון סעזאָנען". זי איז אין יאָהר 1839 אַריינגעצויגען געוואָרען אין אַ פּראָצעס געגען יענער געזעלשאַפט און איז דערפאַר געוועזען געצוואונגען זיך אַריבערצוטראָגען אין לאָנדאָן.

אויך אין דער שווייץ איז אין יאָהר 1834 ענטשטאַנען די ערשטע אָרגאַניזאַציע פון דייטשע עמיגראַנטען „דאָס יונגע דייטשלאַנד" —. זי איז געווען צוגעשניטען נאָך דעם מוסטער פון די אַנדערע אָרגאַניזאַציעס, וועלכע דער איטאַליענער רעוואָלוציאָנער מאַזיני האָט געגרינדעט פאַר ריין־רעוואָלוציאָנערע, ניט־סאָציאַליסטישע צוועקען. די יונג־דייטשלאַנד האָט געגרינדעט אויך אָפענע „לעגאַלע" אַרבייטער בילדונגס און אונטערהאַלטונגס פעראיינען. דאָך צו ענדע פון די 30־ער יאָהרען איז דער גלאַנץ־פּעריאָד פון יונג־דייטשלאַנד שוין געווען פאָריבער און די לעגאַלע פעראיינען זיינען געווען פערמאַכט.

די אויפלעבונג און די ווייטערדיגע ענטוויקלונג פון דייטשען עמיגראַנטען סאָציאַליזם, סיי אין דער טעאָריע, סיי אין דער פּראַקטיק, איז פערבונדען מיט דעם נאָמען ווילהעלם ווייטלינג (געב. 5טען אָקטאָבער 1808 ; געשטאָרבען 15טען יאַנואַר 1871). ווייטלינג שטעלט מיט זיך פאָר „די פערקערפּערונג פון דעם סאָציאַליזם פון די האַנדווערקעריונגען". אַליין אַ קינד פון דעם קלאַס, אַ שניידער־געזעל, וואָס האָט זיין ערציהונג דורך זעלבסטבילדונג אין דער פרעמד זיך ערוואָרבען, איז ער אין יאָהר 1838 אַרויסגעטראָטען אין פּאַריז מיט זיין ווערק „די מענשהייט ווי זי איז און ווי זי זאָל זיין", און שפּעטער מיט דעם הויפּט־ווערק, וואָס ענטהאַלט זיין קאָמוניסטישע סיסטעם „גאַראַנטיען דער האַרמאָני און פרייהייט". נאָך דעם בעפעל אויפ'ן „בונד פון די גערעכטעטע" איז ער אין יאָהר 1840 אַריבערגעצויגען אין דער שווייץ און גלייך

דאָרט געגומען זוכען צו שאַפען אַ בעוועגונג צווישען די עמיגראַנ־טישע דייטשע האַנדווערקער. לייכט איז איהם ניט אָנגעקומען, דאָך ביסלעכווייז איז איהם געלונגען צו גרינדען אין פערשיעדענע שטעדט פון דער שווייץ אַ „בונד פון גערעכטעטע". זיי האָבען אייַנע די אַנדערע גערופען ברידער; זיך מתחייב געווען צו זיין עהרליך, ריין, בעשיידען, אייַנגעהאַלטען אין געגוס, צו שטודירען, צו מאַכען פּראָפּאַגאַנדאַ א. אז. וו. די געהיימע אָרגאַניזאַציעס האָבען גע־גרינדעט עפענטליכע בילדונגס און אַנדערע ארבייטער פעראייַנען און דאָרט געווערבט נייע מיטגליעדער פאַר זיך.

וויטלינגס אָרגאַניזאַטאָרישע טעטיגקייט האָט געהאַט אַ בע־דייטענדען ערפאָלג, הויפּטזעכליך צווישען די עמיגראַנטישע האַנדווערקער. אויך זיין טעאָריע איז געווען צוגעשניטען נאָך דעמזעלבען קלאַס. אַלס קינד פון פּראָלעטאַריאַט האָט וויטלינג ניט געקאָנט מיטמאַכען דעם קינדערשען שפּיעל פון בויען די האָפ־נונגען פאַר בעפרייאונג פון די אונטערדריקטע אויף די רייכע און זאַטע אונטערדריקער, ווי עס האָבען געטהאָן זיינע לעהרער, די פראַנצויזישע אוטאָפּיסטען. פאַר איהם איז געווען קלאָר, אַז די בעפרייאונג מוז קומען פון פּראָלעטאַריאַט אַליין. ער אַנערקענט דעם פּאָליטישען ווי עקאָנאָמישען קאַמפּף. אָבער די ראָלע פון מאָדערנעם פּראָלעטאַריאַט איז איהם נאָך פרעמד. זיינע רעוואָ־לוציאָנערע האָפנונגען בויט ער ניט אויף דער פערשטאַרקונג פון פּראָלעטאַריאַט, נאָר אויף זיין וואַקסענדער פעראַרימקייט. אין דער פערצווייפלונג זעהט ער דעם טרייבענדען רעוואָלוציאָנערען כח. און דערפאַר האָט ער ערוואַרט גוטעס זאָגאַר פון לומפּען־פּראָלעטאַריאַט און פון גנבים. זיין סיסטעם אַליין איז אויפגע־געבויט פון די אוטאָפּיסטישע גרונדשטיינער: זיין קריטיק פון דער איצטיגער געזעלשאַפט ווערט געפיהרט פון מאָראַלישען שטאַנד־פונקט, ווי ביי יענע; די געזעלשאַפטליכע אונאָרדנונגען קומען פון דער שטערונג פון גלייכגעוויכט צווישען פערלאַנגען און פעהיגקיי־טען. ער וואַרפט אויף אַ פּלאַן פון אַ נייער געזעלשאַפט, בראש פון וועלכער עס זאָל שטעהן אַ „טריאָ", אַ ראַט פון 3 מענער, וואָס זאָלען זיין פילאָזאָפען, דאָקטוירים און מעכאַניקער.

די שווייצער יאָהרען זיינען געווען דער גלאַנץ־פּעריאָד אין

וויטלינגס לעבען. זיינע אָרגאַניזאַציעס האָבען זיך צושפּרייט, זיין פּאָפּולאַריטעט איז געוואַקסען ווייט איבער די גרענעצען פון דער שווייץ. זיינע שריפטען זיינען געוואָרען שטאַרק פערברייט. דאָס אַלץ האָט וויטלינגען אַביסעל דעם קאָפּ פערדרייט. עס האָט אויף זיך גענומען קוקען ווי אויף א מין „צווייטען משיח", א נייעם יעזוס קריסטוס. און אין אָט דער שטימונג האָט ער אָנגעשריבען „דעם ספר הברית פון אָרימע בעלי־חטאים" („דאָס עוואַנגעליום דער אָרמען זינדער"). מיט הונדערט ציטאַטען בעווייזט ער אַז זיינע לעהרען שטימען מיט קריסטוס' תורה. ער זוכט צו בעווייזען אַז די רעליגיע מוז בענוצט ווערען כדי די מענשען צו בעפרייען. ער נעהמט אין שוץ דעם „ערשטען משיח", יעזוס'ן, און פּרעטענדירט צו זיין דער צווייטער משיח, וואָס קומט איבערצובויען די גצזעלשאַפט אויף די יסודות פון דער קאָמוניסטישער תורה.

דער ערשטער פּראָספּעקט וועגען דער שריפט האָט אַרויסגערופען די בייזקייט פון די גלחים, דאָנאָסען זיינען דערלאַנגט געוואָרען, אַז ער לעסטערט דאָרט גאָט, בעפאַלט אייגענטום א. ז. וו. וויטלינג איז אַרעסטירט, פּראָצעסיט און פער'משפט געוואָרען צו 10 חדשים טורמע. נאָך דער בעפרייאונג האָט מען איהם אַרויסגעשיקט אין פּרייסען. דאָרט האָט מען איהם געהאַט אָבגעגעבען פאַר א סאָלדאַט, נאָר מען האָט איהם געמוזט אַרויסלאָזען צוליעב דעם, וואָס ער האָט קערפּערליך ניט געטויגט דערצו. דער סוף איז געוועזען אַז ער איז אָבגעפאָהרען אין לאָנדאָן, פון דאָרטען שפּעטער אין אַמעריקאַ. די קאָמוניסטישע בעוועגונג פון דער שווייץ האָט צוזאַמען מיט וויטלינגען דעם קריזיס דורכגעמאַכט, זי האָט געהאַט אַריבערצוטראָגען שווערע פערפאָלגונגען; האָט די ערשטע צייט נאָך געבליהט, אָבער באַלד גענומען פערפלאַכען און געהן צוריק.

אין דייטשלאַנד גופא האָט דער „בונד פון גערעכטע" ניט געקענט אָנפיהרען קיין ברייטע פּראָפּאַגאַנדאַ. דאָך די עקאָנאָמישע ענטוויקלונג האָט דאָרט דאָס איהריגע געטאָן און לאַנגזאַם פאָרבערייט א באָדען פאַר א סאָציאַליסטישע אַרבייטער בעוועגונגס־אינדוסטריע און גרויס האַנדעל האָבען גענומען זיך פער־

שפּרייטען; גרויס־שטעדט האָבען זיך גענומען בעווייזען. צוזאַמען דערמיט האָבען אַלץ שווערער זיך אַנגערוקט די שאָטענזייטען פון אויפקומענדען קאַפּיטאַליזם, די הויז־אינדוסטריעלע האָבען אם שווערסטען עס געפיהלט און די שלעזישע וועבער זיינען געזונקען אין די טיעפסטע טיעפענישען פון עקספּלואַטאַציע, עלענד און הונגער. באַלד האָט גאַנץ דייטשלאַנד געהערט וועגען די שרעקענס פון זייער נויט. אין זייער פערצווייפלונג, אָהן אָרגאַניזאַציעס, אָהן קאַמפּפס־מיטלען, אָהן רעכטע, האָבען זיי מאַסענווייז גענומען אויסוואַנדערען און די פערבליבענע האָבען זיך געכאַפּט צו הונגער־בונטען. דער גרעסטער פון די הונגער־בונטען איז פאָרגעקומען אָנפאַנג יוני אין די וועבער־דערפער פּעטערסוואַלדאו און לאַנגענביעלאו. דיזע בונטען, צוזאַמען מיט דער צושטערונג פון פאַבריקאַנט צוואַנציגער'ס הויז, זיינען אַזוי פּרעכטיג געשילדערט אין הויפּטמאַנ'ס דראַמאַ „די וועבער“.

די הונגער־אויפשטאַנדען זיינען באַלד אין בלוט דערטרונקען געוואָרען און אַ העץ־יאַגד נאָך די אומגליקליכע האָט זיך אָנגעהויבען. זיי האָבען אויך גאָר קיין שייכות צום קאָמוניזם ניט געהאַט. אָבער דער אָבקלאַנג פון זייער אויפשטאַנד האָט זיך געהערט ווייט און ברייט איבער דייטשלאַנד.

דאָך אויב דייטשלאַנד האָט צו יענער צייט, פאַר דער רעוואָלוציע פון 1848, נאָך ניט געהאַט קיין סמנים זאָגאַר פון אַ סאָציאַליסטישער ארבייטער בעוועגונג, האָט זי שוין געהאַט אַ גאַנצע רייהע פון סאָציאַליזמען. מיר געפינען אין „קאָמוניסטישען מאַניפעסט“ אַ קריטיק — און זעהר אַ בייזע, אַ פערניכטענדע — געגען די זאָרטען סאָציאַליזמען וואָס זיינען געשאַפען „פון דייטשע פילאָזאָפען, האַלב פילאָזאָפען און שייןגייסטער“ און וועמעס שאַפונגען עס געהערען „מיט וועניג אויסנאַהמען צו דער שמוץ־ליטעראַטור“. עס האָט דאַן עקזיסטירט „אַ קריסטליך פעאָדאַלער סאָציאַליזם“, אַ „בורזשואַזער סאָציאַליזם“, אַ „פילאָזאָפיש־מפונק'־שער סאָציאַליזם“, אַ „שטאַאַטס סאָציאַליזם“. אַ גאַנצע רייהע פון סאָציאַליסטישע ליריקער: בעק, לענאו, הערוועג, היינע, פריילינגראַט זיינען אויפגעקומען.

אין יענער צייט און אין יענער אַטמאָספערע איז אויך דער

וויסענשאפטליכער סאָציאַליזם פון מאַרקס און ענגעלס געבאָרען וואָרען. ניט אין דייטשלאַנד, נאָר אין דער פרעמד, געיאָגט פון לאַנד צו לאַנד אַלס פּאָליטישער עמיגראַנט, האָט מאַרקס געשאַ־ שען די נייע תורה. צו דערזעלבער צייט האָט ער, ווי אויך ענגעלס, ניט אָבגעלאָזען די הענד אויך פון פראַקטישער פּראָפּאַ־ גאַנדאַ צווישען די דייטשע עמיגראַנטען. מאַרקס אין ברוסעל און ענגעלס אין פּאַריז זיינען געווען טעטיג אי אַלס לעהרער אי אַלס אָרגאַניזאַטאָרען. אין ברוסעל האָבען זיי, צוזאַמען מיט וואָלף'ן, געגרינדעט דעם אַרבייטער בילדונגס פעראיין, וואו מאַרקס האָט געהאַלטען זיינע לעקציעס, פון וועלכע איינע „לוין אַרבייט און קאַפּיטאַל" איז צו אונז דערגאַנגען און איז נאָך עד היום אַ מוס־ טער פון פּאָפּולאַריזאַציע. אויך זיין רעדע איבער'ן פרייהאַנדעל, אין אַ צווייטער אָרגאַניזאַציע, דער „אינטערנאַציאָנאַלער דעמאָקראַ־ טישער געזעלשאַפט", איז צו אונז דערגאַנגען. ענגעלס איז געווען טהעטיג אין פּאַריז אין „בונד פון גערעכטע", פון וועלכען 2 אָרגאַ־ ניזאַציעס זיינען בעשטאַנען דאָס רוב פון שניידער, אַ דריטע פון סטאָלערס.

אָט אין די בעשיידענע עמיגראַנטען פעראיינען האָט זיך אָבגעשפּיעלט דער ערשטער גרויסער גייסטיגער קאַמפּף צווישען דעם אַלטען אוטאָפּיסטישען און נייעם וויסענשטאַפטליכען סאָצי־ אַליזם. דאָרט זיינען די ערשטע בעשיידענע עראָבערונגען פון נייעם סאָציאַליזם געמאַכט געוואָרען. ענגעלס שילדערט אין אַ רייהע פון בריעף צו מאַרקס'ען, ווי שווער, ווי איבערדריסיג עס איז איהם דער קאַמפּף אין די קאַרליק אָרגאַניזאַציעס. דאָך, די ערשטע ערפאָלגען זיינען געווען דער יסוד פאַר די ווייטערדיגע גרויסע עראָבערונגסצוגען פון דער נייער תורה איבער דער גאַנצער וועלט. דער „בונד פון די גערעכטע" האָט זיך — ווי שוין בעמערקט — אריבערגעטראָגען אין לאָנדאָן און איז ביסלעכווייז פערוואַנדעלט געוואָרען אין אַן אינטערנאַציאָנאַלען בונד. ער האָט דאָרט גע־ גרינדעט אויך אַן אָפענעם אַרבייטער פעראיין, וואָס האָט זיך גענומען רופען „קאָמוניסטישער פעראיין" מיט'ן מאָטאָ: „אַלע מענ־ שען זיינען ברידער", וואָס איז געווען געדרוקט אויף די מיטגלי־ דער־קאַרטען אויף 20 שפּראַכען. דער פעראיין האָט אונטער דעם

איינפלוס פון מאַרקס־לאַסאַל און דער וואַקסענדער צאָהל פון זייערע אָנהענגער גענומען גייסטיג זיך ענטוויקלען און האָט בעשלאָסען צוזאַמענצורופען אין לאָנדאָן אַ קאָנגרעס און אין אַן עפענטליכען מאַניפעסט ארויסצוטרעטען פאַר דער וועלט מיט זיינע לעהרען.

דער ערשטער קאָנגרעס איז אָבגעהאַלטען געוואָרען אין זומער 1847. מאַרקס איז ניט געקומען, ענגעלס אָבער יאָ. אויף דעם קאָנגרעס איז געשאַפען געוואָרען אַ גאַנץ נייער סטאַטוט. דער קאָנספּיראַטיווער כאַראַקטער איז אָבגעשאַפט געוואָרען. דער ערשטער אַרטיקעל פון די נייע סטאַטוטען ערקלערט פאַר דעם צוועק פון דער אָרגאַניזאַציע: ארונטערוואַרפען די הערשאַפט פון דער בורזשואַזיע און איינפיהרען די הערשאַפט פון פּראָלעטאַריאַט, פערניכטען די אַלטע געזעלשאַפט־אָרדנונג וואָס איז געבויט אויף פּריוואַט אייגענטום און קלאַסען־געגענזאַצען און איינפיהרען אַ נייע געזעלשאַפט־אָרדנונג אָהן קלאַסען און אָהן פּריוואַט אייגענטום. דער בונד האָט זיך אָרגאַניזירט אַלס „בונד פון קאָמוניסטען", איינגעטיילט אין געמיינדען צו 3 ביז 20 מיטגלידער אין יעדער; 10־12 געמיינדען בילדען אַ קרייז, די קרייזען פון אַ שטאָדט אָדער אַ לאַנד בילדען אַ לייטענדען קרייז; די צענטראַלע פיהרערשאַפט פון 5 פּערזאָן איז אונטערוואָרפען דער העכסטער אינסטאַנץ, דעם קאָנגרעס וואָס ווערט אָבגעהאַלטען יעדען יאָהר; פערזאַמלונגען זאָלען אָבגעהאַלטען ווערען יעדע 14 טעג ווייניגסטענס.

אַ צווייטער קאָנגרעס האָט געזאָלט בעשטעטיגען די נייע סטאַטוטען און בעשטימען די יסודות פון דער לעהרע. אָט דער 2טער קאָנגרעס האָט שטאַטגעפונען אין נאָוועמבער־דעצעמבער. ענגעלס איז געווען דער סעקרעטער. 10 טעג האָט מען דעבאַטירט די פּרינציפּען און נאָכהער איינשטימיג בעאויפטראַגט מאַרקס'ן און ענגעלס'ן אויסצואַרבייטען די נייע פּרינציפּען אין אַן עפענטליכען מאַניפעסט. אַ נייער לאָזונג איז אָנגענומען געוואָרען: „פּראָלעטאַריער פון אַלע לענדער פעראייניגט זיך"!

אין פעברואַר 1848 איז דער מאַניפעסט פערעפענטליכט געוואָרען און איז באַלד איבערגעזעצט געוואָרען אין ענגליש,

פראַנצויזיש, דעניש, פויליש. „דער קאָמוניסטישער מאַניפעסט" איז ערשיענען און מיט איהם האָט אַ נייע תקופה זיך אָנגעהויבען אין דער געשיכטע פון סאָציאַליזם. זיין פאָרגעשיכטע האָט זיך געענדיגט. דאָס זוכען און טאַפּען אין דער פינסטערניש האָט אויפגעהערט. דער וועלט־פּראָלעטאַריאַט האָט גענומען געהן צו זיין בעפרייאונג אויף נייע וועגען מיט אַ נייעם גייסט און קלאָרען בעוואוסטזיין.

10טע לעקציע.

ארבייטער־בעוועגונג און קאמוניזם אין אמעריקא

די שעהנע אידיליע וואָס ווערט אזוי פלייסיג געמאָלען פון די בורזשואזע געשיכטסשרייבער פון אמעריקא מכח די התחלות פון דער רעפובליק, איז שטארק צושטערט געוואָרען פון די נייעסטע פאָרשונגען. עס איז בעוויזען געוואָרען, אז די קלאסען־אינטערעסען האָבען ניט קיין קליינע ראָלע געשפיעלט ביי די „פאָטערס פון דער רעפובליק". עס איז בעוויזען געוואָרען ,אז די ארבייטער־קלאסען זיינען ניט ווייניג אָבגענארט און בעראַבעוועט געוואָרען פון זייערע רעכט ביי דער פאָרמירונג פון דער רעפובליק, און אז שווערע עקספּלואטאציע, נויט און עלענד זיינען געווען ניט פרעמד צו די ארבייטענדע מאסען אויך אין דער יונגער רעפובליק. און טאקי דערפאר זעהען מיר אין איהר גאנץ פריה די התחלות פון אן ארבייטער־בעוועגונג.

שוין צווישען די יאָהרען 1800 און 1810 זיינען ווייניגסטענס 24 ארבייטער אָרגאניזאציעס געגרינדעט געוואָרען, און ניט נאָר האָבען די ארבייטער פריה אָנגעהויבען פראקטיקירען דעם עקאָנאָמישען קאמפף און בויען טרייד־יוניאָנס, נאָר אויך א פּאָליטישע ארבייטער־בעוועגונג פלעגט פון צייט צו צייט ארויפשווימען. שוין דער פאקט אליין, וואָס די ארבייטער קאמפּפען און ארבייטער אָרגאניזאציעס זיינען אין דער פרייער רעפּובליק געווען שטרענג פערבאָטען און שווער פערפאָלגט, האָט געטריבען די ארבייטער אויפ'ן וועג פון פּאָליטישען קאמפף. דערצו האָבען סיי די נאציאָנאַלע רעגיערונג, סיי די רעגירונגען פון די איינצעלנע שטאאטען מיט אלע מיטלען געזוכט צו פערפלאנצען אינדוסטריען אין לאנד און פלעגען אין גאנצען פערגעסען אָן די לעבענס און געזונד פון די ארבייטענדע מאסען.

נאָך דער גרויסער מלחמה פון 1812—1815 האָט דער קאַפּיטאליזם זיך זעהר ברייטלעך פערקליבען און בעזעצט אין דער רעפּובליק. פערשיעדענע נייע אינדוסטריעס זיינען אויפגעקומען און זיך אויפגעבויט אויף מאָדערנע קאפּיטאליסטישע יסודות און

אין גרויס פאָרמאַט. און צוזאַמען מיט דעם וואַקסענדען קאַפּי־טאַליזם האָבען זיך פאַרקליבען און בעזעצט אויף זיינע אונפער־מיידליכע בעגלייטערס: עקספּלואַטאַציע פון קינדער און פרויען, לאַנגע ארבייטס־שטונדען, שווערע נויט, טיראַניי אין די פאַבריקען, קריזיסען, אַרבייטסלאָזיגקייט. דער ארבייטער־קלאַס איז געוואָרען גרעסער אין צאָהל און שטאַרקער אין גייסט און קלאַסען־בעוואוסטזיין.

און אָט אַזוי זעהען מיר ווי שוין פריה, אין יאָהר 1829, איז אין שטאַאַט ניו־יאָרק אָרגאַניזירט געוואָרען א פּאָליטישע ארבייטער־פּאַרטיי ("Workingmen's Party") וואָס האָט ערקלערט אין איהר פּראָגראַם, אַז די קאַפּיטאַליסטישע געזעלשאַפט איז „בעצם פאַלש אויפגעבויט", און וואָס האָט ארויסגעשטעלט א גאַנצע רייהע ניט נאָר פון פּאָליטישע, נאָר אויך פון סאָציאַלע רעפאָרמען. דער פּראָגראַם ענדיגט זיך מיט די ווערטער: „די פערגאַנגענע ערפאַהרונג האָט אונז געלערנט אַז מיר האָבען גאָר ניט צו דערוואַרטען פון די אַריסטאָקראַטישע אָרדנונגען פון דער געזעלשאַפט, און אַז דער איינציגער וועג פאַר אונז איז צו שיקען מענשען פון אונזער אייגענעם שניט, אויב מיר קענען נאָר, צו דער געזעצגעבונג אין אָלבאַני". די יונגע פּאַרטיי האָט אָנגעפיהרט א שטאַרקע פּאָליטישע אַגיטאַציע מיט דער הילף פון 40-50 אַרבייטער־צייטונגען. אין איינזיגע שטעדט איז זי געווען זעהר שטאַרק. אָבער נאָך דעם אָלעמען זיינען דאָס געווען נאָר מאָמענטאַנע אויסברוכען און אויפבליהונגען, מעהר פון א סטיכיש־צופעליגען און לאָקאַלען כאַראַקטער — אמת'ע קקיון דיונה'ס, וואָס פלעגען אין איין נאַכט אויפבליהען און אין א צווייטער אונטערגעהן.

אין דערזעלבער צייט האָבען אַנדערע כחות געאַרבייט אין א גאַנץ אַנדער ריכטונג. די פעריאָדישע קריזיסען און אַרבייטסלאָזיגקייט, וואָס טרעטען ניט אָפּ פון קאַפּיטאַליזם, האָבען אין אַמעריקאַ געטריבען די אַרבייטער־מאַסען ניט צו פּאָליטישער און סאָציאַלער רעוואָלוציע, נאָר גאָר צו ווערען זעלבסטשטענדיגע גרונד־בעזיצער. דער גרויסער צוג נאָך דער וועסט האָט געעפענט א פרייען וועג פאַר א פיעל גרעסערע בעפעלקערונג ווי די, וועלכע

די ראַמאָלסדיגע אַמעריקאַ, צוזאַמען מיט דער אימיגראַציע האָבען געקענט געבען. בעת אין 1820 איז דער אַרבייטס־לוין געפאַלען אין פילאַדעלפיא ביז 20 סענט אַ טאָג מיט עסען און 1500 מאַן זיינען אַרום אָהן אַרבייט, האָבען זיי געהאַט פאַר זיך אַן אָפענעם וועג צו דער פרייער וועסט. און באמת האָט טאַקי פּאַסירט אַז טויזענדער און איבערטויזענדער אַרבייטער האָבען סיסטעמאַטיש גענומען אַריבערקלייבען זיך אַלץ ווייטער פון מזרח קיין אָהייאָ, אין דער וועסט, אויף אַלע זייטען, וואו ערד איז געווען גענוג און פריי און וואו לעבענס־מיטלען זיינען געווען אַזוי ביליג. זיי האָבען ניט נאָר זייער לאַגע אויף אַזאַ אופן פערבעסערט; זיי האָבען זייער קלאַס אין גאַנצען פערלאָזען. דאָס האָט זיך געמוזט מיט דער צייט שטאַרק אָבּרופען אויך אויף דער פערבעסערונג פון דער לאַגע פון די איבערגעבליבענע אַרבייטער.

צוזאַמען מיט די עקאָנאָמיש־סאָציאַלע פאַקטאָרען האָבען אויך אַנדערע פאַקטאָרען, פּאָליטיש־יורידישע און פסיכאָלאָגישע, געווירקט אָבצושוואַכען דעם פּראָלעטאַרישען קלאַסענבעוואוסטזיין, צוריקצוהאַלטען די רעוואָלוציאָנער־סאָציאַליסטישע ענטוויקלונג פון די אַמעריקאַנער אַרבייטער. דאָס איז געווען דער בעזיץ פון פיעלע פּאָליטישע רעכטע, דער גלויבען אין דער רעפּובליק, דאָס פעהלען פון געערבטע טיטולען און געבורט־פּריווילעגיעס, די דעמאָקראַטישע פאָרמען פון לעבען. די ערשטע יאָהרצעהנדליגע אין דער אַרבייטער־בעוועגונג פון אייראָפּאַ זיינען אויסגעפילט געוואָרען הויפּטזעכליך מיט'ן צושטערען די מיטעלאַלטערליכע פּריווילעגיעס און מיט אַ קאַמפּף פאַר פּאָליטישע וואַהל־רעכט. אָט דער פּאָליטישער קאַמפּף האָט צוגעגעבען אַ שטאַרקען רעוואָלוציאָנערען כאַראַקטער צו דער מאָדערנער אַרבייטער בעוועגונג אין דער צייט פון איהר געבורט. אין דער יונגער רעפּובליק אָבער איז ניט געווען קיין פּלאַץ פאַר דעם סאָרט־קאַמפּף. זאָגאַר די פּאָליטישע הערשאַפט פון קאַפּיטאַליסטען קלאַס איז ניט געווען אַזוי בולט, און איז געווען שטאַרק פערשלייערט. דער פּראָלעטאַריאַט פון זיין זייט איז געווען צו יונג און האָט געהאַט צו ווייניג געלעגענהייטען שוין דעמאָלט די הערשאַפט צו לערנען און צו פערשטעהן. ער האָט נאָך יאָהרצעהנדליגע געלעבט און זיך געקוויקט מיט דער אילוזיע

אז עס זיינען ניטאָ און עס זיינען ניט מעגליך קיין פּריווילעגירטע קלאַסען און קיין קלאַסענהערשאַפט אין אַ דעמאָקראַטישער רע־פּובליק.

דאָך, אויב צוליעב די דערמאָנטע אורזאַכען האָט געמוזט נעהמען יאהרצעהנדליגע ביז דער אַמעריקאַנער פּראָלעטאַריאַט איז געוואָרען מסוגל צו שאַפען אַן אייגענע סאָציאַליסטישע בעוועגונג, איז אָבער דער אַמעריקאַנער באָדען — טאַקע צוליעב דיזעלבע אורזאַכען — געוואָרען ווי צוגעפּאַסט פאַר אַלערליי קאָמוניסטישע עקספּערימענטען. אַט טאַקע די גרויסע שטרעקעס פרייע לאַנד, אַט טאַקי דיזער גרויסער מהלך פון דער ציוויליזאַציע און שטאָדט, אַט טאַקע דער ריח פון דער רייכער נאַטור, אַט טאַקי די פּאָליטיש־רעליגיעזע פרייהייט, — זיי אַלע האָבען געהאַט אַ גוואַלטיגען כח־המושך פאַר יעדען איינעם, וואָס האָט געוואָלט פיהרען אַ נייעם לעבען אויף נייע יסודות, און אַט אַזוי זעהען מיר ווי גאַנץ פריה האָט זיך דאָ אָנגעהויבען די לאַנגע רייה פון עקספּערימענטען מיט קאָמוניסטישע קאָלאָניעס.

„ווי פיעל פּראָבעס עס זיינען געמאַכט געוואָרען מיט'ן קאָ־לעקטיוויזם אין אַמעריקאַ פאַר דער גאַנצער צייט (ס'הייסט פון יאָהר 1607, ווען עס איז בעשאַפען געוואָרען די ערשטע קאָמוניס־טישע קאָלאָניע אין דזשיימסטאַון, ווירדזשיניא) קאָן מען אויף ריכטיג ניט זאָגען“ — שרייבט ה' אַלעקסאַנדראָוו. הילקוויט גיט אָן די צאָהל פון עטליכע הונדערט און אויך דאָס נאָר פון איין 19־טען יאהרהונדערט. פּראָפעסאָר בוש מאַכט אַ חשבון בלויז פון 108 בסך הכל. איינס איז אָבער זיכער, אַז אין די אַלע פּראָ־בעס האָבען זיך בעטייליגט אַ גוטע צוויי־דריי הונדערט טויזענד פּערזאָן, על פּי רוב הייסע און איבערגעבענע אָנהייגער פון דעם קאָלעקטיוויסטישען פּרינציפּ“.

די קאָמוניסטישע קאָלאָניעס אין אַמעריקאַ ווערען צוטיילט אין צוויי גרויסע גרופּעס, די עלטסטע און די גרעסטע גרופּע בע־שטעהט פון רעליגיעז־סעקטאַנטישע קאָמוניסטישע פּראָבעס. די גרינדער און נאָכפאָלגער ברענגט דאָ צונויף אַ געוויסע רעליגיעזע שיטה. דער קאָמוניזם איז ביי זיי נאָר אַ מעהר אָדער ווייניגער צופעליגע בעדערפעניש, אַן אויספלוס פון זייער סעקטאַנטישען

צוזאַמענבונד צווישען זיך און פון זייער אָבגעזונדערטקייט פון דער איבריגער וועלט. מכח דער וועלט און דער מענשהייט קימערען זיי זיך גאָר ניט אָדער גאָר וויניג. זיי ווילען נאָר זייערע אייגענע נשמות ראַטעווען. די סעקטאַנטען־קאָלאָניעס האָבען געהאַט א פיעל ברייטערע פערשפּרייטונג און א לענגערן קיום ווי די צווייטע גרופּע פון וועלטליכע סאָציאַליסטישע און קאָאָפּעראַטיווע קאָלאָניעס.

אָט די צווייטע גרופּע אינטערעסירט אונז אַם מייסטען, ווייל דאָס זיינען אַלץ פּראַקטישע פּראָבעס דורכצופיהרען אין לעבען די אַלע סאָציאַליסטישע טעאָריעס און אוטאָפּיעס וואָס זיינען געשאַפען געוואָרען אין אייראָפּאַ און וואָס האָבען אונז בעשעפטיגט אין די פריהערדיגע לעקציעס. די געמיינזאַמע שטריכען וואָס פעראייניגען די אַלע וועלטליכע קאָמוניסטישע עקספּערימענטען בעשטעהען אין דעם, וואָס זייער צוועק איז א סאָציאַלער. זיי זיינען, אזוי־צו־זאָגען די ערשטע פּראָבעס פון א נייער איינאָרדנונג פון דער געזעלשאַפט. א סאָציאַל־עקאָנאָמישע טעאָריע דיענט זיי אַלס יסוד. מיט אמונה־זאַכען האָבען זיי קיין שייכות ניט. געמיינזאַם איז אין זיי אויך דער טרויעריגער שיקזאַל. זיי אַלע האָבען געהאַט א שלעכטען מזל און קורצע יאָהרען.

די סאָציאַליסטישע קאָמונעס ווערען איינגעטיילט אין 4 גרופּען.

די עלטעסטע פון די גרופּען הייסט די א ו ע נ י ס ט י ש ע. ראָבערט אָוען אַליין האָט אין יאָהר 1825 אָבגעקויפט די קאָלאָניע „הארמאָני“ פון די ראַפּיסטען, און איהר משנה השם געווען אויף „ניו הארמאָני“. 900 פּערזאָן האָבען זיך אָבגערופען אויף זיין רוף נאָך קאָלאָניסטען. דאָס איז געווען א צופעליגער ערב־רב. נאָר א טייל זיינען געווען באמת זיינע אָנהענגער, עהרליך, ערנסט מיט ריינע אבזיכטען. פיעלע האָבען געוואָלט א לייכט לעבען און לייכט עשירות מאַכען. אַנדערע האָבען געקוקט אויף דעם ווי אויף אַן אוואַנטיורע. קיין וואונדער ניט וואָס די קאָלאָניע האָט קיין קיום ניט געהאַט. אין נאָוועמבער 1826 איז שוין די זיבעטע קאָנסטיטוציע געווען אָנגענומען אין דער קאָלאָניע. די פערוואַלטונג איז שוין איבערגעגעבען געוואָרען צו אָוען'ען אַליין מיט 4

מיטהעלפער. אָבער די צושטאַנדען זיינען שוין געוועןֹ אַזוי שלעכט, די דעמאָראַליזאַציע אַזוי גרויס, אַז העלפען האָט שוין אויך ניט געקענט. צו שפּעט האָט מען זיך געכאַפּט אַז מען דאַרף ניט אַלעמען אריינגעהמען, נאָר אַ געוויסע אויסוואהל מאַ־כען מיט גרויס פאָרזיכט. ווי אַ קאָרטענהייזעל איז דער ערשטער קאָמוניסטישער בנין צופאַלען. אויסער דער „נייער האַרמאָניע" זיינען אויסגעפונען געוואָרען סמנים פון נאָך 12 אָועניסטישע קאָלאָניעס. זיי אַלע זיינען פערשוואונדען אַרום דעם יאָהר 1820, נאָך דער האָפנונגספולער התחלה.

די צווייטע גרופּע — פון פוריעריסטישע קאָלאָניסטען — איז געווען גרעסער אין צאָהל און בעדייטונג ווי די אָועניסטישע קאָלאָניעס. געגרינדעט געוואָרען זיינען זיי פון אַמעריקאַנער אַנ־הייגנער פון פוריעס לעהרען. די צאָהל פון אַזוינע עקספּערימענטען איז געווען איבער 40. די בעוועגונג האָט אָנגעהאַלטען כמעט דעם גאַנצען יאָהרצעהנדליג, צווישען 1840 און 1850. פוריע אַליין, וואָס איז געשטאָרבען אין יאָהר 1837 האָט ניט זוכה גע־ווען צו זעהן קיינע קיין איינציגען פון די עקספּערימענטען.

דער פוריעריזם איז אין אַמעריקאַ אימפּאָרטירט געוואָרען פון אַלבערט בריסביין (געב. 1809 — געשט. 1890), דעם פאָטער פון דעם פּאָפּולערען הויפּט־רעדאַקטאָר פון הורסט'ס צייטונגען, אַליין אַ בעגאַבטען שריפטשטעלער. זיין בוך, „דער סאָציאַלער שיקזאַל פון מענשען" אין וועלכען פוריע'ס לעהרע איז דאַרגע־שטעלט און היים פערטיידיגט געוואָרען, האָט געמאַכט אַ רושם. באַלד האָט אַרום בריסביינען זיך פערזאַמעלט אַ ברייטער קרייז פון אינטעליגענטען, צווישען וועלכע עס האָבען זיך געפונען די גלענ־צענדסטע פערטרעטער פון דער ליטעראַרישער וועלט: גרילי, דער רעדאַקטאָר פון „טריביון", גאַדווין, רעדאַקטאָר פון „איווגינג פּאָסט", טשאַרלס דאַנאַ, רעדאַקטאָר פון „סאַן", קוירטיס, רעדאַק־טאָר פון „האַרפּערס וויקלי", האָטהאָרן, דער בעריהמטער נאָווע־ליסט און אַ סך אַנדערע. זיי האָבען אָנגעפיהרט אַ מעכטיגע פּראָ־פּאַגאַנדאַ דורך וואָרט, שריפטען און אַלגעמיינע און ספּעציעלע צייטונגען. פוריעריסטישע געזעלשאַפטען זיינען געגרינדעט געוואָ־רען אין פיעל שטעדט פון די פערשיעדענע שטאַאַטען און אין אָפּ־

ריל 1844 איז זאָגאר אָבגעהאַלטען געוואָרען אַ נאַציאָנאַלע קאָנ־
פערענץ און אַ נאַציאָנאַלער פערבאַנד איז געגרינדעט געוואָרען.

דאָך, די אַמעריקאַנער פרויעריסטען האָבען זיך ניט בעגנוגט
מיט פּראָפּאַגאַנדא. זיי האָבען געפּרובירט פערווירקליכען די אי־
דעען פון זייער לעהרע און זיך גענומען אָרגאַניזירען פאַלאַנקסען־
געמיינדען לויט פוריע׳ס פּלאַן. זיי האָבען אָבער באַלד ביים אָנ־
פאַנג דעם גאַנצען מאַסשטאַב געענדערט. אַנשטאַט גוט בעזאָרג־
טע, מיט קאַפּיטאַל און מענשען, גרויסע געמיינדען פון 1800־2000
מענשען, וואָס זאָלען קענען פיהרען אַלערליי צווייגען פון פּראָ־
דוקציע און אַליין בעפרידיגען אַלע בעדירפנישען, האָבען זיי עקס־
פּערימענטירט מיט קליינע אָרימע קאָלאָניעס. זיי האָבען ניט
געהאַט די כחות פאַר גרעסערע אונטערנעהמונגען און ניט די גע־
דולד צו וואַרטען. דער ענטוזיאַזם האָט פיעל מענשען געטריבען
צו די עקספּערימענטען האַסטיג, ניט פּאַרבערייטערהייט. קיין
וואונדער ניט וואָס זיי אַלע זיינען געוואָרען איין לאַנגע סדרה פון
מאַראַלישע און פינאַנציעלע באַנקראָטען. נאָר 3 פון די איבער
40 פאַלאַנקסען האָבען בעקומען וועלכע עס איז בערייטונג און
אָנגעהאַלטען עטליכע יאָהר. די נאָרט־אַמעריקאַ פאַלאַנקס אין
ניו־דזשוירזי, וואָס איז בעשטאַנען פון אינטעליגענטען און האָט
אָנגעהאַלטען 12 יאָהר; די ברוק פאַרם פאַלאַנקס, 9 מייל פון
באָסטאָן — די גלענצענדסטע קאָלאָניע פון די גרעסטע גייסטער
פון פוריעריזם, און די וויסקאָנסינער פאַלאַנקס, וואָס האָבען גע־
לעבט 5־6 יאָהר.

די דריטע גרופּע פון קאָמוניסטישע קאָלאָניעס, די א י ק אַ ר־
י אַ נ י ש ע — אויפגעבויט לויט דער אוטאָפּיע פון עטיען קאַבע —
געהערען אייגענטליך צו אַ שפּעטערדיגען פּעריאָד. ערשט אָנ־
פאַנג 1848 איז קאַבע׳ס אוואַנגאַרד אָבגעפאָהרען קיין אַמעריקאַ און
ערשט ענדע 1848 זיינען די 485 איקאַריאַנער מיט קאַבע אַליין
אָבגעפאָהרען זיך צו בעזעצען אויף דעם נייעם גן־עדן התחתון. פון
דאַמאָלט אָן איז אין פערלויף פון אַ האַלבען יאָהרהונדערט די בע־
וועגונג אויפצובויען „אַ נייע איקאַריען״ ניט אָבגעשטאָרבען, כאָטש
זי האָט געהאַלטען אין איין דורכמאַכען קריזיסען, שפּאַלטונגען,
צואפּעלונגען און אַרומוואַנדערונגען פון שטאָדט צו שטאָדט. עס

איז געווען אַ מין פעניקס, וואָס פלעגט אויפלעבען פון אייגענער אַש. די בעסטע יאָהרען פאַר „איקאַריען" זיינען געווען די פופציגער יאָהרען אין נאָווא, אין שטאַט אילינאָי. דאָך די גאַנצע צייט איז עס געווען אַ בעוועגונג, וואָס האָט געלעבט צווישען אַ ענגען קרייז פון פראַנצויזישע אימיגראַנטען און האָט קיין שום איינפלוס ניט געהאַט אויף די אַמעריקאַנער סאָציאַליסטישע בעוועגונג.

די פערטע גרופּע געהערט שוין גאָר צו דער נייעסטער צייט. דאָ געפינען זיך עטליכע און צוואַנציג קאָלאָניעס וואָס זיינען אויסגעוואַקסען פאַר די לעצטע 25 יאָהר און וואָס זייער כאַראַקטער איז ענטוועדער אַ ריין קאָאָפּעראַטיווער אָדער איז דורכגעדרונגען מיט אַ שטאַרקען סאָציאַליסטישען גייסט. אַ טייל איז שוין אין גאַנצען אונטערגעגאַנגען און פון די איבעריגע קען כמעט קיין איינע זיך ניט בעריהמען מיט אַ געזיכערטער עקזיסטענץ.

מיר זיינען דערגאַנגען אין דער געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג ביז צום מיטען פון 19טען יאָהרהונדערט. דער גרויסער רעוואָלוציאָנס־יאָהר 1848 האָט אַ רויטען שטריך דורכגעצויגען דורך די אַלע פאָלקס־בעוועגונגען אין אייראָפּאַ. נאָך דעם יאָהר 1848 האָט אייראָפּאַ סאָציאַל־פּאָליטיש אַ גאַנץ אַנדערש אויסזעהן בעקומען; די מאַכט־פערטיילונג צווישען די פערשיעדענע קלאַסען איז געוואָרען אַ גאַנץ אַנדערע. דאָס האָט זיך געמוזט אָברופען אויך אויפ'ן פּראָלעטאַריאַט און זיין בעפרייאונגס־בעוועגונג. פאַר איהם איז צוגעקומען נאָך איין זאַך, וועמעס בעדייטונג אויף די וויטערדיגע שיקזאַלען פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג איז געווען נאָך פיעל גרעסער און וויכטיגער. מיר מיינען דעם „קאָמוניסטישען מאַניפעסט" מיט זיין גאַנץ נייער סאָציאַליסטישער וועלט־אַנשויאונג. די נעכסטע עפּאָכע אין דער געשיכטע פון דער סאָציאַליסטישער בעוועגונג הויבט זיך אָן מיט'ן „קאָמוניסטישען מאַניפעסט" און ענדיגט זיך מיט דעם אונטערגאַנג פון ערשטען „אינטערנאַציאָנאַל". איהר שילדערונג איז די אויפגאַבע פון צווייטען טייל פון דעם ווערק.